

СЛУЖБЕН

НА СОЦИЈАЛИСТИЧКА ФЕДЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА

„СЛУЖБЕН ЛИСТ НА СФРЈ“ излегува во издание на српскохрватски односно хрватскохрватски, словенечки, македонски, албански и унгарски јазик. — Огласи според тарифата. — Жиро-сметка кај Службата на општественото книговодство 66802 603-1125

Четврток, 24 јануари 1974

БЕЛГРАД

БРОЈ 4

ГОД. XXX

Цена на овој број е 20 динари. — Претплатата за 1974 година изнесува 350 динари. — Редакција: Улица Јована Ристика бр. 1. Пошт факс 226. — Телефони: централа 650-135; Уредништво 651-883; Служба за претплата 651-732; Комерцијален сектор 651-671; Телекс 11756.

69.

Врз основа на член 54 став 7 од Законот за прометот на стоки и услуги со странство („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 27/62 и „Службен лист на СФРЈ“, бр. 14/65, 28/66, 54/67, 15/71 29/71 и 26/72), Сојузниот извршен совет донесува

ОДЛУКА

ЗА УСЛОВИТЕ ПОД КОИ МОЖЕ ДА СЕ ВРШИ УВОЗ НА МАСЛЕНИ ПОГАЧИ И САЧМИ

1. До склучувањето на општествен договор за начинот и условите за вршење увоз на маслени погачи и сачми во смисла на Одлуката за стоките што можат да се увезуваат само во согласност со склучените општествени договори („Службен лист на СФРЈ“, бр. 45/73), увозот на тие производи ќе се врши под условите предвидени со оваа одлука.

2. Организациите на здружениот труд заинтересирани за увоз на производите од точка 1 на оваа одлука, се должни договорашето и извршувањето на тие работи да им го доверат на организациите на здружениот труд избрани од Фондот за унапредување на производството и пласманот на добиток и на производи од добиток (во натамошниот текст: Фондот).

Фондот може преку една или повеќе организации на здружениот труд да изврши претходни и подготвителни дејствија во врска со увозот на производите од точка 1 на оваа одлука.

Фондот, во согласност со Сојузниот секретаријат за надворешна трговија, ќе изврши избор на најповолниот увозник врз основа на претходно извршеното собирање на понуди од најмалку три понудувачи. На избраниот најповолен увозник фондот ќе му го довери увозот на односниот производ.

Пред изборот на организациите на здружениот труд во смисла на став 3 од оваа точка, Фондот е должен да ги утврди условите за извршување на увозот на производите од точка 1 на оваа одлука, а особено во поглед на количините, динамиката, цената, како и квалитетот.

Организациите на здружениот труд на кои Фондот ќе им ги довери работите од ст. 2 и 3 на оваа точка, се должни организирано да настапуваат на странски пазари.

Регионално насочување на увозот на производите од точка 1 на оваа одлука Фондот ќе изврши по претходно прибавена согласност од Сојузниот секретаријат за надворешна трговија.

3. Фондот ќе ја извести Народната банка на Југославија кои организации на здружениот труд се избрани како најповолни увозници на производите од точка 1 на оваа одлука.

4. Оваа одлука влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Р. п. бр. 25
16 јануари 1974 година
Белград

Сојузен извршен совет

Претседател,
Џемал Бисдиќ, с. р.

70.

Врз основа на член 6 ст. 1 и 4 од Законот за техничките нормативи („Службен лист на СФРЈ“, бр. 12/65, 55/69 и 13/73), во согласност со сојузниот секретар за труд и социјална политика, сојузниот секретар за стопанство пропишува

ПРАВИЛНИК

ЗА ТЕХНИЧКИТЕ НОРМАТИВИ ЗА ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИТЕ ПОСТРОЈКИ ОД НАЗИВЕН НАПОН НАД 1000 V

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој правилник се регулираат техничките нормативи кои мораат да се применуваат при изградбата и реконструкцијата на електроенергетските постројки од називен напон над 1000 V помеѓу кои и да било делови во постројката (во понатамошниот текст: постројката).

Врз електросемергетските постројки во подземните рудници, во електрохемијската индустрија, на надземните места загрозувани од експлозивни смеси и на електричните железници, вклучувајќи ги и уредите на возилата и контактните водови, како и врз електроенергетските постројки за специјални услови и цели (како што се: постројките за напојување на антенските уреди на планинските врвови, постројките на електрофилтерите и сл.) ќе се применуваат посебни прописи.

Член 2

Долунаведените изрази употребени во овој правилник ги имаат следните значења, и тоа:

1) називен напон, називна струја, називен ефект и називна фреквенција се вредностите со кои се означуваат електричните направи, водови и прибор;

2) динамична цврстина е отпорноста спрема механичкото разурнување поради дејството на надворешните сили или на силите предизвикани со дејството на електричната струја;

3) термичка цврстина е отпорноста спрема разурнувањето поради дејството на топлината предизвикана со електрична струја;

4) диелектрична цврстина е отпорноста на пробој или на прескок на електричната изолација со

електричен лак при дејството на електричниот напон;

5) погонски простории се просториите во зградите или отворените простори одредени за сместување и погон на електроенергетските и други постројки, во кои во редовниот погон имаат пристап и лица кои не се вработени на одржувањето на постројките или на нивното ракување;

6) електрични погонски простории се просториите во зградите или отворените простори одредени првенствено за сместување и погон на постројките во кои смеат да се задржуваат само лицата што ги одржуваат таквите постројки или ракуваат со нив. На други лица пристапот во таквите простории може да им биде дозволен само под стручен надзор;

7) затворени електрични погонски простории се просториите во зградите или заградените отворени простори одредени исклучително за сместување и погон на електричните постројки, кои во текот на погонот на тие постројки се заклучени и во нив е дозволен повремен пристап само за лицата овластени за тоа;

8) влажни, мокри и слични погонски простории се просториите во кои поради дејството на влага, на топлина, на хемиски или други материи е загрозна електричната изолација, та за обезбедување на редовниот погон се неопходни посебни мерки;

9) погонски простории загрознени од пожар се просториите во кои се наоѓаат или се создаваат лесно запаливи материи, па постои опасност од избувнување на пожар предизвикан со погонот на електричните уреди;

10) погонски простории загрознени од експлозија се просториите во кои се наоѓаат или се создаваат експлозивни материи, чија експлозија можат да ја предизвикаат електричните уреди во погонот;

11) траен погон е погонот при кој се достига топлинска рамнотежа — постојана температура на направата во погонот при одредена температура на околината;

12) прекинуван погон е погонот при кој електричните направи се вклучуваат и се исклучуваат во временските растојанија кои не се доволни направата да се олади до температурата на разладно средство;

13) краткотраен погон е погонот при кој електричните направи се вклучуваат и се исклучуваат во временските растојанија во кои направата се разладува до температурата на разладното средство, додека траењето на погонот е недоволно при загревањето да се постигне топлинска рамнотежа — стабилизирани температура;

14) земја е поим за општата маса од секој вид, вклучувајќи ги и тековните и нетековните води;

15) да се заземји значи да се оствари електрична спроводна врска помеѓу металниот дел на постројката и земјата;

16) дефинициите на заземјувањето се дадени во југословенскиот стандард JUS N.B0.030 од 1969 година;

17) заштитно заземјување е директното заземјување на металните делови на електричните постројки што не му припаѓаат на струјното коло, заради заштита на луѓето од опасен напон на допир и од напон на чекор;

18) погонско (работно) заземјување е заземјувањето на металните делови што му припаѓаат на струјното коло на електричната постројка;

19) громобранско заземјување е заземјувањето што служи за одведување на електричната струја предизвикана со атмосферско празнење;

20) заземјувачи се металните делови што се наоѓаат во земјата и остваруваат електрична спроводна врска на заземјените делови на постројката со земјата, како и неизолираните спроводници што служат за спојување на постројката со земјата на делот во кој се положени во земјата. Зависно од обликот, заземјувачите можат да бидат лентести, стапни и плочести;

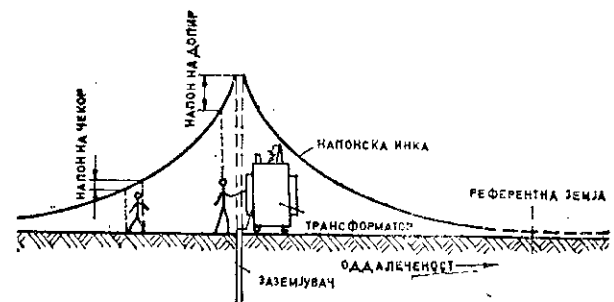
21) земјовод е водот помеѓу металните делови на постројката што се заземјуваат и заземјувачот, освен на делот што е неизолирано положен во земјата;

22) собирен земјовод е водот на кој се приклучени повеќе спроводници за заземјување;

23) систем за заземјување е собирот на меѓусебно спроводливо поврзаните заземјувачи, земјоводи и собирни земјоводи;

24) отпор на заземјувањето е собирот на отпорот на распростирањето на заземјувачот и на отпорот на земјоводот;

25) отпор на распростирањето на заземјувачите односно на системот за заземјување е отпорот на земјата помеѓу заземјувачот и референтната земја. Како референтна земја се подразбира подрачјето на земјиштето а особено неговата површина, кое од припадниот заземјувач е оддалечено толку што помеѓу кои и да било точки на тоа подрачје да не се појавуваат позначајни потенцијални разлики (слика 1);

Слика 1 — Графички приказ на распределбата на напонот околу заземјувачот при земјоспојот

26) удирен отпор на заземјувачот е отпорот што се јавува при минување на удирната струја, и чија вредност е променлива зависно од времето на траењето на удирната струја;

27) специфичен отпор на земјата е електричниот отпор на 1 m^3 земја измерен помеѓу две спротивни страни на коцка чиј раб е 1 m , и се изразува најчесто во ом-метри;

28) напон на заземјувачот е напонот кој при струјата на земјоспојот настанува помеѓу заземјувачот, односно помеѓу системот за заземјување и референтната земја (слика 1);

29) напоњска инка е просторната фигура што ја прикажува распределбата на напонот околу заземјувачот при земјоспојот (слика 1);

30) напон на допир е делот на напонот на заземјувачот што лицето може да го премости со допир (слика 1);

31) напон на чекор е делот на напонот на заземјувачот што лицето може да го премости со чекор должина 1 m (слика 1);

32) обликување на потенцијалот е постапката при изработката на заземјувањето, со која се постигнува распоред на напонот околу заземјувачот заради намалување на напонот на допир и на напонот на чекор (слика 2 и 3);

33) земјоспој е електричната спроводна врска помеѓу земјата односно заземјениот предмет и спроводникот или делот на постројката, кој во редовниот погон е изолиран и е под напон спрема земјата;

34) двоен или повеќекратен земјоспој е истовремениот земјоспој на два или повеќе спроводници на една електроенергетска мрежа;

35) доземен краток спој е земјоспојот во електроенергетската мрежа заземјена директно или преку отпор;

36) струја на земјоспој е струјата што тече во земјата на местото на земјоспојот;

37) капацитивна струја на земјоспојот е струјата што настанува при земјоспојот во електроенергетската мрежа што не е заземјена;

38) престааната струја на земјоспојот е струјата што настанува при земјоспојот во електроенергетската мрежа заземјена преку индуктивен отпор;

39) струја на доземниот краток спој е струјата на земјоспојот во електроенергетската мрежа со директно заземјување или со заземјување преку дополнителен отпор за ограничување;

40) компензација на струјата на земјоспојот е намалувањето на струјата на земјоспојот на местото на земјоспојот со помош на дополнителни индуктивни отпори пригодени според капацитивните отпори на мрежата.

II. ПОСТРОЈКИ

1. Општи услови

Член 3

Постројките и деловите на електроенергетските постројки мораат да се проектираат и да се изведуваат така што да се обезбеди исправна работа на постројките и сигурност на лицата вработени на нивното ракување и одржување и на околината.

Мерките за заштита од пожар на постројката, на нејзините делови и опрема, а посебно заштитата на вртливите електрични машини, на трансформаторите и на индуктивните отпори, на расклопните направи, полагањето на електроенергетските водови и кабли се спроведуваат според Техничките прописи за специјална заштита на електроенергетските постројки од пожар (Додаток на „Службен лист на СФРЈ“, бр. 16/66), кои се составен дел на Правилникот за техничките прописи за специјална заштита на електроенергетските постројки од пожар („Службен лист на СФРЈ“, бр. 16/66).

Заштитата на електроенергетските постројки од удир на гром и поставувањето на громобранските уреди мораат да бидат во согласност со одредбите на Правилникот за техничките прописи за громобрани („Службен лист на СФРЈ“, бр. 13/68).

Појавите при нормални услови на работата на постројките, како и при дефекти, како што се: електрични и динамични напрегања, загревање, електричен лак или други соодветни појави (искрење, исфрлање на гасови и др.), не смеат да ги загрозат вработениот персонал и околината.

Член 4

На исклучениот дел на постројката треба да се создадат услови за безбедна работа на персоналот што врши преглед, замена и ремонт на уредите, апаратите и конструкциите, не пречејќи му на соседниот дел на постројката.

Член 5

Во постројката треба да се обезбеди можност за лесен превоз на опремата.

Член 6

Постројката треба да биде изградена така што припадните уреди и врските да не се преоптоваруваат со електрични, динамички и термички напрегања при нормалната работа на постројката.

Член 7

Деловите на постројката мораат да се постават прегледно за да можат да се изведуваат манипулациите брзо и сигурно.

Член 8

Конструкциите на кои е поставена опремата мораат да издржат оптоварувања поради тежината на уредите, дејството на ветрот и замрзнувањето, од силите што настапуваат при манипулациите, при работата на уредите и при кратките споеви, како и од други влијанија на кои конструкцијата може да биде изложена.

Член 9

Во зоните на загаден воздух кој може штетно да дејствува врз деловите на постројките, треба да се преземат посебни мерки за сигурна работа на постројките, и тоа:

1) да се применат постројки во затворени простории и оклопени постројки;

2) постројките да се постават во положба погодна со оглед на најчестата насока на ветрот;

3) да се проектираат постројки со што поедноставни шеми;

4) да се примени зајакната изолација на постројките;

5) постројките да се обезбедат од проникнување на прав, штетни гасови или пара;

6) во постројките на отворен простор да се употребат материјали отпорни спрема влијанија на средината;

7) да се предвидат инсталации за миење на изолаторите и сл.

Член 10

На постројките во зоните на ниски температури на воздухот, по потреба, треба да се обезбеди загревање на уредите и на нивните механизми за да се обезбеди правилна работа и за да се спречи оросување.

Изолационата маса со која се долеаат уредите мора да биде отпорна спрема ниска температура. Одржувањето на потребната температура за релеите, за броилата и за мерните инструменти треба да се врши според упатството на нивните производители.

Член 11

Во постројките, по правило, треба да се употребат голи спроводници.

Член 12

Спојувањето на спроводниците од различни материјали и нивното спојување со вградената опрема треба да се врши така што да се избегне евентуалната појава на корозија (со специјални биметални спојници или со преслекување).

Лепење и вплетување на спроводниците не е дозволено.

Член 13

Покажувачите на нивото на маслото на вградената опрема, кои ја карактеризираат состојбата на опремата, треба да се постават така што да се овозможи безбеден надзор над персоналот кога постројката е под напон (на пр. од страната на минувалиштето, на влезот во Келијата).

Член 14

Оддалеченоста од подот до славината за земање мостра на маслото од вградената опрема треба да изнесува најмалку 200 mm.

Член 15

Енергетските трансформатори и синхроните компензатори со присилно ладење мораат да имаат уред за рачно и автоматско пуштање и запирање на уредите за циркулација на разладните средства.

Член 16

Значајните постројки, по правило, треба да имаат сопствен извор на електрична енергија (куќен трансформатор) за намиравање на сопствените потреби (осветление, напојување на помошните уреди и сл.). Светилките треба да се постават така што да се овозможи нивното безопасно одржување (преглед, замена на сијалици и сл.).

Член 17

Значајните постројки, по правило, треба да имаат телекомуникациона врска.

Член 18

Платоата на постројките треба да имаат доволен наклон за да се одведува водата за време на најсилни поројни дождови.

Член 19

Постројките на степенестите платоа треба посебно да се обезбедат од порои.

Член 20

При одбирањето на локацијата за постројките посебно внимание треба да се обрне на можноста од одронување, од порои и од лизгање на теренот.

Член 21

Треба да се избегнува поставувањето на постројките на плавни терени. Ако е неопходно нивното поставување на плавни терени, треба да се преземат сите потребни мерки против плавењето на постројките.

Член 22

Растојанието помеѓу деловите на постројките и дрвјата треба да биде толкаво што да не настане оштетување на постројките при евентуално паѓање на дрвјата.

Член 23

Изградбата на постројки на тресет треба да се избегнува.

Ако е неопходно постројка да се подигне на тресет, слој од песок или чакал во дебелина 100 mm треба да се насипе по целиот терен под постројката, вклучувајќи ја и противпожарната зона околу постројката широчина најмалку 10 m, или да се преземат други соодветни мерки.

Член 24

Просторот околу сите разводни постројки, по правило, треба да биде заграден со надворешна ограда височина најмалку 1,80 m.

Член 25

Поставувањето на ограда не е неопходно за разводните постројки во зградите на чувани индустриски објекти и за разводните постројки во зградите во населбите и во градовите, во кои на сигурен начин е оневозможен пристапот на неповикани лица. Оградата не е потребна ниту за трансформаторските станици на столбови, ако деловите под напон се на височина од најмалку 5 m над земјата.

Член 26

Металните конструкции на разводните постројки, особено деловите сместени во земјата и во кабелски канали, треба да се заштитат од корозија.

Член 27

На видните места на постројките треба да се постават таблички за предупредување на опасност од допир и од приближување кон деловите на постројките под напон.

На видните места на постројките треба да се постават и натписи што ја означуваат намената на одделните полиња, Келии, простори, приклучоци и сл., заради предупредување на персоналот при експлоатацијата, прегледот и одржувањето на постројките.

Член 28

Електричната инсталација за заштита, за команда, за мерење, за сигнализација и за осветление, која се наоѓа во близината на направата со масло, треба да има спроводници со изолација отпорна спрема маслото.

Член 29

Секоја разводна постројка мора да биде изградена така што да може да се одвои од напонот со

помош на направи за разделување, со видливи места на разделувањето, и тоа како целост, а кај пространи постројки — и во нивните битни делови.

Во разводната постројка сите разграноци што служат за разведување на струјата треба да се исклучуваат поединечно или групно со помош на прекинувачи.

По исклучок, прекинувачите можат да бидат поставени и надвор од односната постројка (во соседна постројка), ако се на такво место со кое може да се воспостави брзо и сигурно спогодување при манипулациите.

Помеѓу генераторот или трансформаторот и нему припадниот прекинувач (блок-спуј) не е секогаш потребен разделувач.

Член 30

Во разграноците во кои не е предвиден разделувач за одвојување на разгранокот, треба тоа да се означи со натпис за предупредување.

Член 31

Ако прекинувачот може да добие напон обострано (на пр. во степенестите водови), на видливите места пред и зад прекинувачот треба да се предвидат разделувачи.

Член 32

Врската на разводните полиња со собирниците треба да е изведена така што секој разгранок или група разграноци да може да се раздели од собирниците или одделни отсеци на собирниците да бидат одвоени.

Член 33

Поларитетот односно редоследот на фазите треба видливо да се означи на погодните места на кабелите и водовите.

2. Постројки во згради**Член 34**

Носечките конструкции за разводните уреди мораат да бидат од метал или од друг незапалив материјал.

Дрво може да се употреби само за заштитни пречки.

Член 35

Ходниците и просториите за приобање кон разводните постројки во зградите и кај разводните носечки конструкции треба да бидат доволно широки и високи.

Ходниците и просториите од став 1 на овој член треба да бидат изведени така што проаѓањето да е лесно, а во нив не смеат да се наоѓаат предмети што би можеле да го смекаваат минувањето.

Член 36

Слободната широчина на ходниците во разводните постројки од висок напон во зградите мора да изнесува, и тоа:

1) при еднореден распоред:	
— за контрола	800 mm
— за ракување	1000 mm
2) при двореден распоред:	
— за контрола	1000 mm
— за ракување	1200 mm

Член 37

Ако се поставени само пречките според член 39 став 1 точка 1 од овој правилник или се во прашање подолги ходници, се препорачуваат соодветните широчини на ходниците, поголеми од широчините од член 36 на овој правилник.

Член 38

Височината од подот до незаштитените делови на уредите под напон во ходниците и во просториите за приобање треба да изнесува 2.200 mm, наголемена за вредноста на минималното растојание од таблицата VIII од член 282 на овој правилник, а за соодветниот напон. Таа височина не може да биде помала од 2.500 mm.

Член 39

Растојанието на заштитните прегради односно пречки од деловите што се поставени зад нив и се наоѓаат под напон, треба да изнесува најмалку:

Вид на заштита	Растојание во mm
1) пречки	100 + вредноста од таблицата VIII од член 282 на овој правилник за соодветниот напон, но најмалку 500 mm
2) ретки мрежи со отвори 20 до 60 mm	60 + вредноста од таблицата VIII за соодветниот напон
3) крути мрежи со отвори до 20 mm со пречник на жицата од најмалку 2 mm и прегради од лим	20 + вредноста од таблицата VIII за соодветниот напон

При тоа височината на заштитните пречки од точка 1 на став 1 на овој член изнесува околу 1,80 m, а височината на заштитните прегради од точ. 2) и 3) на тој став — најмалку 1,80 m.

Најмалите растојанија наведени во став 1 на овој член важат за следните височини на деловите под напон сметани од подот, и тоа:

— за видовите на заштитата од точ. 1) и 2) на став 1 од овој член за височината до 2,00 m;

— за видот на заштитата од точка 3) на став 1 од овој член за височината до 1,80 m; ако височината е над 1,80 до 2,00 m важат растојанијата од точка 2 на тој став.

За височините над 2,00 m растојанијата на рамнината на преградата сразмерно се намалуваат со зголемувањето на височината и постигнуваат вредност на нула кога височината изнесува според член 38 на овој правилник за уредите во просториите, односно според член 46 на овој правилник за постројките на отворен простор.

Ако височините на заштитните прегради за видот на заштитата од точ. 2 и 3 на став 1 од овој член се помали од 1,80 m, мораат да се обезбедат растојанијата наведени во точка 1 на тој став.

Ако растојанието наведено за видот на заштитата од точка 1 на став 1 на овој член во целост или делум би било премостено со изолатори, треба да се постави видот на заштитата од точка 2 односно 3 од тој став, а не пречки.

Ако вратите на Келиите мораат да се отвораат заради манипулации или прегледи, а деловите што се под напон се на дофат на рака, на отворот на Келијата по отворањето на вратата треба да се постават додатни пречки (летви). Најмалото растојание на пречките од деловите под напон мора да им одговара на растојанијата наведени за видовите на заштитата од точ. 2 и 3 на став 1 од овој член.

Член 40

Вратите на просториите во кои се наоѓаат разводните уреди треба да се отвораат нанадвор.

Отворањето на вратите од внатрешната страна мора да биде лесно изводливо, без употреба на клуч или алат.

Член 41

Ако високонапонската Келија може да се прегледа само кога ќе се отвори вратата која инаку е

заклучена и води непосредно на отворен простор, непосредно зад вратата мора да се постави ограда или пречка заради заштита од случаен допир на деловите под висок напон.

Член 42

Ходниците во зградите со разводни постројки, во кои може да дојде до силна задименост или пожар, како и ходниците подолги од 30 m, на обата краја треба да имаат излез. Вратите на овие излези треба да се отвораат однадвор, и тоа без клуч.

Член 43

Ако постројките се наоѓаат во станбени згради, треба да се преземат мерки за изолација на тие постројки така што околината да е заштитена од штетните влијанија на постројките (вибрација, бука, топлина, миризба, зрачење, огин и сл.). Инсталациите и нивните делови (водовод, централно греење и сл.) што му служат на станбениот дел на зградата не смеат да минуваат низ постројките.

3. Постројки на отворен простор

Член 44

Целото подрачје на разводната постројка на отворен простор мора да биде наполно заградено со надворешна ограда височина најмалку 1,80 m, која мора да биде изведена така што да не е можен пристап во разводната постројка без посебни помошни средства.

Член 45

Коп внатрешната страна на надворешната ограда, во појас висок 6.000 mm и широк 1.500 mm + вредноста на минималното растојание од таблица VIII на член 282 на овој правилник, не смее да биде никаков дел под напон.

Минималната височина на спроводниците над оградата и над почвата надвор од надворешната ограда е одредена со Правилникот за техничките нормативи за изградба на надземни електроенергетски водови („Службен лист на СФРЈ“, бр. 51/73).

Член 46

Деловите под напон во постројката кои од почвата се оддалечени помалку од 2.500 mm односно 2.200 + вредноста на минималното растојание од таблица VIII од член 282 на овој правилник, мораат да бидат заградени или на друг начин заштитени од случаен пристап.

Член 47

Ако деловите на постројката не се заградени во смисла на член 46 од овој правилник, горниот раб на заземјената носечка конструкција на изолаторите од висок напон мора да биде од почвата оддалечен најмалку 2.300 mm.

Најмалите заштитни растојанија од член 39 став 1 на овој правилник важат и за растојанијата помеѓу оградата и изолаторите.

Член 48

Ако за внатрешна ограда се употребуваат пречки, јажиња или синџири, заштитното растојание мора да изнесува најмалку 300 mm + вредноста од таблица VIII од член 282 на овој правилник, но не помалку од 600 mm. При употребата на јажиња или синџири се зема предвид најголемата осцилација на јажего или на синџирот во правец на деловите под напон.

Член 49

Над минувалиштата што се користат за превоз на опрема најмалото растојание помеѓу највисоката точка на опремата што се превезува и деловите под напон мора да биде еднакво на вредноста на минималното растојание од таблица VIII од член 282 на овој правилник, но не помало од 500 mm.

Член 50

Широчината на минувалиштата за контрола и ракување треба да изнесува најмалку 1.200 mm, мерено помеѓу заземјените делови на апаратите, на заштитните сидови или на носечката конструкција.

Височината до заземјените делови над минувалиштата мора да изнесува најмалку 2.500 mm. Ако тоа го бара непречениот превоз на опремата, таа височина мора да биде поголема.

Член 51

Сите апарати, направи и помошни уреди мораат да бидат конструирани и поставени така што без оштетување да можат трајно да ги издржат температурата на околината и атмосферските влијанија (влага, ветар, снег и мраз), без влијание врз нивно-то беспрекорно функционирање.

При ниски температури треба да се води сметка за особините на маслото во трансформаторите и во прекинувачите, како и за квалитативните промени на другите употребени материјали.

Особено треба да се води сметка за беспрекорното дејство на прекинувачите и разделувачите при ниски температури. Тие апарати не смеат сами од себе да дејствуваат под влијание на силен ветар или под притисок на снег односно мраз.

Член 52

За разводните постројки поставени на отворен простор важат и одредбите на чл. 34 до 43 на овој правилник што се однесуваат на разводните постројки во зградите.

4. Надземни водови

Член 53

Димензионирањето на надземните водови, меѓусебните растојанија, премините и приближувањата на спроводниците на разни објекти и др. се регулирани со посебниот Правилник за техничките нормативи за изградба на надземни електроенергетски водови („Службен лист на СФРЈ“, бр. 51/73).

Член 54

Заштитата и заземјувањето на телекомуникационите надземни водови и кабли што се воведуваат или се поставуваат во постројката, се изведуваат според посебни технички прописи.

III. ЗАШТИТНИ МЕРКИ

1. Заштита од допир

Член 55

Сите делови на постројката што се наоѓаат под напон мораат да бидат заштитени, и тоа:

1) во погонските простории — од допир од сите страни;

2) во електричните погонски простории — од допир на дофат на раце, а од случаен допир надвор од дофатот на рака. Деловите на електричните машини што се под напон мораат да бидат заштитени од случаен допир;

3) во затворените електрични погонски простории — од случаен допир.

Заштитните конструкции мораат да бидат изведени така што да можат да се одвојат само со помош на алат, а вратата да може да се отвора само со помош на клучеви.

Член 56

Треба да се предвидат соодветни уреди за при симнувањето на заштитните прегради тие прегради да не можат да се приближат кон деловите под напон.

Член 57

Подрачје на дофат на рака е подрачјето кое е ограничено од местото на кое се стои, и тоа: нагоре најмалку 2.500 mm, водорамно и надолу најмалку 1.250 mm.

Член 58

Заштитата од допир мора да биде остварена со начинот на изведувањето на конструкцијата, како на пример: со изолирање, со затворени кукишта, со сидови, со лимови, со плочи.

Член 59

Заштитата од случаен допир мора да биде остварена со заштитна решетка, со решеткави врати, со огради, со пречки, со синцири, а во отворени постројки — со огради од синцири, од пречки и слично.

Член 60

Заштитните конструкции мораат да бидат механички добро и сигурно прицврстени.

Член 61

Вратите на Келиите во погонските простории и во електричните погонски простории смеат да се отвораат, по правило, само со помош на клучеви.

Член 62

Пречките кои можат да се отстранат без употреба на алат, мораат да бидат од неспроводлив материјал.

Член 63

Заштитата од опасен напон на допир треба да се изведе со заземјување, а по потреба да се дополни и со автоматска заштита.

Член 64

При настанување на опасен напон на допир автоматската заштита во најкратко време мора да ја прекине врската помеѓу местото на дефектот и изворот на струјата.

Член 65

Автоматската заштита мора да биде сигурна во погонот. Исправноста на автоматската заштита треба редовно да се контролира.

2. Заземјувачи и заземјување

Специфичен отпор на земјата и отпор на распростирањето

Член 66

Средините вредности на специфичниот отпор за разни видови земја се дадени во следната таблица I:

Таблица I

Вид земја	Специфичен отпор во ом-метри
Мочуриште	30
Глина, иловача, обработлива земја	100
Влажен песок	200
Влажен чакал	500
Сув песок или сув чакал	1000
Камениа почва (карпа)	3000

Член 67

Отпор на распростирањето зависи од видот и особината на земјата (од специфичниот отпор) и од димензиите и распоредот на заземјувачите.

Средните вредности на отпорот на распростирањето се дадени во следната таблица II:

Таблица II

Отпор на распростирањето при специфичниот отпор на земјата

$$\rho = 100 \text{ ом-метри}$$

Вид на заземјувачот	Лентест		Стапен				Плочест			
	должина (m)		должина (m)		1 m под земјата (m)		1 m под земјата (m)			
	10	25	50	100	1	2	3	5	0,5×1	1×1
Отпор на распростирањето (ома)	20	10	5	3	70	40	30	20	35	25

За другиот специфичен отпор на земјата ρ_1 , наведените вредности на отпорот на распростирањето се множат со односот $\rho_1/100$.

Пресеците на заземјувачите се дадени во таблица III од член 69 на овој правилник. Незначителните отстапувања од пресеците малку влијаат врз отпорот на распростирањето.

Материјал и димензии на заземјувачите

Член 68

Како материјал за заземјувачи треба да се употребува челик поцинкуван со топла постапка или на некој друг начин заштитен од корозија, ако локалните прилики не бараат употреба на некој друг материјал (на пр. бакар).

За заземјувачи не се препорачува употребата на непоцинкувани челични цевки, лим и профили. Лесни метали, по правило, не можат да се употребуваат за заземјувачи (член 77).

Член 69

Најмалите пресеци на заземјувачите се дадени во таблица III:

Таблица III

Најмали пресеци на заземјувачите

Заземјувачи	Поцинкуван челик	Бакар
Лентести	Лента 100 mm ² , но не потенка од 3,5 mm	50 mm ² но не потенка од 2 mm
	Тркалезен челик \varnothing 10 mm	Јаже 35 mm ²
	Цевка 38 mm	Цевка 30/25 mm
Стапни	Аголник 65×65×7	—
	Профил У 6. 1/2 односно Т6 или други соодветни профили	—
Плочести	Лим 3 mm	Лим 2 mm

Пресеците дадени во оваа таблица не е дозволено да се намалат, со оглед на корозијата и на струјното оптоварување.

Заземјувачите во вид на плетена мрежа што служат само за обликување на потенцијалот треба да се од жица пресек најмалку 16 mm² ако се од поцинкуван челик, а 10 mm² ако се од бакар.

Ако во одредено подрачје се очекува посиљна корозија или ако се употребат непоцинкувани челични цевки, лим или профил, се препорачува усвојување на вредностите за околу 50% поголеми од вредностите наведени во таблица III.

Распоред и изведување на заземјувачите

Член 70

Изборот и распоредот на заземјувачите се врши зависно од месните прилики, од особините и составот на земјата, од дозволеният отпор на распростирањето и од напонот на чекорот.

При заземјувањето на столбовите во близината на постројките за еднонасочна струја или на железниците со еднонасочна струја, треба да се спречи можното преминување на талкачките струи.

Член 71

Заземјувачот мора да биде во тесна врска со околната земја. Првенствено треба да се употребуваат слоеви земја со добра спроводливост. Ако земјата е сува, окслу заземјувачот треба да се набие добро наквасена и прилепена земја. Камењето и крупниот чакал непосредно кон заземјувачот го зголемуваат отпорот на распростирањето. Кај лентестите и стапните заземјувачи отпорот на распростирањето зависи главно од должината, а помалку од пресекот на заземјувачите.

Член 72

Лентестите заземјувачи треба да се полагаат на длабочина од 0,5 до 1 m, ако тоа составот на земјата го дозволува. При тоа треба да се води сметка за зависноста од отпорот на распростирањето, од влажноста и од замрзнувањето на горните слоеви на земјата.

Должините на лентестите заземјувачи се земаат од таблица II од член 67 на овој правилник, зависно од отпорот на распростирањето. Вредностите во таблица II се однесуваат на испружено положените лентести заземјувачи, при што се постига најмал отпор на распростирањето. При друг вид на полагање, на пр. цик-цак или брановито, лентестите заземјувачи имаат поголем отпор на распростирањето за исти должини на лентата.

При зраковиден распоред на лентестите заземјувачи, аглите помеѓу поодделните краци треба да се што порамномерни, а аголот помеѓу соседните краци не треба да биде помал од 60°. Помал агол при поголем број краци не го намалува битно отпорот на распростирањето.

Член 73

Стапните заземјувачи треба да се забијат во земјата, по можност исправено. Нивната должина се зема зависно од отпорот на распростирањето.

Ако треба да се распоредат повеќе стапни заземјувачи за да се постигне доволно низок отпор на распростирањето, нивната меѓусебна оддалеченост треба да е еднаква или поголема од двојната должина на поодделниот заземјувач.

Во исушениот и замрзнатиот горни слој на земјата, кога не дејствува целата должина на стапниот

заземјувач, меѓусебната оддалеченост треба да е еднаква или поголема од двојната должина на работниот дел на стапот.

Член 74

Плочестите заземјувачи треба да се постават исправено во земјата. Површините на таквите заземјувачи се земаат од таблица II од член 67 на овој правилник, зависно од отпорот на распростирањето. Горниот раб на плочата треба да е најмалку 1 m под површината на земјата. Ако има повеќе плочи, се препорачува тие да се распоредат така што нивната меѓусебна оддалеченост да изнесува најмалку 3 m.

Изведување на земјоводи

Член 75

Земјоводите треба да се полагаат над земјата така што да бидат видливи, а ако се прекриваат треба да бидат пристапни и заштитени од евентуални механички или хемиски оштетувања.

При водењето низ таван и ѕидови, земјоводот треба слободно да се положи (да не се засидува).

Во земјоводите и во собирните земјоводи, што служат за заштитно заземјување, не се дозволува вградување на прекинувачи, осигурувачи, разделувачи и слични направи со кои би можел да се прекрине земјоводот без употреба на алат.

По исклучок од одредбата на став 1 од овој член, голеи земјоводи можат да се положат во соодветен бетон така што да се заштитени од корозија.

Член 76

Најмалите дозволени пресеци за земјоводите се: 50 mm² — за челик поцинкуван со топла постапка, 35 mm² — за алуминиум, а 16 mm² — за бакар.

Во мрежите со ефикасно заземјена неутрална точка, најмалиот пресек мора да ѝ одговара на очекуваната струја на доземниот краток спој. Спроводнониците до заземјувачите што се положени голеи во земјата се димензионираат според таблица III од член 69 на овој правилник, бидејќи се сметаат како заземјувачи.

Член 77

Ориентационите вредности за струјното оптоварување на разните пресеци на спроводнониците за заземјување се дадени во следната таблица IV:

Таблица IV

Вредности за струјното оптоварување на спроводнониците во системите за заземјување (за граничната температура од 150°C)

Пресек mm ²	Најголема дозволена трајна струја			Најголема дозволена струја во траење од 1 секунда		
	Челик	Al	Cu	Челик	Al	Cu
16	—	—	150	—	—	2500
25	—	—	200	—	—	4000
35	—	—	280	—	3700	5500
50	150*	250*	480*	3300	5300	8000
70	180*	320*	590*	4700	7400	11500
100	240*	430*	780*	6700	10500	16000
200	420*	760*	1380*	13500	21000	32500

*) Важи само за лентести спроводници.

Вредностите за најголемата дозволена трајна струја од таблица IV можат да се зголемат за 20%, ако не постои опасност од пожар.

Полагање на алуминиум во земјата не е дозволено, освен ако на некоја почва поради дејството на корозијата се покаже неговото предимство во однос на челикот или бакарот.

Член 78

Собирните земјоводи се димензионираат според јачината на струјата која се очекува во постројката при двоен земјоспој или при доземен краток спој, при што пресеците не смеат да бидат помали од оние што се наведени во член 76 на овој правилник.

Член 79

Споевите помеѓу земјоводите и собирните земјоводи, како и нивните разграноци, треба да се изведат така што трајно да се обезбеди добра спроводна врска.

Дозволени се споеви остварени со заварување, со вијци или со вијчени спојници. За јажина се дозволени и цевни спојници (зарезни, со заковки и со вијци).

Спојниците и вијците мораат да бидат заштитени од корозија.

Член 80

Заради мерење на отпорот на распростирањето на заземјувачите, на групи заземјувачи или на целокупниот систем за заземјување, треба да се вгради разделна спојница на лесно пристапно место.

Приклучокот на заземјувачот треба да биде во механички поглед отпорен, а во електричен поглед добро спроводлив, на пр. прицврстен со помош на осигурени вијци односно со заварување.

При примената на опфатница за стапни заземјувачи треба да се употребат вијци пречник најмалку 10 mm.

Спојните места што лежат во земјата треба да се заштитат од корозија со сигурни заштитни превлеки.

Член 81

Металните делови на постројка што треба да се заземјат, мораат да се приклучат на заземјувачот непосредно со помош на земјовод односно на собирен земјовод.

Поодделните делови што се цврсто и добро спроводно електрично споени со заземјените плочи од темелот или со челичната носечка конструкција, не треба посебно да се заземјат.

Член 82

Челичните носечки конструкции што формираат целост можат да се употребуваат за заземјување на делови што се прицврстени за нив или се вградени во нив, ако се исполнети следните услови:

- 1) носечките конструкции треба да се исправно заземјени во смисла на одредбите на овој правилник;
- 2) спроводните пресеци на челичните конструкции мораат да бидат доволно големи и мораат да ги исполнуваат условите предвидени со овој правилник;
- 3) спојните места на конструкциите мораат да бидат заварени или прицврстени со помош на вијци со подложни плочки така што да останат трајно добро спроводливи;
- 4) заземјувањето на носечките конструкции не смее да загуби од вредноста ако се напушти или се симне дел од постројката или дел од носечката конструкција;
- 5) носечките конструкции подолги од 10 m мораат на водовите за заземјување да бидат приклучени.

чени најмалку на две места, кои се на што поголемо меѓусебно растојание.

Член 83

Деловите на носечките конструкции што се употребуваат како собирен земјовод по целата должина треба да се означат со посебен премаз во боја, ако постои можност за прекинување на земјоводот со симнување на дел од конструкцијата. За премаз на конструкцијата треба да се избере упадлива боја.

Член 84

Не се дозволува употреба на челична арматура на кабли за земјовод или негов дел, ако таа не е градена за таа цел.

Член 85

Земјоводите на армирано-бетонските носечки конструкции и на армирано-бетонските столбови треба да се положат по површината на столбот односно на конструкцијата така што да се гледаат или треба да се забетонираат. Таквите земјоводи мораат да имаат лесно пристапни приклучоци заштитени од корозија и во внатрешноста на бетонската маса не смеат да бидат прекинати.

Дозволено е за земјоводи да се употреби арматурата на конструкцијата, но само ако таа има соодветни доволно димензиониран пресеци, најмалку еквивалентни $16 \text{ mm}^2 \text{ Cu}$, и ако по целата должина добро е заварена или на некој друг начин е остварена во електричен поглед добра спроводлива врска.

Член 86

Земјоводите што се приклучени на водоводната мрежа мораат да бидат приклучени пред водомерот, т. е. на страната на водоводната мрежа.

Член 87

Не е дозволено за заземјувачи и за земјоводни спроводници да се користат гасни, парни и топловодни цевоводи. Во внатрешноста на постројката (зградата) тие цевоводи, по потреба, треба да се приклучат на заштитното заземјување. Со посебни мерки треба да се спречи изнесувањето на опасниот потенцијал во внатрешноста на постројката.

3. Заштитни заземјувања

Примена на заштитни заземјувања

Член 88

Сите метални делови на електричните направи и апарати што нормално не се под напон, та не спаѓаат меѓу погонските струјни кола, но при дефекти можат да дојдат под напон непосредно или по пат на електричен лак, треба да се заземјат.

Член 89

Вртливите метални заштитни мрежи и плочи, како и мрежите и плочите што се симнуваат, треба да се заземјат ако не се спроводливо врзани со заземјените делови.

Како спроводливи врски се сметаат и шарките и закачалките прицврстени на заземјените делови, ако постои добар галвански спој.

Член 90

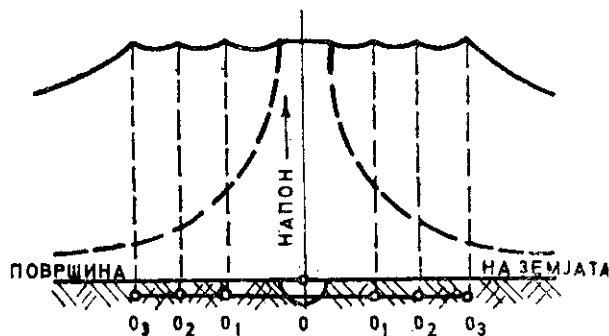
Во ѕидани, дрвени и неармирани згради, по правило, не смеат, да се заземјат металните делови, како што се: рамките на вратите, кваките на вратите, столбиштата, скалите итн. што се пристапни од надвор.

По исклучок од одредбата на став 1 на овој член, потребно е да се заземјат оние метални делови што можат да дојдат под напон во случај на земен спој или електричен лак.

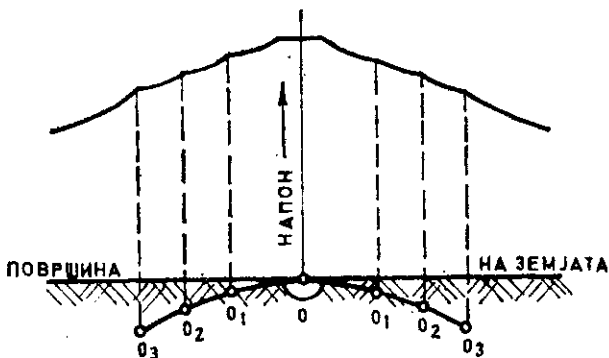
Член 91

Во металните згради или во згради од армиран бетон треба да се заземјат металните делови наведени во член 90 на овој правилник.

Металните делови во случај на земјоспој не смеат да добијат напон спрема земјата повисок од 125 V, при што напонот на допир не смее да биде повисок од 65 V. Тој услов може да се исполни со погоден распоред на заземјувачите и со обликување на потенцијалите (слики 2 и 3).

Слика 2 — Распределба на потенцијалите на површината на земјата при еднаква длабочина на ископувањето на прстените за обликување на потенцијалите O_1 , O_2 и O_3 .

Слика 3 — Распределба на потенцијалите на површината на земјата при нееднаква длабочина на ископувањето на прстените за обликување на потенцијалите O_1 , O_2 и O_3 .

Член 92

Металните рачни тркала, лостови и рачки на апаратите не треба да се заземјат, посебно ако се добро спроводливо споени со заземјениот апарат или дел. Заземјувањето, меѓутоа, е потребно ако преносот се врши со помош на синџири, јажиња, вратила или запчаници, кои електричниот лак би можел да ги зафати во случај на дефект.

Во секој случај се препорачува изолација како дополнителна заштита.

Член 93

Прирабниците на спроводните изолатори поставени на изолациски плочи и рамките на стаклените плочи за минување на спроводниците треба да се заземјат поединечно или заедно.

Сидните кукачки за прицврстување на затезниот изолатор треба да се заземјат.

Член 94

Металните плаштови и арматурите на каблите треба да се заземјат на двата краја.

Член 95

Секундарните струјни кола на мерните трансформатори треба да се заземјат непосредно на една од приклучните стегалки на трансформаторот.

Ако при употреба на повеќе мерни трансформатори не може да се изведе поединечно заземјување, струјните кола треба да се заземјат барем на едно место. Спојните водови помеѓу трансформаторите треба да бидат што пократки.

При употребата на меѓутрансформатори треба да се заземји секое струјно коло.

Водот за заземјување помеѓу секундарната приклучна стегалка и приклучниот вијак за заштитно заземјување треба да има пресек најмалку 4 mm² Си.

Член 96

На количката за извлекување на прекинувачот, направите за заземјување при извлекувањето на прекинувачот треба да ја задржат врската подолго од контактот за погонската струја. При вовлекувањето на прекинувачот направите за заземјување треба да се вклучат пред контактот за погонската струја.

Димензионирање на заземјувањето

Член 97

Во мрежите со изолирана неутрална точка заштитното заземјување на електраните, на трансформаторските и разводните станици и на потрошувачите треба да се димензионираат за целокупната струја на земјоспојот на мрежата.

Член 98

Во мрежите со компензирана струја на земјоспојот, заштитните заземјувања се димензионираат:

- 1) во постројките во кои се вградени индуктивни отпори, а заштитното и погонското заземјување е меѓусебно споено — за збирот на струјата на индуктивните отпори и на преостанатата струја на земјоспојот на мрежата во најнеповолен случај;
- 2) во постројките во кои се вградени индуктивни отпори, а заштитното заземјување е одвоено од погонското — за преостанатата струја на земјоспојот на мрежата во најнеповолен случај;
- 3) во постројките без индуктивни отпори — за преостанатата струја на земјоспојот на мрежата во најнеповолен случај.

Член 99

Во мрежите со неутрална точка заземјена преку отпори, заштитното заземјување се димензионира за струјата на земјоспојот, ако постои врска помеѓу заштитното и погонското заземјување.

Член 100

При струите на земјоспојот од чл. 97 до 99 на овој правилник не смее да се појави напон на заземјувачот повисок од 125 V. Ако таквиот услов не може да се исполни, треба да се применат мерките предвидени во чл. 106 до 110 на овој правилник.

Отпорот на распространувањето на заземјувачите при подолго минување на струјата може да се зголеми поради загревање на земјата. Поради тоа при напонот на заземјувачите од 125 V може да се дозволи протекување на струјата на земјоспојот само во траење предвидено во следната таблица V.

Таблица V

Дозволено траење на оптоварувањето на заземјувачите

Специфичен отпор на земјата	Траење на оптоварувањето	
	Стапен заземјувач должина 2 m пречник 2 "	Лентест заземјувач пресек 100 mm ²
оп-метри	min	min
50	100	30
100	200	60
200	400	120
300	600	150

При напонот на заземјувачите кој отстапува од вредноста 125 V, дозволеното временско оптоварување се добива со множење на вредноста од таблицата V со факторот $\left(\frac{125}{E}\right)^2$, каде што E е фактичен напон на заземјувачите изразен во волти.

Ако од технички причини наведениот услов не може да се исполни, треба да се преземат мерките предвидени во чл. 106 до 110 на овој правилник.

Член 101

При земјоспојот во постројката, не смее да се појави вон од постројката односно од неговата ограда напон на допир поголем од 65 V. Таквиот услов може да се исполни со соодветно изведување на оградата и на уредите за заземјување, како и со погодно обликување на потенцијалите.

Член 102

За димензионирање на заштитните заземјувања во мрежите со неутрална точка изолирана или заземјена со помош на индуктивен отпор, треба да се земат предвид и струите на двојниот земјоспој, ако не е предвидено автоматско исклучување на оштетената делница.

Член 103

Во мрежите со ефикасно заземјена неутрална точка заштитните заземјувања се димензионираат за уделот на струјата на доземниот краток спој која протекува низ заземјувањето 0,25 s, по настанувањето на доземниот краток спој.

Во поглед на заштитните заземјувања за таквите мрежи важат и одредбите на чл. 111 до 114 на овој правилник.

Член 104

При димензионирањето на заедничкото заземјување во постројката, на која се приклучени далноводи од различни напони, доволно е ако се земе предвид само мрежата со најголемата струја на земјоспојот.

Механичко и топлотно димензионирање на заземјувањето

Член 105

Во механички и топлотен поглед системите на заземјувањето се димензионираат при ефикасно за-

земјена неутрална точка — за струја од еднополен доземен краток спој, а во другите случаи — за струја од двоен земјоспој, со тоа што тогаш се води сметка за времето на исклучувањето на земјоспојот, а како најкратко траење се зема 1 s.

Заштитни мерки при тежки услови на заземјување

Член 106

Ако од технички причини (на пр. на подрачјето со мошне лоша спроводливост) заштитното заземјување не може да се изведе во смисла на претходните членови на овој правилник, треба да се применат дополнителните заштитни мерки од чл. 107 до 110 на овој правилник.

Член 107

Местата за ракување во постројките мораат да бидат изолирани за полн напон на заземјувачите.

Сите спроводни делови, што од местото за ракување можат да се дофатат, мораат да бидат меѓусебно споени.

Член 108

Стојалиштата за ракување во постројките се изработуваат од метал и се спојуваат со другите спроводливи делови.

Сигурен пристап до стојалиштата за ракување се овозможува со изолирана патека широка најмалку 1250 mm. За таа цел во внатрешноста на зградата може да се употреби гума или линолеум, а на отворен простор — крупен слабо спроводлив чакал кој заради подобра изолација може да има асфалтна превлека.

Член 109

Сите рачки и спроводни делови со кои може да се дојде во допир за време на ракувањето со уредот, се изолираат од другите спроводливи делови на уредот за највисок напон на спроводникот спрема земјата. Таквите мерки на заштита обично се применуваат во помали постројки за средни напони (до 35 kV) во ѕидани, бетонски, дрвени и слични згради.

Член 110

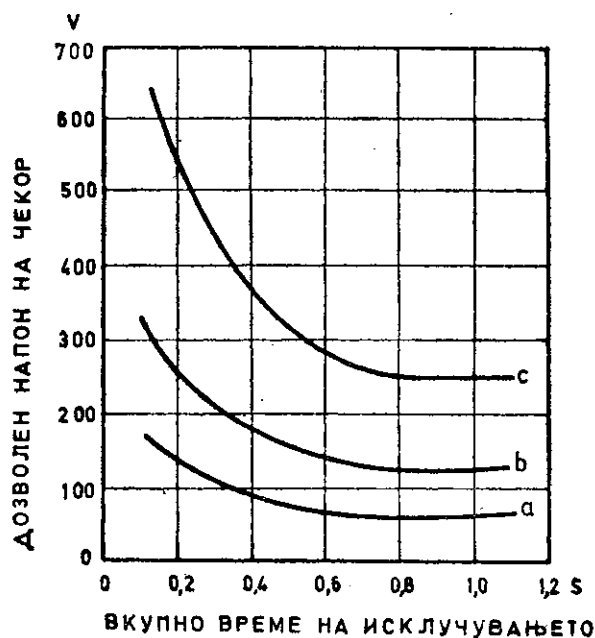
Во постројката на отворен простор (на надворешна разводна постројка) во подрачјето на допирот со трансформаторите, со конструкцијата или со командните ормани, паѓањето на напонот на површината на земјата може да се обликува со густо положени лентести заземјувачи или со решетка.

4. Посебни одредби за заземјувањето

Огради, колосеци, цевоводи и телекомуникациони кабли во постројките со ефикасно заземјена неутрална точка

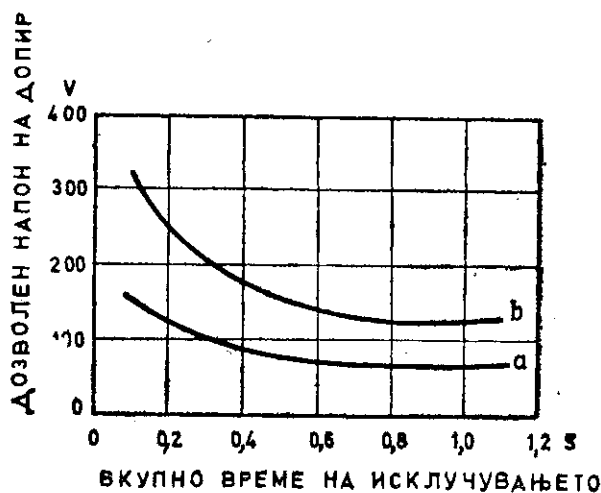
Член 111

Оградите на високонапонските постројки треба да се постават така што при земјоспојот да не се појават вон од оградата напони на допир или напони на чекор повисоки од оние што се означени на сликите 4 и 5. Дозволеният напон на чекор во постројките со ефикасно заземјена неутрална точка, зависно од времето на исклучувањето на делницата во дефект, е даден на сликата 4, а дозволеният напон на допир на сликата 5,

Слика 4 — Дозволен напон на чекор:

- вон од постројката на патишта со јавен сообраќај,
- на други места вон од постројката и во рамките на оградата на постројката,
- во кругот на надворешните постројки, со употреба на заштитни изолациони обувки со диелектрична цврстина најмалку 3 kV.

Слика 5 — Дозволен напон на допир:

- вон од постројката,
- во постројката.

Член 112

Ако на металната ограда се појави превисок напон на допир, од надворешната страна на оградата на растојание од 1 m се полага лентест заземјувач вкопан во длабочина од 0,5 m, со кој се поврзува оградата.

За одведување на индукувани струи на оградата доволни се помали стапни или лентести заземјувачи, ако сигурноста од напон на допир не бара полагање метална лента.

Колосеците, цевоводите и надворешните метални плаштови на кабли што излегуваат од високонапонската постројка електрично се одвојуваат со изолирање со помош на влошки (по потреба, на повеќе

места) за да се спречи пренесувањето на опасните потенцијали вон од постројката.

Член 113

Примената на посебни заштитни мерки во поглед на напонот на чекор и на напонот на допир не е потребна на подрачјето на каблите, што се во состав на посебна кабелска мрежа со напон над 1 kV, ако се исполнети следните услови:

- 1) каблите да се положени во земјата и да имаат добро спроводни надворешни метални плаштови;
- 2) должината на кабелската мрежа да изнесува најмалку 10 km;
- 3) струјата на земјоспојот да е ограничена на најмногу 1500 A;
- 4) времето на исклучувањето на делницата во дефект да не е подолго од 3 секунди.

Столбови за надземни водови

Член 114

Челичните и армиранобетонските столбови, како и металните жици или ленти на дрвени столбови што служат за заштита на дрвените столбови од удир на гром, треба да се заземјат. Во поглед на заземјувањето важат одредбите на Правилникот за техничките нормативи за изградба на надземни електроенергетски водови.

Столбови со линиски разделувачи, со трансформатори и со кабелски глави

Член 115

Носечките конструкции на разделувачите на дрвени столбови со заштитно јаже или без него, по правило, не треба да се заземјуваат ниту да се спојат за заштитното јаже.

Ако носечките конструкции на разделувачите на дрвените столбови не се заземјени, во лостовите за ракување треба да се вградат изолатори што имаат доволна механичка цврстина, а диелектрична цврстина барем толкава колку што имаат изолаторите на надземен вод.

Делот на лостот под изолаторот мора да се заземји. Заземјувачот треба да се изведе така што истовремено да го заштитува ракувачот (со обезбедување на стојалиштето на ист потенцијал).

Член 116

Носечките конструкции на разделувачите на металните столбови, на армиранобетонските столбови и на дрвените столбови со метално премостување треба секогаш да се заземјат.

Околу металниот столб и околу армиранобетонскиот столб заземјувачот треба да се вкопа така што напонот на допир да не биде повисок од 65 V.

На стојалиштето на дрвениот столб за ракување со лостови треба да се вкопа на длабочина од околу 10 cm мрежест заземјувач и да се врзе со лостовите.

Член 117

Металните кабелски плаштови и глави на дрвените, металните и бетонските столбови треба да се заземјат во смисла на одредбите на член 114 од овој правилник.

Член 118

Носечката конструкција за трансформаторите, кондензаторите и сличните уреди на столбови треба заштитно да се заземјат (член 114).

За заштитното заземјување треба да се спојат и сите други метални конструкции на столбот, па и линискиот разделувач.

Околу заземјените столбови со трансформатори треба да се постави заземјувач за обликување на потенцијалот во вид на прстен околу столбот, на пример на растојание од 1 m и на длабочина од 0,5 m и да се поврзе со заземјувањето на столбот.

Подвижни трансформаторски постројки

Член 119

Заштитното заземјување на подвижните трансформаторски постројки треба да ги исполнува условите предвидени со одредбите на чл. 66 до 79 и чл. 97 до 104 на овој правилник.

Член 120

Подвижните трансформаторски постројки на возила (на пр. за земјоделски машини) треба да се заградат така што да се оневозможи случаен допир на деловите на возилото, на приклучниот столб и на земјоводот. Возилото мора да има и изолирано стојалиште за персоналот.

Член 121

Подвижните трансформаторски постројки за приклучок на надземни водови треба да се заземјат на доволна оддалеченост, на пр. на соседниот столб. Земјоводот треба да се изведе до заземјувачот изолирано од земјата.

Ако се полата на приклучен столб, земјоводот мора да биде оддалечен најмалку 100 mm од носечката конструкција на линиските разделувачи и конзоли.

Член 122

Врз линиските разделувачи на столб се применуваат одредбите на чл. 115 до 118 од овој правилник.

Член 123

За заштита на нисконапонскиот дел на постројката важат Техничките прописи за изведување електроенергетски инсталации во згради (Додаток на „Службен лист на СФРЈ“, бр. 43/66), кои се составен дел на Правилникот за техничките мери и условите за изведување електроенергетски инсталации во згради („Службен лист на СФРЈ“, бр. 43/66) и Правилникот за техничките мерки за електроенергетските постројки од низок напон во земјоделството („Службен лист на СФРЈ“, бр. 33/70).

Приклучни клешти и приклучни и мерни стапови

Член 124

Приклучните клешти и приклучните и мерните стапови не смеат да се заземјат. Начинот на нивно поставување кога се вон од употреба треба да е таков што тие да бидат заштитени од штетното дејство од влага.

5. Направи за повремено заземјување и за кратко спојување

Член 125

При работата на надземен вод, водот по исклучувањето треба да се растави, да се заземји и кратко да се спои на сите исклучни места, во смисла на одредбите на важечките технички прописи што се однесуваат на погонот и на одржувањето на електроенергетските постројки.

Член 126

Постојано вградените направи (разделувачи за заземјување) треба да ги исполнуваат условите предвидени со важечките југословенски стандарди за високонапонски апарати.

Разделувачите за заземјување треба да се вградат на влезот на водовите во разводната постројка, ако во близината на постројката не се наоѓаат лиски разделувачи или прекинувачи.

Член 127

При примена на преносни направи за заземјување треба да се употребуваат сигурни контакти за најмалку 200 А за приклучок на заземјувачите односно на земјоводот и на водовите.

За заземјување треба да се употребуваат свитливи бакарни јажиња пресек најмалку 25 mm², вплетени од тенка жица.

Контактите и јажињата за заземјување треба да се димензионираат така што да издржат струја од краток спој на исклученото место барем 1 секунда.

Најголемите дозволени вредности на струјата од краток спој зависно од пресекоот на бакарното јаже за заземјување и од времето на траењето, се дадени во следната таблица VI.

Таблица VI

Пресек на бакарно јаже mm ²	Најголема дозволена струја од краток спој во траење од		
	10s кА	5s кА	1s кА
25	1,5	2	4
35	2	2,5	5,5
50	3	4	8
70	4	5,5	11,5

6. Погонски заземјувања

Член 128

Во погонските заземјувања се вбројуваат:

- 1) заземјувања на високонапонско намотување на мерни напонски трансформатори;
- 2) заземјувања на мерни кондензатори;
- 3) заземјувања на активни и реактивни (индуктивни) отпори во нулевите точки на генераторот и на трансформаторот за индиректно заземјување;
- 4) заземјувања на нулева точка на трансформаторот, директно или преку мали отпори на заземјена мрежа;
- 5) заземјувања на мутаторот.

Член 129

Погонските заземјувања на постројките мораат да бидат димензионирани за најголемата струја при земјоспојот.

Ако во постројката има повеќе мрежни напони, заедничкото погонско заземјување се димензионира за онаа мрежа низ чија нулева точка при земјоспојот тече најголемата струја.

Член 130

Погонските заземјувања од член 128 точ. 1 и 2 на овој правилник во електраните и во трансформаторските и разводните станици се приклучуваат на заштитното заземјување.

Член 131

Погонските заземјувања од член 128 точка 3 на овој правилник можат да се приклучат на заштитното заземјување ако при земјоспојот не се јавува напон на заземјувачот повисок од 125 V.

Ако условот од став 1 на овој член не е исполнет, треба да се предвиди посебно погонско заземјување на толкава оддалеченост од заштитното заземјување што на заземјувачот на заштитното заземјување да не може да се појави напон повисок од 125 V.

Ако на заземјувачот на погонското заземјување може да се појави напон повисок од 125 V, неговите земјоводи треба да се изолирани и заштитени од допир. Напонот на чекор не смее да биде повисок од 90 V. Тоа се постигнува со поставување заштитна ограда или со обликување на потенцијалот.

По исклучок од одредбата на став 2 на овој член, можат да се спојат погонското и заштитното заземјување, ако се тешки условите за заземјување, со тоа што тогаш мораат да се применат одредбите на чл. 106 до 110 на овој правилник.

Член 132

За погонските заземјувања наведени во член 128 точка 4 на овој правилник, во мрежи со ефикасно заземјена неутрална точка, важат одредбите на член 142 од овој правилник, при што напонот на заземјувачите не е ограничен на 125 V, ако заземјувачите се распоредени така што лицата да не се загрозени со оглед на напонот на допир и на напонот на чекор, и тоа како на заграденото земјиште на високонапонската постројка така и вон од него. Тој услов е исполнет ако напоните на допир и на чекор се движат во границите на вредностите наведени на сликите 4 и 5.

Член 133

Непосредно околу трансформаторите, носечките конструкции, командните ормани и сл., со помош на плитко вкопани ленти или мрежи за заземјување треба да се обликува потенцијалот, така што на дофат на наведените делови од постројката напонот на допир да не ја преминува вредноста според слика 5.

Член 134

Ако на рабните патеки во кругот на постројката на отворен простор можат да настанат превишоки напони на чекор, таквите патеки треба да се заградат или напонот на чекор да се намали на дозволена вредност според слика 4. Опасноста може да се отстрани и со изолирани минувалишта, со настипување на крупен чакал или на толчен камен, а особено со асфалтирање.

Напонот на чекор по кривата „с“ на слика 4 се дозволува само ако диелектричната цврстина на изолационите обувки изнесува најмалку 3 kV.

Член 135

Во постројки во згради, наместо обликување на потенцијалот се дозволува како заштитно средство поставување на изолирани стојалишта, на пример на гумени теписи со диелектрична цврстина која барем е еднаква на двојниот напон на заземјувачот, а која изнесува најмалку 2 kV.

Изолираните места за ракување треба да се изведени така што ракувачот единствено од изолираното стојалиште да може да ги допре спроводливите делови на постројката што нормално не се под напон.

Сите спроводливи делови што можат да се допрат од изолирано стојалиште треба да бидат спосни меѓусебно.

Член 136

Со помош на метални влошки (на пример, со челични арматури положени во темели на зграда и споеи со заземјувањето) можат да се избегнат опасните напони на чекор односно напони на допир во внатрешноста на зграда. Во постојните згради тоа се постигнува со помош на метални ленти што се положени на сидовите непосредно над почвата, споеи со заземјувањето и снабдени со метални клинови забиени во сидовите на меѓусебно растојание околу 1 m. На тој начин се пренесува на сидот потенцијалот на заземјувањето. Отстранување на опасни напони се постигнува и со лентест заземјувач положен взема до самите темели и споеи со заземјувањето.

7. Спојување на заштитни и погоноски заземјувања

Електрани и трансформаторски станици што имаат постројки за сопствени потреби со напон до 1 kV.

Член 137

Заштитните заземјувања на постројките со напон над 1 kV секогаш треба да се спојат со заштитното заземјување на постројките со напон до 1 kV.

Член 138

Заштитните заземјувања споени во смисла на член 137 на овој правилник можат да се спојуваат со погонските заземјувања на постројките до 1 kV, ако тие постројки се наменети само за сопствени потреби на електраните или на трансформаторските станици.

Како постројки за сопствени потреби се сметаат електричните инсталации за погон на помошни апарати и за осветление на постројките, како и соодветните инсталации во погонски, канцелариски и станбени простории што се наоѓаат на подрачјето на единствен систем на заземјување.

Член 139

Погонските заземјувања на мерните напонски трансформатори и на кондензаторите за називни напони над 1 kV се приклучуваат на заштитните заземјувања на постројки над 1 kV, во смисла на член 130 на овој правилник.

На заземјувањето и на водовите на заземјувањето од заштитното заземјување по најкраток пат треба да се врзат и заземјувањата на одводниците на пренапонот.

Член 140

Погонските заземјувања на активни и реактивни (индуктивни) отпори за неутрална точка во постројки над 1 kV можат да се спојат за заштитните заземјувања од истите постројки, под условот наведен во член 131 на овој правилник.

Член 141

Погонските заземјувања на постројките со напон над 1 kV можат да се спојуваат на погонските заземјувања на постројки со напон до 1 kV само ако се исполнети условите од чл. 138 и 140 на овој правилник.

Член 142

Во постројки со напон над 1 kV со ефикасно заземјена неутрална точка треба меѓусебно да се поврзат сите заземјувања во постројката, со исполнување на условите предвидени во чл. 106 до 110 и член 132 на овој правилник.

Громобрански јажиња на надземни водови во мрежи со ефикасно заземјена неутрална точка треба да се врзат со припадното погонско заземјување.

Електрани и трансформаторски станици со постројки за сопствени потреби и за испорака на електрична енергија до потрошувачите на напон до 1 kV

Член 143

Заштитните заземјувања на постројките со напон над 1 kV и на постројките со напон до 1 kV треба да се спојат, ако обете постројки се наоѓаат во заеднички погонски простории. Кукиштата на нисконапонските разводни орманчиња не е дозволено да се спојат со заштитното заземјување на постројките над 1 kV, ако тие орманчиња се наоѓаат од надворешната страна на трансформаторските станици.

Кукиштата на разводните орманчиња кај трансформаторски станици што се пристапни еднадвор, можат да се спојат со заштитното заземјување на постројка над 1 kV, ако на заземјувањето не може да се појави напон повисок од 65 V или ако е положен систем за обликување на потенцијалот, кој не овозможува напон на допир повисок од 65 V.

Одредбата на став 2 од овој член се применува ако сите заземјувања не се меѓусебно поврзани, или ако заземјувањата се одвоени а мрежата од низок напон не ги исполнува условите за нуловање.

Член 144

Во згради во кои се наоѓаат носечки конструкции на високонапонски и нисконапонски постројки, треба меѓусебно да се спојат обете заштитни заземјувања.

Член 145

Сите заземјувања на постројки над 1 kV и на постројки до 1 kV, по правило, треба да се спојат со заеднички заземјувач.

Ако во случај на земјоспој не е обезбедено брзо исклучување на мрежа над 1 kV, напонот на заедничкиот заземјувач не смее да ја преминува вредноста од 65 V.

Ако, меѓутоа, за случај на земјоспој е обезбедено брзо исклучување на мрежа над 1 kV, заедничкиот заземјувач може да има напон повисок од 65 V, и тоа вредноста што за напонот на допир се наведени во член 11 на овој правилник.

Ако не е можно да се исполнат условите од ст. 2 и 3 на овој член, погонското заземјување на постројката со напон до 1 kV треба да се изведе одвоено од заземјувањето на постројката со напон над 1 kV, и тоа на раздалеченост од најмалку 20 m.

Член 146

Погонските заземјувања на мерните напонски трансформатори и кондензатори во постројките за напони над 1 kV се спојуваат со заштитното заземјување на тие постројки.

Член 147

Заземјувањата на одводниците на пренапонот во постројките со напон над 1 kV се спојуваат по најкраток пат со заземјувачот и со водовите за заземјување на заштитното заземјување на тие постројки.

8. Заземјување за заштита од удир на гром**Член 148**

Заземјувањето за заштита од удир на гром треба да биде такво што при удир на гром во столб или во заштитно јаже опасноста од прескок врз спроводниците да е сведена на најмала мера.

Член 149

Височината на удирниот напон што заземјениот дел на постројката го прима при минување на струјата на громот зависи:

- 1) од временската карактеристика на струјата на громот (стрмина на челото и вкупно траење);
- 2) од темената вредност на струјата на громот;
- 3) од условите за заземјување, т.е. од видот на заземјувачот и од неговиот удирен отпор на распространувањето.

Член 150

Удирниот отпор на заземјувачот помалку или повеќе отстапува од отпорот на распространувањето добиен со испитување според чл. 157 и 158 на овој правилник.

Член 151

За челични, армиранобетонски и дрвени столбови со земјовод по должината на столбот, може да

се очекува дека нема да доаѓа до повратни прескоци при удир на гром во столбот или во земјоводното јаже во близината на столбот, ако отпорот на распростирањето на заземјувањето на столбот го исполнува условот:

$$R_i \leq \frac{U_i}{I_i}$$

каде што е:

R_i — измерената вредност на отпорот на распростирањето на заземјувањето на столбот (ома);

U_i — подносиливиот удирен напон на изолацијата на надземен вод (kV);

I_i — темената вредност на струјата на громот (kA).

Веројатноста од повратен прескок при еднакви останати услови дотолку е помала доколку поголемата вредност на струјата I_i го исполнува условот

$$R_i \leq \frac{U_i}{I_i}$$

Во одредени случаи при изборот на вредноста за I_i треба да се земе предвид значењето на постројката и зачестеноста на лунавите денови (изокерауничко ниво). При изборот на вредноста за I_i можат да послужат вредностите дадени во следната таблица VII:

Таблица VII

Струја на гром во столб која нема да биде надмината до kA	20	30	40	50	60
Удел од сите удири на гром во %	79	91	95	98	99

Член 152

При изработката на системот за заземјување се препорачува да се постават околу столбот повеќе пократки лентести заземјувачи наместо еден мошне долг заземјувач (над 20 m). При иста вкупна должина, заземјувачот со четири крака има помал удирен отпор на распростирањето од заземјувачот со еден крак или со два крака.

Член 153

Врз заземјувањата на надземни електроенергетски водови се применуваат и одредбите од Правилникот за техничките нормативи за изградба на надземни електроенергетски водови.

Заземјување во електрани и во трансформаторски станици

Член 154

Заштитните јажиња на надземни електроенергетски водови се доведуваат по можност до постројката и тука се спојуваат со заштитното заземјување на постројката.

Член 155

Ако одводите на громобранска инсталација на зграда се пристапни вон од оградата на постројката, треба да се изведе, по правило, посебно заземјување. Ако изведувањето на посебното заземјување не е можно или е отежнато, одводите треба да се заштитат од допир.

Член 156

Постројките на отворено треба да се заштитат од удир на гром.

Врз заземјувањата на метални и армиранобетонски носечки конструкции треба да се применуваат одредбите на чл. 151 и 152 од овој правилник.

9. Испитување на системот за заземјување

Член 157

За мерење на отпорот на распростирањето на заземјувачите треба да се предвидат помошни заземјувачи и сонди на доволна оддалеченост од заземјувачите. За стапни или плочести заземјувачи е доволна оддалеченост од 40 m помеѓу заземјувачот и помошниот заземјувач, а оддалеченост од 20 m помеѓу заземјувачот и сондата. Таквите оддалечености за заземјувачи поставени на голем простор треба да бидат 5 односно 2,5 пати поголеми од најголемата должина на заземјувачот чиј отпор се мери.

Член 158

Отпорот на распростирањето на заземјувачите се мери:

1) со помош на инструменти за мерење на отпорот на заземјувањето;

2) по методата на мерење на струјата и напонот, при што волтметарот треба да има најмалку десеткратен отпор на заземјувањето на сондата.

За мерење на напонот е особено погоден електронскиот волтметар. На заземјувачот и на помошниот заземјувач се приклучува наизменичниот напон, а потоа се мери струјата (I) на заземјувачот и напонот (U) помеѓу заземјувачот и сондата.

Отпорот на распростирањето на заземјувачот се добива од образецот $R_i = U/I$.

IV. ОСНОВНА ОПРЕМА НА ПОСТРОЈКИТЕ

1. Вртливи електрични машини

Член 159

Електричните машини со припадниот прибор треба да ги исполнуваат современите услови за градење на електрични машини и за заштита при работата.

Член 160

Секоја машина мора да има натписна плочка на која постојано и јасно се забележени основните карактеристични податоци за машината.

Натписната плочка треба да е поставена така што податоците на неа и за време на погонот да можат да се прочитаат без тешкотии.

Член 161

Машината мора да биде димензионирана така што да може да ги поднесе без оштетување или влошување на погонските способности сите напрегања што можат да се појават во текот на погонот на постројката вој чиј состав е таа.

Член 162

Машините што во текот на погонот можат да бидат вклучени во паралелна работа, мораат да ги исполнуваат условите за непречен погон.

Член 163

Машината мора да биде поставена и вградена така што да се отстранети можните штетни влијанија на околината врз нејзиниот погон, на векот на траењето и да е спречено штетното дејство на машината (вибрации, бука, топлина, искрење, пожар), врз соседните делови на постројката и на околината.

Член 164

Машината мора да биде изолирана од околината заради спречување на пренесување механички вибрации што можат да предизвикаат пречки во погонот на постројката или да влијаат неповољно врз деловите на конструкцијата на постројката.

Приклучните водови мораат да бидат изведени така што да можат да ги издржат без оштетување напрегањата предизвикани од работата на машината.

Член 165

Положбата и начинот на вградувањето на машината треба да овозможат нејзино непречено ладење.

Разладните уреди мораат да бидат изработени и поставени така што во машината или во нејзини осетливи делови да не можат да проникнат со разладните средства туѓи тела што би го загрозиле погонот.

Член 166

Мора да биде обезбеден испречен и безбеден пристап до сите уреди на машината кои во текот на погонот треба да се пригонуваат, да се одржуваат или да се контролираат.

Член 167

Деловите од конструкциите на постројката, било да ѝ припаѓаат на самата машина или на околината, не смеат да влијаат врз намалување на електричната изолираност потребна за машината.

Член 168

Мора да постои можност за целосно електрично одвојување на машината од другите делови на припадната постројка.

Но исклучок, за склоп на генератор со трансформатор, ако тие претставуваат единствена погонска целост (блок), не се неопходни направите за разделување на спојот помеѓу генераторот и трансформаторот.

Член 169

Уредите за заштита на машината треба да се обезбедат по вид и во обем што се потребни за уреден погон на машината, а зависно од големината и значењето на постројката во која е вградена машината.

Член 170

Со направи за заштита од електрично и механичко преоптоварување треба да се спречи напрегањето на машината во погон над дозволените граници. Мораат да постојат и направи кои со автоматско исклучување или со кратко спојување ќе го ограничат обемот на разурнувањето на машината во случај на нејзин дефект.

Покрај автоматско задвижување, треба да постои и можност за рачно задвижување на направа за исклучување на машината, со посредство на механизам или без него, односно за целосно одвојување на машината од другите делови на постројката што е во погон.

Член 171

Деловите под напон и вртливите делови на машините мораат да бидат заштитени од случаен допир. Ако таква заштита не е остварена со самата конструкција на машината, таа треба да се обезбеди со избор на положбата на машината при вградувањето, со начинот на вградувањето или со посебни дополнителни мерки.

Член 172

Со уреди за сигнализација, за мерење и за управување треба да се овозможи неопходен увид во погонските состојби на секоја машина, како и регулирање на погонот, на движењето и на запирањето на машината.

Видот и обемот на уредите од став 1 на овој член треба да одговараат на потребите на погонот, зависно од големината и значењето на машината.

Член 173

Положбата и начинот на вградувањето на уредите од член 172 на овој правилник мораат да бидат такви што надзорот, ракувањето и одржувањето да можат да се вршат во текот на погонот без тешкотии и безбедно.

Член 174

Во постројките во кои има повеќе машини не е неопходно секоја од машините да се опремува со оние уреди за мерење и сигнализација што само повремено се користат, ако тие уреди, по потреба, можат да се превклучуваат.

2. Трансформатори и индуктивни отпори

Член 175

Трансформаторите и индуктивните отпори треба да ги исполнуваат современите услови за градење.

Член 176

Секој трансформатор и индуктивен отпор мора да има натписна плочка на која постојано и јасно се испишани сите битни податоци.

Натписната плочка треба да е поставена така што и во текот на погонот да можат без тешкотии и безбедно да се прочитаат на неа напишаните податоци.

Член 177

Одбраниот трансформатор односно индуктивен отпор мора да биде димензиониран така што во текот на погонот да може да ги поднесе сите напрегања што можат да се појават во постројката во која е вграден, а при тоа да не настапат оштетувања или влошувања на погонската способност на тие направи.

Член 178

Трансформаторите што во погон треба да работат паралелно со други трансформатори, мораат да ги исполнуваат условите за таков погон (односи на трансформација, спреги, напони на краток спој).

Член 179

Ако трансформаторот односно индуктивниот отпор не е конструиран спрема полниот ефект на краток спој кој може да се јави во постројката, мора да се преземат посебни мерки за да се спречи пречекорување на струјата од краток спој која ѝ одговара на конструкцијата на тие направи.

Член 180

Трансформаторите и индуктивните отпори треба да се постават во постројката така што да се спречи штетното дејство на околината врз нивниот погон, работните карактеристики и векот на траењето, како и да се спречи штетното влијание на тие направи (вибрација, бука, топлина, искрење, пожар) врз соседните делови на постројката и околината.

Член 181

Трансформаторите мора да бидат поставени и вградени така што да се спречи пренесување на штетните вибрации врз соседните делови на постројката и предизвикување на пречки во погонот, или оштетување на градежните конструкции.

Приклучоците на електричните водови и на цевките за разладни средства мораат да бидат изведени

така што без оштетување да можат да ги издржат напрегањата што во погонот ги предизвикуваат вибрациите на трансформаторот односно на неговите помошни уреди.

Член 182

Неоклопените индуктивни отпори мораат да бидат вградени така што да се спречи недозволено загревање на блиските метални делови на конструкцијата и магнетното поле предизвикано со струјата на краток спој да не влијае штетно врз соседните челични конструкции или нивни делови.

Член 183

При поставување и вградување на трансформатори и индуктивни отпори мора да се обезбеди нивно доволно ладење. При тоа треба да се преземат мерки туѓи тела што би можеле да им штетат на тие направи да не проникнат до нив заедно со разладните средства.

Член 184

Мора да се обезбеди непречен и безбеден пристап до командните ормани, до погонот на регулациониот прекинувач, до вентилаторите и до другите уреди вградени на трансформаторите, кои во текот на работата треба да се контролираат, да се одржуваат или да се ракува со нив.

Член 185

Деловите од конструкциите на постројките (на пример: делови од стабилни уреди за противпожарна заштита за трансформатори со земјоспојна заштита, помошни инсталации и сл.) не смеат да го намалат изолационото ниво на одредени делови на трансформатори или на индуктивни отпори.

Член 186

Мора да постои можност за целосно електрично одвојување на трансформаторите и индуктивните отпори од другите делови на припадната постројка во погонот.

По исклучок, за склопови што сочинуваат единствена погонска единица не се неопходни направи за разделување на спојот помеѓу нив. Меѓутоа, за самиот склоп како целост, во однос на постројката, важат одредбите на член 168 од овој правилник.

Член 187

Уредите за заштита на трансформаторите и на индуктивните отпори треба да се обезбедат по вид и обем што се потребни за уреден погон на постројката и на самата направа, а зависно од големината на направата и од значењето на постројката.

Член 188

Уредите за автоматска заштита од електрично преоптоварување и од внатрешни или надворешни дефекти треба да бидат во согласност со големината и опремата на трансформаторот, како и со неговото значење во постројката.

Покрај автоматско исклучување, треба да постои и можност за рачно задвижување на сите направи за исклучување заради евентуално целосно електрично одвојување од другите делови на постројка во погон.

Член 189

Заштита од допир на делови под напон, ако не е остварена со самата конструкција на трансформаторот или на индуктивниот отпор, мора да се обезбеди со начин на вградување или со дополнителни мерки при вградувањето.

Член 190

Уредите за сигнализација, надзор и управување треба да бидат во согласност со потребите од одржување на исправен погон.

Член 191

Положбата и начинот на вградувањето на уредите од член 190 на овој правилник мораат да бидат такви што надзорот, одржувањето и ракувањето со нив да може да се врши непречено и безбедно во текот на погонот.

Член 192

Во постројки во кои се наоѓаат повеќе трансформатори, еден дел од контролните уреди, по потреба, можат да се користат за повеќе направи, ако контролата се врши повремено а уредите можат да се превклучат од една направа на друга.

3. Мерни трансформатори

Член 193

Струјните и напонските мерни трансформатори мораат да ги исполнуваат современите услови за градење на тие направи.

Член 194

Мерните трансформатори мораат да имаат натписна плочка на која постојано и јасно се испишани сите битни податоци за мерниот трансформатор.

Натписната плочка треба да е поставена така што без тешкотии да можат да се прочитаат забележените податоци, а по можност — и за време на погонот на мерниот трансформатор.

Член 195

Мерните трансформатори треба да ги поднесат без оштетување или влошување на основните карактеристики сите напрегања што во текот на погонот можат да се појават во постројката во која се вградуваат.

Член 196

Јадрото на струјните трансформатори кое служи за приклучување на мерните уреди треба да е со толку мал прекуструен број и со таков називен ефект што при кратки споеви да не настане разурнување на приклучените инструменти.

По потреба, треба да се вградат заштитни меѓутрансформатори.

Јадрото на струјните трансформатори наменето за приклучување на заштитните уреди треба да е со толку голем прекуструен број што при струја од краток спој да не настане преголема промена во однос на трансформациите. Називниот ефект на јадрото треба да се одбере спрема максимално очекуваниот приклучен товар.

Член 197

Напонските трансформатори треба да се такви што називниот ефект и класата на точноста да им одговараат на направите што ќе бидат приклучени во погонот. Појави на резонантни пренапони треба да се спречат со соодветни мерки.

Член 198

При поставувањето на мерните трансформатори во постројката, треба да се води сметка деловите на конструкцијата што се најблиски до трансформаторот да не го намалат изолационото ниво и, по можност, да не го отежнуваат пристапот кон приклучоците за водови на секундарни кола и кон натписните плочки.

Член 199

Секундарните кола на мерните трансформатори мораат да бидат сигурно заземјени (член 93). По

исклучок, може да се отстапи од тој услов во заштитните кола чие функционирање го условува незаземјениот систем.

Член 200

Се препорачува секундарните кола на напонските трансформатори да се обезбедат од кратки споеви. Направите за обезбедување треба да се одберат и да се постават така што да може лесно да се уочи нивното реагирање.

Член 201

Ако напонските трансформатори се приклучуваат на собирници, се препорачува поставување на осигурувачи на страната на високиот напон на напонските трансформатори. Во другите случаи не е неопходно да се поставуваат осигурувачи на страната на високиот напон.

4. Кондензатори

Член 202

Електричните кондензатори мораат да ги исполнуваат современите услови за нивното градење.

Член 203

Секој кондензатор мора да има натписна плочка со постојано и јасно забележени битни податоци.

Натписната плочка треба да е поставена така што на неа испишаните податоци да можат да се прочитаат без тешкотии.

Член 204

Кондензаторите мораат да бидат димензионираны спрема максималните напрегања што се предвидени или можат да се очекуваат во погонот на постројката, а при тоа да не настапи оштетување на кондензаторот. Посебно внимание треба да се обрне на можните покачувања на напонот што би биле предизвикани од спрега со индуктивните отпори.

По потреба, треба да се предвидат дополнителни направи за ограничување на преоптоварувањата.

Член 205

Изолационото ниво на кондензаторите за мерење на напонот, за заштита од пренапон и за телекомуникациони спреги во постројките од висок напон мора да му одговара на називниот напон за кој е димензионирана постројката, без оглед на евентуално понискиот погонски напон на постројката.

Член 206

Во постројките за компензација на реактивни ефекти треба да се избегнува директно заземјување на нулевата точка на кондензаторот.

Член 207

Кондензаторите во постројките треба да се постават и да се вградат така што да се избегнат можните штетни меѓусебни влијанија со соседните делови на постројките.

Член 208

Одведувањето на топлина мора да се обезбеди така што и при најнеповолни услови на работата да не се пречекори максималната дозволена температура на кондензаторот.

Ако не може да се обезбеди одведување на топлина, мора да се предвиди соодветна заштита со исклучување на кондензаторот.

Член 209

При обезбедување на ладењето треба да се води сметка заедно со разладните средства да не проник-

нат во кондензаторската постројка туѓи тела што можат да го намалат изолационото ниво и да предизвикаат погонски пречки.

Член 210

Треба да се овозможи непречен приод кон напавите за ракување и да се обезбеди непречен приод за надзор во текот на погонот.

Член 211

Мора да постои можност кондензаторите или склопот со кој тие прават нераздвојна целост, напдно електрично да се одвојат од другите делови на постројката во погон.

Член 212

Прекинувачите за кондензатори, по можност, треба истовремено да ги исклучуваат сите полови. При изборот на прекинувачите посебно треба да се имаат предвид отежнатите услови за прекинување на капацитивните оптоварувања.

Член 213

За вклучување и исклучување на кондензаторите не смеат да се употребат прекинувачи кај кои не е обезбедено брзо задвижување на контактот со помош на соодветни механички направи, како што се: лостови, замавници, воздух под притисок и сл. На тој или на некој друг начин треба да се обезбеди прекинувачите да ги исклучуваат кондензаторските батерии без повратно палење на лакот.

Член 214

Ако постои опасност од недопустливи струјни удири при паралелно вклучување или исклучување на повеќе групи кондензатори, треба да се предвидат дополнителни уреди за ограничување на тие струи. Дополнителните уреди треба да се употребат ако спроводниците за паралелно поврзување на кондензаторските групи се толку кратки што при називната струја на најмалата кондензаторска група на нив напонот да се зголеми за помалку од 0,1% од вредноста на називниот напон.

Дополнителните уреди од став 1 на овој член не се неопходни, ако производителот на кондензаторските елементи и на прекинувачите во атестите гарантира беспрекорна работа на постројката.

Член 215

Кондензаторите мораат да имаат направи за сигурно и безопасно празнење.

Член 216

За празнење на кондензаторите вградени во склопот со други направи (како што се: мотори, енергетски трансформатори, мерни трансформатори, активни и индуктивни отпори или направи што се приклучуваат автоматски при исклучување на кондензаторот) можат да послужат тие направи.

Член 217

Ако постои опасност од појава на висок пренапони при празнење на кондензатор преку мерни напонски трансформатори, треба да се користат дво-полно изолирани трансформатори во спрегата „V^u“, приклучени само помеѓу фазните спроводници, а да се избегаваат еднополно изолирани трансформатори.

Член 218

Временската константа на празнењето не смее да биде над 90 секунди, ако е во прашање трајна спрега на кондензатор со отпор за празнење.

Член 219

Ако кондензаторот се празни преку отпорот само кога е исклучен, отпорникот за празнење мора да биде димензиониран така што во рок од 10 секунди по исклучувањето преостајатиот напон да не биде над 10% од ефективната вредност на називниот напон на кондензаторот.

Член 220

Уредите за автоматска регулација треба да бидат конструирани така што до автоматско вклучување да не може да дојде пред да падне преостанатиот напон под 10% од ефективната вредност на називниот напон на кондензаторот.

Член 221

Отпорниците за празнење треба да се димензионираат така што нивните механички и термички напрегања да останат во дозволените граници, односно во редовниот погон да не настане нивно оштетување.

Член 222

Уредите за заштита на кондензаторите треба да се предвидат по вид и обем кои одговараат на потребите за обезбедување уреден погон на кондензаторите, а според условите на постројката во погон.

Член 223

Заради заштита од внатрешни разурнувања, треба да се употребуваат, по потреба, уреди за заштита од кратки споеви, од термичко дејство на струјата, од несиметрија и од пренапон.

Член 224

Заштита од допир мора да се обезбеди со доволни заштитни растојанија и со соодветно заградување на деловите под напон.

Член 225

Кондензаторите со припадните конструкции, чии кукишта за време на погонот се под напон, мораат да бидат упадливо бојосани и означени со табlici што предупредуваат за тоа.

Член 226

На приодот на кондензаторите што немаат уреди за автоматско празнење при исклучување мораат да бидат поставени упадливи табlici за предупредување, со натпис: „Внимание! Не гибај пред да ги испразниш, кратко споиш и заземјиш кондензаторите!“.

Член 227

Табlici за предупредување мораат да се постават и кога кондензаторите имаат уреди за автоматско празнење, ако времето на празнењето е подолго од 60 секунди. На таблицата за предупредување мора да се внесе и податок за времето на празнењето.

Член 228

Уредите за сигнализација, за мерење и за управување треба да се предвидат според потребите за одржување на исправниот погон.

Положбата и начинот на вградувањето на уредите од став 1 на овој член треба да бидат такви што надзорот, одржувањето и ракувањето со нив да може да се вршат безбедно и без тешкотии во текот на погонот.

5. Насочувачи

Член 229

Насочувачите припадниот прибор мораат да ги исполнуваат современите услови за градење на направи од тој вид.

Член 230

Секој насочувач мора да има натписна плочка со постојани и јасно забележени битни податоци за направата.

Член 231

Насочувачот и припадниот прибор треба да се димензионираат и да се опремаат така што да ги издржат сите напрегања што можат да се јават во погонот, без оштетување или влошување на погонските карактеристики.

Член 232

Ако се предвидува паралелна работа на повеќе насочувачи, за таквата работа мораат да бидат исполнети условите.

Член 233

Насочувачот треба да се постави и да се вгради така што околните делови на постројката да не влијаат неповолно врз неговиот погон, погонските способности и векот на траењето.

Самиот насочувач треба да се обезбеди да не го загрозува погонот на соседните делови од постројката.

Член 234

Насочувачот мора да биде вграден и опремен со соодветни уреди така, што да биде обезбедено доволно одведување на топлина за да остане неговата температура во дозволените граници. При тоа треба да се преземат мерки да не проникнат до осетливите делови на уредите заедно со разладното средство туѓи тела кои можат да предизвикаат оштетувања или да го оневозможат исправниот погон на насочувачот.

Ако ладењето на насочувачот се врши со вода, треба да се предвидат и мерки за заштита од корозија.

Член 235

Во постројките со големи едностраночни струи треба да се обрне посебно внимание на стабилноста на деловите од конструкцијата на постројката што се изложени на влијание од јаки магнетни полиња.

Член 236

Треба да се преземат посебни мерки за ограничување на штетното дејство на насочувачката постројка врз блиските телекомуникациони уреди.

Член 237

Мора да постои можност насочувачите напóлно електрично да се одвојат од другите делови на постројката под напон.

Член 238

Уредите за заштита на насочувачите треба да се обезбедат во обем и по вид кои одговараат на потребите за обезбедување исправен погон, а зависно од големината и намената на постројката.

Член 239

Покрај автоматска заштита од преоптоварување, треба да се предвиди и заштита од разурнување на насочувачот при појава на дефекти.

Во случај на пречки во работата на самиот насочувач, треба да се обезбеди автоматско исклучување на насочувачот од сите делови под напон. Ако е исклучена можноста од повратно напојување од

страна на едновасочен напон, доволно е да се обезбеди насочување само од страна на напојувањето со наизменична струја.

Член 240

Насочувачот мора да биде поставен така што да е исклучена можноста од случаен допир на деловите под напон, или ако тоа не е изводливо — да е исклучена секоја опасност при случаен допир на деловите под напон. Ова се постигнува или со вградување на деловите под напон обезбедувајќи доволни заштитни растојанија, или со изолирање на подот, на ѕидовите и на сите делови што се заземјени а се наоѓаат на дофат на насочувачот и на припадните делови под напон.

Член 241

Деловите на насочувачката постројка што се изложени на допир, а во погонот се трајно под напон спрема земјата или можат да дојдат под напон во случај на дефект, мораат да бидат уочливо обележени.

Член 242

Сите уреди за заштита, за мерење и за управување, како и друг прибор конструктивно поврзан со деловите на насочувачот под напон, мораат да бидат на сигурен начин изолирани така што да е обезбедено контролирање, одржување и ракување со постројката.

Член 243

Уредите за надзор, за регулирање и за командување треба да се предвидат според големината и значењето на постројката.

Член 244

Положбата и начинот на вградувањето на уредите за надзор, за регулирање и за командување мораат да бидат такви што да може да се врши погонот безбедно и без тешкотии.

6. Прекинувачи, разделувачи и осигурувачи (расклопни направи)

Член 245

Прекинувачите, разделувачите и осигурувачите (расклопни направи) мораат да ги исполнуваат условите за градење на современи направи за прекинување на електричните струи и за разделување на деловите на постројките.

Член 246

Секоја расклопна направа мора да има натписна плочка на која постојано и јасно се испишани сите битни податоци за направата. Натписната плочка треба да е поставена така што на неа испишаните податоци да можат лесно и безбедно да се прочитаат, по можност и без исклучување на напонот.

Член 247

Расклопната направа треба да е димензионирана така што да може да ги исполнува сите услови за работа на постројката во редовен погон, без оштетување или влошување на погонските карактеристики. Напрегањата на кои направата во погон е изложена поради напонски и струјни оптоварувања, како и поради трајни и предни оптоварувања (вклучување, исклучување, кратки споеви), не смеат да ги надминат дозволените вредности за кои е конструирана направата.

Член 248

Ако максимално очекуваните ефекти на краткиот спој во постројката се над називниот ефект на исклучувањето на прекинувачот, тој смее да се вгра-

ди само под услов да се преземени мерки што го спречуваат автоматското исклучување на сите оптоварувања што го надминуваат дозволените називен ефект на прекинувачот.

Член 249

Ако максималните струи на вклучувањето во постројката ја надминуваат називната вредност на струјата на вклучувањето на прекинувачот, тој може да се вгради само под услов да се преземени мерки што обезбедуваат сигурност на лицата и на околните направи во постројката, на пр. поставување на затворачки орган за спречување на вклучување на краток спој, на сигурна заштитна преграда, на далнинско управување со прекинувачот од безбедно место и сл.

Член 250

На кратките разграноци во постројката за кои се приклучени направи што го придушуваат ефектот на краткиот спој, можат да се вградат по исклучок прекинувачи со називен ефект на исклучување кој е помал од максималниот ефект на краткиот спој во постројката, ако при тоа не е загрозна безбедноста на луѓето и ако веројатноста од појава на краток спој на врската од прекинувачот до направата е практично исклучена (кратки спроводници низ сигурна изолација).

Придушениот ефект на краткиот спој не смее да биде над називната вредност на ефектот на исклучувањето на прекинувачот.

Член 251

Расклопните направи мораат да бидат поставени и вградени така што да не ги загрозуваат соседните делови на постројката.

Член 252

Приклучните водови мораат да бидат изведени така што во доволна мера да ги изолираат соседните делови на постројката од пренесување на штетни механички потреси предизвикани од работата на расклопната направа при обезбедување доволна стабилност спрема максималните напрегања кои во текот на погонот можат да се појават во постројката.

Член 253

Мора да се овозможи слободно излегување на парата и гасовите што се јавуваат при работата на расклопната направа, при што треба да се има предвид изолацијата на соседните делови на постројката кои можат да бидат изложени на дејството на пара или гасови.

Член 254

Во постројките во зградите кај кои максималниот ефект на краткиот спој е над 200 MVA, отворите на ќелиите во кои се сместени прекинувачи со голема содржина на масло не смеат да бидат насочени кон просториите или проодите кои се наменети за јавен сообраќај.

Член 255

Со погодни мерки треба да се овозможи безбедно користење на излезите и на столбиштата при појава на пожар и да се спречи разливање на масло по постројката.

Член 256

Разделувачите, разделувачите за заземјување и нивните погони мораат да бидат изработени и поставени така што да е исклучена секоја можност од ненамерна промена на положбата на разделните уреди, на пример: со неконтролирано движење на рака, поради потрес, поради механичко дејство на струја на краток спој или од други причини.

Член 257

Кај комбинирани конструкции на разделувачи со разделувачи за заземјување, механизмите за задвижување мораат да бидат спрегнати така што да не можат да бидат истовремено вклучени обата разделувачи, односно при вклучувањето на еден од нив да е механички закочен механизмот за задвижување на другиот.

Член 258

Прекинувачите и разделувачите чија називна струја е помала од оптоварувањата што можат да настанат во постројката во текот на погонот, мораат со дополнителни мерки да бидат заштитени од работа под услови што ги преминуваат границите на нивните називни оптоварувања.

Член 259

Според условите на местото на вградувањето на расклопните направи, мораат да се преземат мерки за заштита од допир на деловите под напон на местата на вградувањето предвидени во чл. 55 до 65 на овој правилник.

Член 260

Погонските лостови за заземјени прекинувачи и разделувачи на столбови мораат да бидат изолирани со влошки што се димензионирани за полно ниво на изолација на направата така што да даваат целосна механичка и електрична сигурност при ракувањето.

Манипулативната рачка со припадните електрично спроводливи делови, мора да биде заземјена.

Член 261

За прекинувачи чиј називен ефект на исклучувањето преминува 200 MVA, а темената вредност на струјата на вклучувањето 10 kA, не е дозволено непосредно рачно вклучување и исклучување на самото место, ако погонот на прекинувачот нема акумулатор за енергија кој обезбедува брзо и безбедно вклучување и исклучување.

Член 262

Заради обезбедување од случајно или погрешно вклучување, погоните на направите што служат за заземјување или за електрично разделување на одделни делови на постројката од другите делови под напон мораат да имаат уреди за блокирање или за заклучување.

Член 263

Ако прекинувачите имаат моторен погон со уред за автоматско повторно вклучување, треба да се спречи можноста од несакано зачестено вклучување и исклучување.

Член 264

Уредите за сигнализација и за управување треба да се предвидат според потребите за одржување на исправниот погон, за безбедност на лицата што ракуваат со постројката и за безбедност на околината.

Член 265

На прекинувачите што имаат рачен погон, насоката на движењето на погонот мора да биде уочливо обележена.

Во истата постројка за сите прекинувачи или разделувачи од иста конструкција треба да биде иста насока и начин на задвижување на погонот.

Член 266

Положбата на секој прекинувач и разделувач мора да биде сигурно прикажана и уочлива непосредно на самото место, а при далнинско управување — и на местото од кое се врши управувањето со соодветната направа.

Член 267

Разделувачите мораат да имаат двоносно управување за да се отстрани погрешното дејство на нивниот механизам за далнинско задвижување.

Од условот од став 1 на овој член може да се отстапи ако на друг начин е исклучена можноста од погрешно задвижување на разделувачите.

7. Одводници на пренапон

Член 268

Одводниците на пренапон мораат да ги исполнуваат современите услови за градење на направи за заштита од пренапон.

Член 269

Секој одводник мора да има лесно уочлива натписна плочка на која постојано и јасно се исполнени битните податоци за одводникот.

Член 270

Називниот напон на одводникот треба да е што понизок, но не смее да биде понизок од највисокиот фазен напон на мрежата на местото на кое се поставува одводникот. Највисокиот фазен напон на мрежата се добива кога највисокиот линиски напон на мрежата ќе се помножи со коефициентот на заземјувањето на мрежата на тоа место. При утврдувањето на највисокиот фазен напон на мрежата треба да се земат предвид и можните покачувања на напонот на мрежата поради залетување на турбините или поради нагло разбрменување.

Називната струја на разбрменувањето треба да се одбере според значењето на постројката, според значењето и цената на чинието на заштитната опрема, според оцената на големината на струјата на најтешкото разбрменување низ одводникот, според височината на пренапонот од погонско потекло во постројката, на изокерауничкото ниво и сл.

При изборот на одводникот мора посебно да се води сметка за заштитното ниво што одводникот треба да го обезбеди за во целост да бидат исполнети барањата на координацијата на изолацијата. Оваа одредба е од посебно значење за постројките чие изолационо ниво не одговара на правилата на координацијата на изолацијата.

За постројките на височина поголема од 1000 m е потребно посебно да се разгледа изборот на одводникот.

Член 271

Одводникот треба да се постави што поблиску до клучниот уред во постројката кој треба да се заштити, водејќи при тоа сметка и за заштитата на другите уреди. Во попросторните постројки, по потреба, треба да се постават повеќе групи одводници.

Член 272

При поставување на одводници треба да се води сметка за измена на распоредот на електричното поле околу одводниците, поради присуство на околни предмети и влијание врз заштитните карактеристики на одводниците. Во тој поглед треба во целост да се раководиме со упатствата од производителот.

Член 273

Одводникот треба да се приклучи на водот и на заземјувањето со што пократки и непосредни врски.

Член 274

Заштитата од опасен напон на допир при ресетирање на одводникот мора да се обезбеди со начин на вградување или на заградување на одводникот.

Член 275

При поставување на одводникот вон од заклучените електрични погонски простории, лицата мораат да бидат заштитени од повреди поради неисправна работа на одводникот (на пр. со избор на погодна конструкција на одводникот или на погодна положба за поставување на одводникот или со поставување на заштитна мрежа).

Член 276

Уредите за регистрирање или за броене на реагирањата на одводникот не смеат да влијаат врз заштитните карактеристики на одводникот и мораат да бидат способни да пропуштаат струја на разбременувањето на одводникот.

Ако не се конструктивен дел на одводникот, уредите од став 1 на овој член мораат да носат ознака на производителот и на називната струја на разбременувањето на одводникот.

Читање на бројчениот на уредите од став 1 на овој член мора да биде можно и за време на редовниот погон на постројката.

8. Водови и приклучоци

Член 277

Водовите и приклучоците на електричната мрежа во склопот на постројката мораат да бидат изведени согласно со важечките југословенски стандарди.

Член 278

Ако со овој правилник не е одредено поинаку, врз надземните водови се применува Правилникот за техничките мерки за изградба на надземни електроенергетски водови.

Член 279

Водовите и приклучоците мораат да бидат димензионирани и изведени така што да можат да ги поднесат без уочливи оштетувања и трајни деформации сите електрични и механички напрегања што можат да настапат во текот на погонот на постројката чиј се составен дел.

Видот на водот треба да се одбере така што да се обезбеди исправен погон во специфичните услови на одредената постројка, при рационално користење на материјалот.

При одбирањето на материјалот и при димензионирањето на деловите на конструкцијата мораат да се одредат: називниот напон, видот и изолационата вредност на материјалот за изолација, максималните дозволени термички и механички напрегања на секој елемент на водот, како и минималниот степен на сигурност односно цврстина на соодветните делови или склопови.

Член 280

Изолаторите на голите водови што се под напон спрема земјата и спрема соседните делови, треба да се одберат со оглед на видот на постројката — во зграда или на отворен простор, на климатските услови, на напонот и на потребната механичка цврстина.

Член 281

Материјалот на голите спроводници, големината и обликот на пресекот и растојанието на опорните точки треба да се одберат според дозволените механички и термички напрегања поради дејството на максималните струи и на надворешните сили, кои би можеле да ги оптоварат спроводниците во погон. При тоа предизвиканите деформации на спроводниците не смеат да ги преминуваат границите на еластичноста ниту дозволените граници на минималните растојанија од соседните делови на постројката или од земјата (член 282).

Член 282

Најмалку дозволените растојанија помеѓу голите спроводници и другите со изолација непокрие-

ни делови на постројката под напон спрема земјата или спрема соседните делови на постројката, се дадени зависно од степенот на изолацијата, во следната таблица VIII:

Таблица VIII

Степен на изолација (JUS N. BO. 031)	Највисок погонски напон на мрежата во kV	Поднослив удирен напон на изолацијата во kV	Минимално растојание спрема заземјените делови во mm
Si 3,6	3,6	45	60
Si 7,2	7,2	60	90
Si 12	12	75	120
Si 24	24	125	220
Si 38	38	170	320
Si 72,5	72,5	325	630
Si 123	123	550	1 150
Si 123 s	123	450	920
Si 245	245	1 050	2 300
Si 245 s1	245	900	1 960
Si 420 s2	420	1 550	3 300
Si 420 s3	420	1 425	3 050

Вредностите дадени во таблица VIII важат за постројки на надморска височина до 1.000 m. На надморска височина над 1.000 до 3.000 m, минималното растојание треба да се зголеми за 1,25% за секои 100 m.

Минималните растојанија наведени во таблица VIII се засноваат врз најнеповолни услови во поглед на промената на воздушниот притисок, на температурата и на влагата. Се препорачува зголемување на растојанието:

— ако постројките се на отворен простор, и тоа за највисоки погонски напони до 38 kV;

— ако конфигурацијата на деловите под напон и на земјените делови е посебно неповолна. Во таков случај треба да се испитуваат конструкциите со удирен напон на соодветниот модел;

— ако се има намера на секој начин да се спречат прескоци на извесни делови на постројката (на пример на собирниците);

— ако зголемувањето на минималните растојанија е потребно од причините на сигурност (опасност од животни, од допир на туѓи лица итн.).

Намалениот степен на изолација во ознаката има додаток „s“ и смее да се употребува само во мрежи со ефикасно заземјена неутрална точка.

Како поднослив удирен напон на изолацијата се смета највисокиот напон на индустриската фреквенција, што уредите под одредени услови на испитувањето мораат да ги поднесат без прескок или без пробој односно без оштетување.

Член 283

Ако им припаѓаат на електроенергетски системи што можат да бидат во асинхрон погон, за соседните спроводници од ист степен на изолација, мораат да се обезбедат минимални растојанија за 20% поголеми од вредноста предвидена во таблица VIII од член 282 на овој правилник.

За соседните спроводници, односно за деловите под напон од различни степени на изолација, мораат да се обезбедат минималните растојанија кои за 20% се поголеми од минималните растојанија дадени во таблица VIII од член 282 на овој правилник, кои му одговараат на системот од повисок степен на изолација.

Член 284

За спроводници во состав на оклопени постројки не се задолжителни минималните растојанија според таблица VIII од член 282 на овој правилник, ако за таквите постројки постојат атести за цврстина при сите услови на погонот за кои се предвидени тие постројки.

Член 285

При одредување на димензиите на изолирани спроводници и кабли мораат посебно да се земат предвид условите за одведување на топлина (начин на полагање, топлогна спроводливост на средината и топлина што ја оддаваат соседните водови или направи), како и напрегањата предизвикани со удирни струи од краток спој.

Член 286

Споевите и приклучоците мораат да бидат димензионирани така што да обезбедуваат доволна електрична спроводливост и механичка цврстина при одредувањето на топлина, заради спречување на недоволно загревање и заради пренесување на топлина на осетливите приклучни делови на електричните направи.

Член 287

Водовите мораат да бидат направени и поставени така што нивниот погон да не влијае штетно врз соседните делови на постројката или на околината. При поставувањето на водовите и на приклучоците мора да се води сметка и за тоа да се избегне штетното влијание на околината врз водовите во погон и врз нивната пропусна моќ, изолационоста, механичката стабилност и нормалниот век на траењето.

Член 288

Одведувањето на топлина мора во доволна мера да биде обезбедено и при најнеповолни услови што можат да настапат во редовниот погон, за да не се пречекори граничната температура дозволена за соодветен вид вод. При тоа мораат да се применат и мерките за обезбедување на непречена дилатација.

Член 289

Водот и приклучоците треба да се обезбедат од повреди или од штетното дејство на механичките напрегања при поставувањето и поради поместување на соседните делови на постројката, како што се: вибрации на вртливите машини, механички удири при вклучување и исклучување на прекинувачите и разделувачите, потреси на мостовите, поместување на почвата на местата на крстосувањето на кабелските водови со сообраќајниците и сл.

Член 290

За заштита на кабелските водови од механичко оштетување, покрај арматурата на кабелот, ако тоа го бараат условите на местото на полагањето, треба да се спроведат и дополнителни мерки на обезбедување на водот од напрегања или повреди (змијолико полагање во растресит материјал, полагање низ механички отпорни цевки, покривање со тула, со бетонски плочки и сл.).

Трасата со точки битни за ориентација за положбата на подземните водови треба да се обележи на соодветен начин.

Член 291

При полагањето на каблите, на местата на свиткувањето мораат да бидат обезбедени доволни полупречници на кривини за да не се повредат изолацијата и заштитниот плашт.

Се смета дека е исполнет тој услов, ако минималните полупречници на свиткувањето на кабелот r_m се еднакви или поголеми од следните вредности што се изразени со помош на надворешниот пречник на кабелот d :

1) за едножилни кабли со хартиена изолација, со мазен оловен плашт или со бранест плашт од други метали:

$$r_m = 25 \times d$$

2) за едножилни кабли со хартиена изолација и со мазен плашт од алуминиум за d до 50 mm:

$$r_m = 30 \times d$$

3) за повеќежилни кабли со хартиена изолација и со мазен оловен плашт или со бранест плашт од други метали:

$$r_m = 15 \times d$$

4) за повеќежилни кабли со хартиена изолација и со мазен плашт од алуминиум за d до 50 mm:

$$r_m = 25 \times d$$

5) за едножилни и повеќежилни кабли со плашт од пластична маса:

$$r_m = 15 \times d$$

Член 292

По исклучок, свиткување непосредно од кабелската глава може да се изврши и со помал полупречник на кривината, но не помал од 50% од вредноста од член 291 на овој правилник, ако при тоа е обезбедена температура од најмалку 30°C, соодветен калап за свиткување и стручна работна рака.

Член 293

При полагањето на каблите во каналите или по ѕидовите, а ако при тоа не е обезбедено континуелно налегнување врз подлогата, растојанијата и конструкциите на опорите мораат да бидат пригодени така што полупречниците на кривините на кабелот на местата на опирањето да не бидат помали од вредностите наведени во чл. 291 и 292 на овој правилник.

Член 294

Приклучните места, споевите и наставките на водовите треба да бидат разбрменети од механичките сили што можат да ја намалат нивната предвидена електрична спроводливост или да предизвикаат прекин.

Ако разбрменувањето од механички напрегања не е можно, составните делови на електричните спојници, покрај бараната електрична спроводливост, мораат да обезбедат и потребна механичка цврстина.

Член 295

Заради спречување на корозија, посебно внимание треба да им се обрне на електричните споеви на спроводниците од различен материјал во постројките на отворен простор или во влажни простории.

Член 296

Електричната изолација на приклучните места, на споевите и на наставките не смее да има изолациона вредност помала од онаа за која е изработен водот.

Член 297

Покрај минималните растојанија кај спроводниците со изолациона обвивка, треба да се обезбеди и дихтување на местата на кои изолационата обвивка е отворена или прекината.

Приклучоците и уводните места треба да се изведат така што водата, која би се појавила поради атмосферски врнежи, кондензација или други причини, да не се слева низ спроводниците кон приклучните места и кон местата на дихтувањето.

Член 298

Во услови на агресивна атмосфера или земјипште треба да се употребат спроводници со изолациона обвивка или со премази што се отпорни на влијание од таквата средина.

Член 299

Кај каблите со метален плашт што се положени близу до постројката со заземјено погонско ко-ло (трамвај, насочувачки постројки), треба да се заштити металниот плашт од термичко или електрохемиско дејство на талкачките струи.

Член 300

Металните плаштови и другите метални конструкции на водовите што во редовен погон не се под напон спрема земјата, треба да се заземјат.

Посебно треба да се води сметка за исправната состојба на металните плаштови и на припадните арматури на спојниците, на чаталите и на кабелските глави.

Член 301

Водовите мораат да бидат заштитени од струјни, напонски и други напрегања што ги преминуваат дозволените граници за кои се конструирани водовите, ако тие напрегања можат да се јават во погонот и ако заштита на водот не е обезбедена во склопот на заштитата на направата со која е споен односниот вод.

Заштитата од став 1 на овој член треба да биде согласна со намената и значењето на водот во склопот на постројките со кои е споен водот.

Член 302

Каблите не смеат да се полагаат во или по запаливи материјали.

Во зградите мораат да се отстранат од каблите заштитните слоеви од материјал кој може да пренесува пожар.

Член 303

На местата на кои енергетските надземни водови и кабли се крстосуваат со постројките од друг вид или се приближуваат кон нив, треба да се применат одредбите на соодветните посебни прописи.

Член 304

Каблите за мерење, за сигнализација, за командување или за други помошни постројки треба да се полагаат одвоено од каблите со висок напон. Таму каде што тоа не е изводливо треба да се преземат посебни мерки со кои тие ќе се заштитат во случај на дефект на кабелот со висок напон (доволни растојанија, огноотпорни прегради).

V. ПОМОШНИ ПОСТРОЈКИ**1. Уреди за сопствена потрошувачка на неизменична струја****Член 305**

Ефектот и напонот за помошни постројки, како и трајниот и врвниот ефект при вклучувањето на нивните електрични уреди и на помошното осветление, се одредуваат и се димензионираат според потребите на однесната постројка.

Член 306

Напонот на помошните уреди не смее да биде над ниту под дозволената граница за задвижување

и погон на приклучните и други уреди. При изборот на димензиите на спроводниците треба да се води сметка за падот на напонот во водовите.

Член 307

Одводите за потрошувачите, што не им припаѓаат на помошните уреди на постројките но се напојуваат од истиот струен извор, мораат да имаат посебни осигурувачи.

2. Уреди за сопствена потрошувачка на еднонасочна струја**Член 308**

Акумулаторските батерии се сместуваат во посебни акумулаторски простории.

Акумулаторските простории се сметаат како електрични погонски простории.

Член 309

За осветлување на акумулаторските простории се дозволуваат само флуоресцентни светилки затворени со своно или светилки за влажни простории (од непропустлива изработка).

Член 310

Акумулаторските ќелии мораат да бидат поединечно изолирани од носечката конструкција.

Носечката конструкција на акумулаторска батерија мора да биде изолирана од земјата со двоен ред Изолатори за погонски напон на батерија. Изолаторите не смеат да станат спроводливи под дејство на влага.

Член 311

За да се овозможи безбедна работа на батерии со напон над 250 V, батериите мораат да бидат окружени со ходник кој од земјата и од сите делови на потенцијалот на земјата е изолиран како и носечката конструкција на батеријата.

Член 312

Сидовите на акумулаторските простории во кои се сместени батерии со напон над 250 V мораат да бидат обложени со изолирана ограда од летви така што да е исклучен истовремен случаен допир на деловите под напон и на сидовите. За изолацијата треба да се употребат високонапонски изолатори кои под дејството на влага не можат да станат спроводливи.

Столбовите, прозорците и други конструкции блиски на батеријата што се на потенцијалот на земјата треба да се обезбедат на начин од став 1 на овој член.

Член 313

Треба да се предвиди можност за проветрување на акумулаторските простории. За време на полнењето на акумулаторската батерија е потребна најмалку петократна измена на воздухот на час.

Член 314

Во позначајните постројки со помош на инструменти треба да се обезбеди контрола на полнењето на напонот, на оптоварувањето на акумулаторската батерија и на состојбата на изолацијата.

Член 315

Со конструктивни мерки треба да им се обезбеди на акумулаторските простории потребната заштита од штетното дејство на киселини, на прав и на директна сончева светлина.

Член 316

На влезната врата на акумулаторските простории мора да има натпис: „ЗАБРАНЕТО ПУШЕЊЕ“.

3. Уреди за воздух под притисок**Член 317**

За уредите за воздух под притисок што служат за производство и распределба на воздухот под притисок за погон на електрични апарати и за гаснење на електричниот лак, важат соодветните посебни прописи.

Член 318

Уредите за воздух под притисок мораат да бидат изведени така што да им одговараат на потребите на разводната постројка во поглед на височината на притисокот, на волуменот на котелот, на капацитетот на компресорот, на пресекот на цевоводите, на можноста за затворање, на распоредот на уредите и на начинот на изведувањето на уредите.

Член 319

Резервоарите и цевките за воздух под притисок мораат да бидат заштитени однадвор и однатре од корозија. Тие треба да бидат изработени од материјали отпорни спрема корозија и мораат да бидат превлечени со заштитни средства. Цевките треба да имаат барем однатре хомогена превлека од материјали постојани спрема корозија, која при полагањето на цевките нема да биде оштетена.

Член 320

Воздухот што доаѓа во компресорот мора да биде што почист и посув, без прав и без хемиски состојки. На шумкалната страна на компресорот треба да се постави соодветен филтер.

Член 321

Уредите за воздух под притисок треба да бидат изведени така што местата за одводнување на уредите да бидат лесно пристапни.

Член 322

Цевоводите што се постојано под притисок мораат да бидат заштитени од влијание на електричниот лак.

Член 323

Сите делови на уредите за воздух под притисок со кои во редовниот погон се ракува или кои се контролираат, мораат да бидат пристапни без опасност по лицата дури и кога високонапонската постројка е под напон.

Член 324

Уредите за воздух под притисок треба да бидат изведени така што да можат лесно да се спроведат сите пропишани испитувања на тие уреди.

Член 325

Цевоводите со електрични уреди и со резервоари за воздух под притисок мораат да бидат обезбедени со направи за затворање.

Член 326

Контрола на притисокот на уредите за воздух под притисок треба да се обезбеди со помош на сигнални уреди.

4. Сигнални уреди**Член 327**

Сигналните уреди за покажување на положбата на вклучувањето и за јавување на пречките на на-

правите, на деловите од постројките и др., во рамките на истата постројка треба да бидат изработени според единствени начела.

Сигналите треба да бидат јасно распоредени и означени.

Член 328

Ако растројството во дејствувањето на сигналните уреди може да ги загрозува лицата или постројките, сигналните уреди треба да се опремаат и постават така што, при растројството во сопственото струјно коло или во изворот на енергијата, да укажат на растројството звучно или на некој друг начин.

Член 329

Сигналните уреди мораат да бидат изведени и поставени така што да не може да дојде до погрешни сигнали при каков и да било дефект што ќе настане во погонот.

Испраќањето на сигнали треба да го побуди непосредно оној уред на чија положба треба да се укаже со сигналот. Предавателите на сигналите треба да бидат поставени, по можност, така што да можат да се посматраат без опасност.

Член 330

Сијалицата што сигнализира дека во високонапонската ќелија може слободно да се работи смее да свети само кога таа ќелија е исклучена во сите полови и од сите страни.

Член 331

Сигналните уреди што ја сигнализираат погонската состојба на постројката мораат да имаат сопствен сигнален вод.

Во сигналот струјно коло, освен релеите, не смеат да бидат вклучени никакви други направи.

Сигналните водови можат да се исклучуваат и еднополно.

Член 332

Сигналниот приемник смее да ја покажува конечната положба на прекинувачот или на други направи дури кога таа положба е постигната.

Член 333

Електричната или пневматската заштита од погрешно ракување се изведува така што уредите да можат да се вклучат односно да се исклучат само кога магнетот за блокирање е побуден или кога воздухот под притисок дејствува врз вентилот за блокирање.

Член 334

Сигналните уреди за јавување опасност или пречки мораат да бидат изведени така што видот и местото на опасноста или на пречката јасно да се распознаат.

Член 335

Одредбите на чл. 327 до 334 на овој правилник се однесуваат и на сигналните водови за воздухот под притисок и на нивниот извор — компресорот.

VI. ПОГОНСКИ И ДРУГИ ПОСЕБНИ ПРОСТОРИИ**Член 336**

Врз погонските и други посебни простории се применуваат одредбите од глава III на овој правилник, доколку не се во спротивност со одредбите на оваа глава.

1. Затворени електрични погонски простории**Член 337**

Во затворени електрични погонски простории како заштита од случаен допир се сметаат: прегра-

ден сид помеѓу Келии на разводна постројка, заштитни мрежи, цврсти и добро прицврстени огради, дрвени летви што можат да се извадат, уреди за автоматско исклучување и блокирање, кои овозможуваат пристап до делови на постројка под напон. Употреба на метални синџири како заштита е дозволена само ако при употребата е исклучена можноста од случаен допир до деловите под напон и ако синџирите се заземјени.

Член 338

Вратите на затворени електрични погонски простории треба да се отвораат однатре само со квака а однадвор само со специјален клуч. Вратите предвидени за излез во случај на опасност треба да се отвораат лесно и не треба да имаат никаква брава ниту клучеви.

Вратите мораат да бидат отпорни спрема оган и мораат да се отвораат спрема надворешниот простор.

Член 339

Приодите кон затворени електрични погонски простории мораат да бидат означени со таблица за предупредување со стрелка.

Во приодите од став 1 на овој член се вбројуваат и вратите на високонапонски Келии (за прекинувачи или за трансформатори) што водат непосредно на отворен простор или во друга погонска постројка.

2. Погонски простории

Член 340

Во погонските простории со разгранети електроенергетски инсталации треба да постои можност за во случај на опасност за време на погонот да можат делум или наполно да се исклучат електричните уреди.

3. Влажни, мокри и слични погонски простории

Член 341

Во влажни, мокри и слични погонски простории смеат да се употребуваат само кабли. Вградената опрема треба да е отпорна спрема дејството на влага (вода).

4. Електрични погонски простории во настансти згради

Член 342

Трансформаторите мораат да имаат сигурна заштита од преоптоварување и од прекумерно загревање.

Член 343

Електричните погонски простории мораат да бидат заклучени.

Електричните погонски простории не смеат да имаат отворени отвори и други простории.

Сидовите, подовите, таваните, каналите и вратите на електричните погонски простории мораат да бидат од тешко запалив материјал. Ако во просторијата се сместени трансформатори во масло, таквата просторија мора да биде од незапалив материјал.

Член 344

Електричните погонски простории мораат да бидат разместени и проветрувани така што температу-

рата на воздухот, ако тој се употребува за ладење, да не ја пременува највисоката температура што е дозволена за уреди и настанатите гасови да можат непречено да се разнесат.

Член 345

Од електричните погонски простории воздухот и гасовите треба да излегуваат непосредно на отворен простор.

Отворите мораат да бидат поставени така што на местата на кои се врши сообраќај да не ги загрозуваат минувачите.

Член 346

Цевоводите што не им припаѓаат на електричните погонски простории не смеат да се поставуваат низ таквите простории.

5. Простории и склади во загрозување од пожар

Член 347

Електричните машини, трансформаторите, регулационите уреди, прекинувачите, осигурувачите, приклучните направи и слични апарати во кои од погонски причини настанува струјно прекинување и загревање, во погонските простории загрозувани од пожар можат да се употребуваат само ако со конструкцијата или со други сигурни мерки се одвоени од запаливите материјали што можат да предизвикаат пожар.

Како сигурни мерки се подразбира и изведувањето при кое се оневозможува односно се отежнува доаѓањето на туѓи тела до голите спроводници или до вртливите делови на електричните машини.

Заради ладење на електричната машина треба да се овозможи непречен довод на доволна количина воздух.

Член 348

Употребата на приклучни направи во простории со лесно запалив материјал (сено, слама, бои, бензин и сл.), по правило, треба да се избегнува. Ако тоа не е можно, во постројките со наизменична струја се препорачува употребата на мотор со кратко споен ротор.

Ако преносливите мотори за изменливи месни услови не се вградени заедно со својот прибор во возилата или во слични уреди и не се затворени од сите страни, се препорачува употребата на мотор со кратко споен ротор.

Член 349

Употребата на големи спроводници е забранета. Изолираните водови мораат да бидат положени во цевките, односно како кабли или како водови за влажни простории.

Член 350

Водовите во погонските простории загрозувани од пожар мораат да се заштитат од механичко оштетување.

Член 351

Во складовите на сено, слама и сл. треба да се полагаат водови само ако тоа е неопходно. За таа цел треба да се употребат оловни кабли или водови за влажни простории и да се распоредат така да бидат што пократки.

Член 352

Светилките во близината на запаливи материјали треба да се постават така што да се спречи допир на загреаните делови на светилката со запалив материјал.

6. Погонски простории и склади во загрозување од експлозија

Член 353

За изведување на постројки во погонски простории и склади што се загрозувани од експлозија важат Техничките прописи за електричните постројки на надземни места загрозувани од експлозивни смеси (Додаток на „Службен лист на СФРЈ“, бр. 18/67), кои се составен дел од Правилникот за електричните постројки на надземни места загрозувани од експлозивни смеси („Службен лист на СФРЈ“, бр. 28/70).

VII. СПЕЦИЈАЛНИ ЕЛЕКТРИЧНИ ПОСТРОЈКИ

Член 354

Врз специјалните електрични постројки, покрај одредбите на глава III на овој правилник, се применуваат и одредбите на оваа глава.

1. Оклопени и слични постројки

Член 355

Вратите на оклопена или слична постројка што се пристапни еднавдор смеат да се отвораат само со специјални клучеви.

Член 356

Во оклопените постројки најмалите растојанија помеѓу деловите под напон и заземјените делови на постројката можат да бидат помали од растојанијата наведени во член 39 на овој правилник, ако производителот ја потврди во атестот сигурноста на таквите постројки.

2. Станици за испитување и огледи и лаборатории

Член 357

Постојаните станици за испитување и огледи мораат да бидат окружени со цврста меѓа (зид или ограда) која мора да биде означена со таблица за предупредување и со светилки во жолта боја.

Подвижните станици за испитување и огледи и мерните возила мораат да имаат уочлива ограда (преграда, јажиња или сл.) заради предупредување.

Член 358

Во постојаните станици за испитување и огледи, полињата во кои се работи под напон мораат да бидат заградени од соседните полиња, ако во нив истовремено се вршат помошните и подготвителните работи.

Член 359

Ако во станиците за испитување и огледи и во лабораториите помошните водови или апарати не се заштитени од случаен допир, минувалицата и просторот за работа треба да бидат доволно широки.

3. Постројки за погонски испитувања и привремена постројка

Член 360

Врз постројките што служат само за погонски испитувања не мораат да се применуваат одредбите на глава II и одредбите на чл. 55 до 65 од овој правилник, ако испитувањето се врши под стручен надзор.

Член 361

Привремените постројки мораат да бидат означени со таблица за предупредување и заградени со заштитна ограда, оплата или сл., заради спречување пристап на неовикани лица. Тие постројки, по потреба, треба да се заклучуваат.

VIII. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 362

Одредбите на овој правилник не се однесуваат на електроенергетските постројки над 1000 V, што се изградени пред влегувањето во сила на овој правилник.

Член 363

Изведувањето на електроенергетските постројки над 1000 V започнато пред денот на влегувањето во сила на овој правилник, како и изведувањето на постројките за чие градење е издадено одобрение пред денот на влегувањето во сила на овој правилник а чие изведување ќе започне во рок од шест месеци од денот на влегувањето во сила на овој правилник, може да продолжи односно да заврши според одредбите на Правилникот за техничките мери за електроенергетски постројки над 1000 V („Службен лист на СФРЈ“, бр. 14/67 и 13/69).

Врз проширувањето на постојните електроенергетски постројки над 1000 V можат да се применат одредбите на прописите според кои се градени односните постројки.

Член 364

Со денот на влегувањето во сила на овој правилник престанува да важи Правилникот за Техничките прописи за електроенергетски постројки над 1000 V („Службен лист на СФРЈ“, бр. 14/67 и 13/69).

Член 365

Овој правилник влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Бр. 2066/3

11 ноември 1973 година
Белград

Сојузен секретар
за стопанство,

Бошко Димитриевиќ, с. р.

71.

Врз основа на точка 4б од Одлуката за користење обврзници на федерацијата издадени според член 3 ст. 2 и 3 на Законот за извршување на Буџетот на федерацијата за 1973 година („Службен лист на СФРЈ“, бр. 51/73, 53/73 и 69/73), Сојузниот секретар за финансии пропишува

П РА В И Л Н И К

ЗА ПРИМЕНА НА ОДРЕДБИТЕ ОД ТОЧ. 2, 3а И 4а НА ОДЛУКАТА ЗА КОРИСТЕЊЕ ОБВРЗНИЦИ НА ФЕДЕРАЦИЈАТА ИЗДАДЕНИ СПОРЕД ЧЛЕН 3 СТ. 2 И 3 НА ЗАКОНОТ ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА БУЏЕТОТ НА ФЕДЕРАЦИЈАТА ЗА 1973 ГОДИНА

Член 1

За плаќање на обврските од точка 2 под 2, 3 и 4 и за намените од точ. 3а и 3б на Одлуката за користење обврзници на федерацијата издадени според член 3 ст. 2 и 3 на Законот за извршување на Буџетот на федерацијата за 1973 година (во натамошниот текст: Одлуката), обврзниците на федерацијата од точка 1 на Одлуката (во натамошниот текст: обврзниците) можат да се користат во номинална вредност, а за намените од точка 2 под 5 и

6 — во номинална вредност, освен ако давателот и примателот на обврзницата не се спогодат поинаку.

За сите плаќања од Одлуката, обврзниците можат да се користат во смисла на наведената Одлука во апоени помали или еднакви на износот на обврската што може да се плати со тие обврзници.

За памените и на начинот од ст. 1 и 2 на овој член можат да се користат и ануитетските купони на обврзниците.

Член 2

Корисникот на општествени средства кој располага со обврзници може тие обврзници, согласно со одредбите од Одлуката, да ги користи:

1) за замена на паричните средства на сметките на гарантите износи (точка 2 под 2 на Одлуката). Ако настане потреба за користење на положениот гарантен износ пред годината во која втасува амортизацијата на обврзниците, корисникот на општествени средства е должен да обезбеди динарски средства за оваа исплата;

2) за памените од точка 2 под 3 и 4 во случај на примена на одредбите од точка 4а на Одлуката, од 1 јануари 1974 година, под услов да ѝ поднесе на Службата на општественото книговодство кај која има жиро-сметка (во натамошниот текст: Службата) писмена пресметка на извршените уплати во динари во претходниот период, со документација за извршените уплати во динари. Службата врши контрола на стекнувањето на условите од одредбите на точка 4а на Одлуката за плаќање на тие обврски во обврзници.

Член 3

При користењето на обврзниците за гарантни износи согласно се применуваат одредбите од член 5, член 7 став 1 и чл. 8 и 9 на Правилникот за условите и начинот за користење на одредени обврзници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 60/72).

Член 4

При користењето на обврзниците за плаќање на даноци и за уплатување на задолжителниот заем од точка 2 под 3 и 4 на Одлуката согласно се применуваат одредбите на член 14 од Правилникот за условите и начинот за користење на одредени обврзници.

Член 5

Ако корисникот на општествени средства располага со обврзници во апоени поголеми од втасаната обврска за плаќање камата и провизија на банката (точка 2 под 5 на Одлуката), односно во апоени поголеми од 20% на втасаната обврска за плаќање на премија на осигурување од секоја уплата (точка 2 под 6), може тие обврзници да ги користи за овие плаќања на тој начин што со обврзницата односно со ануитетскиот купон на обврзницата ќе ги плати овие обврски однапред до износот на вредноста на обврзницата односно на ануитетскиот купон на обврзницата.

Член 6

Овој правилник влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Бр. 2-5787/1-73

28 декември 1973 година

Белград

Заменик сојузен секретар
за финансии,

Божидар Радуповиќ, с. р.

72.

Врз основа на член 91 точка 2 од Основниот закон за средствата за работа на органите на управата на „Службен лист на СФРЈ“, бр. 46/64, 57/65 и 1/67) и член 44 од Уредбата за финансиското и материјалното работење на органите на управата („Службен лист на СФРЈ“, бр. 52/66 и 38/67), сојузниот секретар за финансии пропишува

У П А Т С Т В О

ЗА НАЧИНОТ НА СОСТАВУВАЊЕ НА ЗАВРШНАТА СМЕТКА НА СОЈУЗНИТЕ ОРГАНИ НА УПРАВАТА

I. ОСНОВНИ ОДРЕДБИ

1. Сојузните органи на управата, сојузните организации, сојузните правосудни органи, стручните служби на Сојузниот извршен совет и на Сојузната скупштина (во понатамошниот текст: сојузните органи на управата) се должни, во смисла на одредбите на ова упатство, на крајот на тековната година*) да ги заклучат своите деловни книги и другите евиденции со состојбата на 31 декември и да состават завршна сметка за односната година.

2. Сојузните органи на управата завршната сметка ја составуваат врз основа на податоците од своето книговодство и од другите евиденции.

3. Состојбата на средствата и на нивните извори сојузните органи на управата ја утврдуваат со попис (инвентарисување).

4. Завршната сметка на сојузните органи на управата содржи:

1) биланс на состојбата на 31 декември 19... година (на Образецот I);

2) заклучен лист на 31 декември 19... година (на Образецот II);

3) пресметка на остварените и користените средства за вршење на редовната дејност во 19... година (на Образецот III);

4) збирен преглед на остварените и користените средства за посебни намени во 19... година (на Образецот IV);

5) преглед на остварените и потрошените парични средства на фондовите во 19... година (на Образецот V);

6) преглед на ненамирените обврски на 31 декември 19... година (на Образецот VI);

7) преглед на бројот на вработените работници и на исплатените и пресметаните лични доходи на работниците во 19... година (на Образецот VII);

8) преглед на одобрените и потрошените средства по посебниот дел на буџетот за 19... година (на Образецот VIII);

9) преглед на пренесените средства за инвестиции и на средствата доделени од буџетската резерва за потребите непредвидени со планот во 19... година (на Образецот IX);

10) извештај за работата.

5. Сојузните органи на управата кои во својот состав, во смисла на член 24 од Основниот закон за средствата за работа на органите на управата, имаат и работни единици со самостојна пресметка за вршење стопанска дејност, за кои водат посебно книговодство според Основниот контен план за организациите на здружениот труд, ја составуваат завршната сметка за таа дејност според прописите што важат за организациите на здружениот труд од стопанството.

II. СОСТАВУВАЊЕ НА ЗАВРШНАТА СМЕТКА

1. Биланс на состојбата на 31 декември 19... година

6. Внесувањето на податоците во Образецот I — Биланс на состојбата на 31 декември 19... година, се врши на следниот начин:

* Како тековна година се подразбира годината за која се составува завршната сметка.

1) под ред. бр. 1 до 56 се внесуваат податоци од соодветните конта означени во колона 2 на овој образец.

Сојузните органи на управата под ред. бр. 1 до 56 внесуваат податоци за средствата и за изворите на средствата според состојбата утврдена со пописот на материјалните вредности, побарувањата и обврските на 31 декември 19.. година, а според класификацијата на податоците од образецот. За внесување на овие податоци се користат и расположивите евиденции за состојбата на тие средства и на нивните извори, како и изводите за состојбата на сметката кај Службата на општественото книговодство (во понатамошниот текст: Службата) и банките;

2) под ред. бр. 7, 8 и 19 се внесуваат книговодствените отписи пресметани на крајот на годината со примена на стапките за амортизација одредени со важечките прописи;

3) под ред. бр. 11, 12 и 22 се внесуваат и средствата на пресметаната и уплатената амортизација по стапките пропишани од страна на федерацијата, ако со прописите на федерацијата е воведена амортизација на предмети на опрема или на предмети на заедничката потрошувачка;

4) под редниот број 35 се внесуваат преплатените износи на средствата по обврските на сојузните органи на управата, ако соодветните конта од колона 2 на овој образец покажуваат долговно салдо поради преплата на создадените обврски;

5) под редниот број 38 се искажува состојбата на залихите на материјали и ситен инвентар за редовната дејност и состојбата на залихите на материјали и ситен инвентар на стопанските дејности од помал обем кој, во смисла на член 35 став 7 од Правилникот за книговодството и контниот план на органите на управата („Службен лист на СФРЈ“, бр. 16/67), не се сметаат како стопански дејности. Ако некој сојузен орган на управата преку посебните аналитички конта на синтетичките конта 312 и 362 евидентирал залихи и промет на материјали и на ситен инвентар на стопански дејности од помал обем, тој под овој реден број ја искажува состојбата на залихите на материјали и на ситен инвентар евидентирана на посебните аналитички конта на синтетичките конта 312 и 362;

6) под ред. бр. 43, 48 и 51 се внесуваат и средствата што врз основа на конечната распределба по завршната сметка се распоредени во фондовите наведени под тие редни броеви.

Кај сојузните органи на управата состојбата на средствата на 31 декември 1973 година на жиро-сметката на редовната дејност, на жиро-сметките за посебни намени, на жиро-сметката на фондот на опремата и на жиро-сметките на другите фондови ги сочинуваат средствата на тие сметки на 31 декември 1973 година зголемени за средствата распоредени на тие сметки до 31 јануари 1974 година во смисла на член 57а од Законот за финансирање на федерацијата („Службен лист на СФРЈ“, бр. 35/72, 63/72 и 71/73).

Средствата примени во текот на јануари 1974 година врз основа на член 57а од Законот за финансирање на федерацијата сојузните органи на управата ќе ги прокличат во своето книговодство под 31 декември 1973 година со одобрување на соодветните конта на приходите од буџетот по основ на редовната дејност, на посебните намени и фондови на сојузните органи на управата врз товар на буџетот на федерацијата, додека книжењата по изводот на Службата ќе ги спроведат со задолжување на жиро-сметката на редовната дејност, на жиро-сметките за посебни намени и на жиро-сметката на фондовите, во корист на соодветните конта на буџетот на федерацијата во тековните книжења во јануари 1974 година.

2. Заклучен лист на 31 декември 19.. година

7. Во Образецот II — Заклучен лист на 31 декември 19.. година, се внесува состојбата по сите пропишани аналитички односно синтетички конта, и тоа по оној ред како што е пропишано во Правилникот за книговодството и контниот план на органите на управата.

Сојузните органи на управата се должни во Образецот II да ги искажат збировите по секоја класа на конта од контниот план.

Вака искажаните збирови по класите се внесуваат со збирната рекапитулација на Образецот II.

Сите конта што се отворени при расчленувањето на билансот на конта или во текот на годината, се запишуваат по ред во тој образец, без оглед дали тие конта искажуваат некоја состојба (салдо) или се израмнети.

3. Пресметка на остварените и користените средства за вршење на редовната дејност

8. Во Образецот III — Пресметка на остварените и користените средства за вршење на редовната дејност во 19.. година, се искажуваат: извршената пресметка на остварените и потрошените средства за вршење на редовната дејност и конечната распределба на средствата за вршење на редовната дејност за лични доходи, за издвојување во фондови, за пренос во наредната година и за уплатување во буџетот на федерацијата.

Во Образецот III се внесуваат врз основа на книговодствените податоци од соодветните конта;

1) под редниот број 1 — пренесените средства што во конечната распределба на средствата по завршната сметка за претходната година се распоредени за финансирање на редовната дејност во наредната година. Под тој реден број се искажува почетната состојба на контото 702;

2) под редниот број 2 — средствата пренесени во текот на годината од буџетот на федерацијата на жиро-сметката на сојузниот орган на управата како средства за вршење на неговата редовна дејност. Под тој реден број се искажува состојбата на пренесените средства од буџетот во текот на тековната година, искажана на побарувачката страна на контото 700;

3) под редниот број 3 — сојузните органи на управата не ги пополнуваат колоните 4 и 5 под овој реден број, туку доколку оствариле сопствени приходи ќе состават посебен преглед и ќе го приложат кон овој образец.

При изработката на посебниот преглед за тој реден број како приход да се смета искажаниот износ на контото 750, намален за состојбата на крајот на годината на контото 120 по ист основ, ако сојузниот орган на управата ги користил контата од групата 75 односно 76 за евидентирање на работењето на стопанската дејност од помал обем;

4) под редниот број 4 — остварените вонредни приходи искажани на контото 780;

5) во остварените средства за вршење на редовната дејност во завршната сметка не се искажуваат побарувањата што не се наплатени до 31 декември тековната година;

6) под редниот број 6 — извршените набавки на потрошени материјали и на ситен инвентар.

Под овој реден број се искажува состојбата на крајот на годината на контото 712. Сојузните органи на управата што вршеле и стопанска дејност од помал обем која не се смета за стопанска дејност, во смисла на член 24 од Основниот закон за средствата за работа на органите на управата, односно во смисла на член 35 став 7 на Правилникот за книговодството и контниот план на органите на управата, под тој реден број ја искажуваат и состојбата на посебните аналитички конта на синтетичкото конто 760 за извршените набавки на потрошни материјали и на ситен инвентар на стопанските дејности од помал обем;

7) под ред. бр. 7 и 8 — извршените производни и непроизводни услуги што, во смисла на член 63

од Основниот закон за средствата за работа на организациите на управата, се сметаат како материјални трошоци а кои се искажани на контото 713, како и извршените услуги на стопанските дејности од помал обем искажани на аналитичките конта на синтетичкото konto 760;

8) под редниот број 9 — разни други трошоци што не се искажани под ред. бр. 6, 7 и 8 на овој образец, а кои се евидентирани на контото 714, на посебните аналитички конта на синтетичкото konto 760 за трошоците на стопанските дејности од помал обем и на контото 781 за вонредните расходи на сојузните органи на управата;

9) под редниот број 10 — пресметаната амортизација за тековната година, ако се пропише на федерацијата е воведена амортизација на предмети и опрема.

Под тој реден број се искажува состојбата на пресметаната амортизација на крајот на годината, искажана на контото 715 за недвижностите, а предметите и опремите на контото 761 за стопанската дејност од помал обем;

10) под редниот број 11 — средствата што се финансискиот план на сојузните органи на управата се предвидени за покривање на непредвидените и недоволно предвидените потреби за вршење на редовната дејност. Овие средства се искажуваат само во колоната „Предвидено според финансискиот план“;

11) под редниот број 13 — се искажува износот со кој се намалуваат извршените расходи во случај кога од средствата на сојузниот орган на управата ќе се изврши судска одлука за присилна наплата на побарувања (како и на други обврски) што ги товари средствата на буџетот на федерацијата;

12) под редниот број 14 — средствата што со завршната сметка на сојузниот орган на управата, врз основа на конечната распределба на средствата за вршење на редовната дејност, се распоредуваат на лични доходи и на фондировите на сојузниот орган на управата, за пренос во наредната година и за уплатување во буџетот.

Под тој реден број се искажува состојбата на контото 790, која се добива по спроведено пренесување на средствата, односно по задолжување на соодветните конта на групите конта 70, 71, 78 и со пренесување на салдото од контото 796 кај оние сојузни органи на управата што на контата од групите 75 и 76 ги книже ле трошоците на стопанските дејности од помал обем;

13) под ред. бр. 15 до 19 — исплатените износи на аконтации на лични доходи и на други лични примања, што ги товарат материјалните трошоци (дневници за службени патувања, надоместок на трошоци поради одвоен живот од семејството и сл.), со соодветните придонеси од личните доходи и според личните доходи, заклучно со 31 декември тековната година. Ако некој сојузен орган на управата пресметаните аконтации на личните доходи за декември не ги исплатил до 31 декември тековната година, тој пресметаните аконтации на личните доходи, за декември нема да ги искаже под ред. бр. 15 туку под ред. бр. 20.

Под соодветните ред. бр. 15 до 20 се искажуваат и извршените исплати на личните доходи што произлегуваат од поранешните години, а што се утврдени и намирани дури во тековната година.

Под тие редни броеви се искажуваат прокнижените износи на соодветните аналитички конта на групите конта 71 и 76 за стопанските дејности од помал обем, односно на соодветните конта на групите конта 24 и 25 на име извршени исплати на аконтации на личните доходи од средствата за редовната дејност и на придонесите од личните доходи и според личните доходи;

14) под редниот број 20 — разликата помеѓу исплатените аконтации на личните доходи до 31 декември тековната година и остварените лични доходи, што треба да им се исплати на работниците врз основа на одлука за конечната распределба по завршната сметка, ако аконтациите на личните до-

ходи исплатени во текот на годината се помали од вкупниот износ на остварените лични доходи по конечната распределба на средствата за вршење на редовната дејност по завршната сметка за тековната година. Со овој износ се опфаќаат и придонесите од личните доходи и според личните доходи.

Под тој реден број се искажува износот на пресметаните лични доходи (со придонесите од личните доходи и според личните доходи) прокнижен на контото 246, по спроведеното книжење на распоредот на резултатите од финансирањето на редовната дејност;

15) под ред. бр. 22, 23 и 24 — средствата што со завршната сметка за тековната година врз основа на конечната распределба на средствата за вршење на редовната дејност се распоредени во тие фондови. Под тие редни броеви се искажуваат износите кои преку контото 791 и контото 796 за стопанските дејности од помал обем се прокнижени на соодветните конта 900, 940 и 980;

16) под редниот број 26 — соодветниот дел од средствата за вршење на редовната дејност што сојузниот орган на управата ги пренесува во наредната година заради извршување на обврските однесно задачите за кои тие средства му биле обезбедени, а кои обврски односно задачи тој не ги извршил до 31 декември тековната година.

Под тој реден број се искажува, по спроведениот распоред на книжењето на резултатите од средствата за финансирање на редовната дејност на контото 791 и контото 796 за стопанските дејности од помал обем, прокнижениот износ на контото 702;

17) под редниот број 27 — непотрошениот дел од средствата за вршење на редовната дејност што врз основа на одлука на сојузниот орган на управата се враќа во буџетот.

Под тој реден број се искажува, по спроведениот распоред на книжењето на резултатите од средствата за финансирање на редовната дејност, износот што се уплатува во буџетот а кој е прокнижен на контото 279.

9. Покрај пресметката на остварените и користените средства за вршење на редовната дејност што се составува за сојузниот орган на управата во целост, а на начинот од точка 8 на ова упатство, сојузниот орган на управата може да состави и пресметка на остварените и користените средства за вршење на редовната дејност по работни единици — ако финансискиот план на сојузниот орган на управата е составен по работни единици во смисла на точ. 11 и 12 од Упатството за начинот на составување на финансискиот план и претметката за користење на средствата за посебни намени на организациите на управата („Службен лист на СФРЈ“, бр. 49/64).

4. Збирен преглед на остварените и користените средства за посебни намени

10. Во Образецот IV — Збирен преглед на остварените и користените средства за посебни намени во 19... година, се искажуваат средствата што на сојузниот орган на управата му се обезбедени за посебни намени, без оглед на тоа дали сојузниот орган на управата тие средства ги користи за извршување на своите посебни задачи или само се појавува како носител на средствата за посебни намени па ги распоредува понатаму.

Збирен преглед на остварените и користените средства за посебни намени се искажува збирно за сите позиции на Образецот IV.

Во завршната сметка на сојузните органи на управата не се искажуваат оние средства за посебни намени што во буџетот на федерацијата се распоредени како дополнителни средства (дотации) кои се даваат на други општествено-политички заедници.

Во Образецот IV — Збирен преглед на остварените и користените средства за посебни намени во 19... година се внесуваат, и тоа:

1) под редниот број 1 — пресметаните непотрошени средства на сојузниот орган на управата од претходната година, ако со законот за извршување на буџетот или со посебен закон или друг пропис е

одредено непотрошените средства на сојузните органи на управата да се пренесат и да се користат во наредната година.

Под тој реден број се искажува прокнижениот износ на посебното аналитичко konto 105 односно прокнижената почетна состојба на соодветното аналитичко konto на синтетичкото konto 721 во тековната година;

2) под редниот број 2 — средствата дозначени на сојузниот орган на управата за посебни намени во буџетот за тековната година, а кои се користат непосредно од буџетот.

Под тој реден број се искажува износот прокнижен на посебните аналитички conta на синтетичките conta 720 и 721, по одбивање на износот на пренесените средства по завршната сметка за претходната година прокнижен на овие conta;

3) под редниот број 3 — сојузните органи на управата не внесуваат податоци под тој реден број;

4) под редниот број 4 — разни непредвидени средства што не се искажани под ред. бр. 1 до 3 на овој образец, а кои се евидентирани на посебни аналитички conta на синтетичкото konto 721;

5) под редниот број 6 до 18 — потрошокот на средствата по видовите на посебните намени.

Потрошокот на тие средства е евидентиран на посебните аналитички conta на групата conta 73 (без контото 739);

6) под редниот број 23 — средствата одредени за пренос во наредната година, ако со законот за извршување на буџетот е одредено непотрошените средства за посебни намени да можат да се користат во наредната година.

Под тој реден број се искажува износот прокнижен на долговната страна на контото 739.

7) под редниот број 24 — непотрошените парични средства за посебни намени што по истекот на тековната година се пренесуваат во буџетот, а кои се прокнижени на долговната страна на контото 739.

5. Остварени и потрошени парични средства на фондовите

11. Остварените и потрошените парични средства на фондовите се искажуваат во Образецот V — Преглед на остварените и потрошените парични средства на фондовите во 19... година.

Средствата на фондовите на заедничката потрошувачка се искажуваат во две колони: во колона 7 се искажуваат средствата што се издвојуваат по стапка од 4% со намена за станбена изградба, од износот на средствата од кои се плаќа придонесот од личниот доход од работен однос, а во колона 8 се искажуваат сите други средства на фондот на заедничката потрошувачка.

Во Образецот V — Преглед на остварените и потрошените парични средства на фондовите во 19... година се внесуваат, и тоа:

1) под редниот број 1 — паричните средства на сметката на издвоените средства на тие фондови кај Службата на 31 декември претходната година.

Под тој реден број се искажува состојбата на крајот на претходната година, односно на почетокот на тековната година на соодветните conta; 021, 048 и 080;

2) под редниот број 2 — паричните средства исплатени на издвоените сметки на фондовите во тековната година во износите распоредени по завршната сметка на претходната година;

3) под редниот број 3 — средствата што непосредно од буџетот се пренесени во текот на годината во корист на фондовите, заради извршување на одредени задачи, односно набавки, а кои се прокнижени во текот на годината на соодветните conta; 021, 048 и 080;

4) под редниот број 5 — друг прилив на парични средства кој ги опфаќа другите средства што не се искажани на претходните редни броеви;

5) под редниот број 7 до 14 — средствата потрошени по намените предвидени во тие редни броеви;

6) под редниот број 16 — средствата што со завршната сметка за тековната година врз основа на

конечната распределба на средствата за вршење на редовната дејност се распоредени во фондовите, а кои се прокнижени (одобрени) на контата: 900 — за износот распореден во фондот на опремата, 940 — за износот распореден во фондот на заедничката потрошувачка и 980 — за износот распореден во резервниот фонд;

7) под редниот број 17 — средствата издвоени по завршната сметка на тековната година;

8) под редниот број 18 — износите на издвоените депозити на сојузните органи на управата според одредбите на Законот за полагање депозити при инвестиционите вложувања во нови стопански и непроизводствени инвестиции, кои се книжени на аналитичкото konto 108, односно на аналитичкото konto 021;

9) под редниот број 19 — побарувањата по основ на дадени кредити и позајмици од средствата на фондовите (на пример: кредити на работници за станбена изградба од средствата на фондот на заедничката потрошувачка и сл.).

6. Попис на состојбата на средствата и на изворите на средствата и преглед на непамирните обврски на 31 декември 19... година

12. Членовите на комисијата за попис ги именуваат советот на работната заедница и стареџината на сојузниот орган на управата од редот на членовите на работната заедница.

За членови на комисијата за попис не можат да бидат именувани сметкоположачот и лицата што ракуваат со парични или материјални вредности што се предмет на пописот.

Работата на пописот опфаќа:

1) утврдување, мерење, пребројување и поблиско опишување на материјалните вредности и утврдување на другите средства и на живните извори, како и внесување на тие податоци во пописните листи;

2) процена на средствата наведени во одредбата под 1 на овој став. Процена на средствата се врши по книговодствените вредности односно по набавните вредности на потрошните материјали и на ситниот инвентар;

3) утврдување на разликата помеѓу состојбата на средствата и изворите на средствата утврдени со пописот и нивната состојба искажана во книговодството, како и утврдување на причината поради која настанала разликата.

Податоците од книговодството се внесуваат во пописните листи дури по извршениот попис.

Пописот на средствата на опремата, на средствата на заедничката потрошувачка и на недвижностите ги опфаќа сите средства што се наоѓаат кај сојузните органи на управата односно кои на сојузните органи на управата им се дадени на користење.

Пописот на материјалите и на ситниот инвентар во посебните пописни листи ги опфаќа: материјалите за редовната дејност, материјалите за посебни намени, материјалите за вршење на стопанската дејност, ситниот инвентар за редовната дејност, ситниот инвентар за посебни намени и ситниот инвентар за вршење на стопанската дејност.

Со пописот се опфаќаат и средствата што не му припаѓаат на сојузниот орган на управата но кај него се наоѓаат, како и средствата што му припаѓаат на сојузниот орган на управата но не се наоѓаат кај него туку кај друг корисник (на чување, послуга, закуп и сл.).

Средствата што не му припаѓаат на сојузниот орган на управата се искажуваат во посебни пописни листи и сојузниот орган на управата е должен еден примерок на пописната листа да му достави на корисникот на општествени средства на кој тие средства му припаѓаат.

Средствата што му припаѓаат на сојузниот орган на управата, но не се наоѓаат кај него туку кај друг корисник на општествени средства (на послуга, закуп, поправка и сл.) посебно се искажуваат во пописните листи. Пописот на овие средства се врши врз основа на податоците од книговодството, одно-

сно од другите документации, а податоците добиени со пописот посебно се искажуваат во пописните листи.

Вредноста на средствата на опремата и на средствата на заедничката потрошувачка што при пописот ќе се најдат како вишок и за кои не е позната набавната цена ги проценува комисијата за попис по пазарната цена на таквото средство, намалена за степенот на истрошеноста.

За секој облик на парични средства се составуваат посебни листи во кои се внесува фактичната состојба утврдена со пописот.

Списокот на ненамирените обврски и на побарувањата се составува на посебни пописни листи за обврските и побарувањата што произлегуваат од вршењето на редовната дејност на сојузните органи на управата, а на посебни пописни листи — за обврските и побарувањата што произлегуваат од средствата одредени за посебни намени, врз основа на книговодствените и други податоци.

Побарувањата односно обврските за кои не постои уредна документација, посебно се искажуваат во пописните листи

Пописот на готовите пари, чекови и странски средства за плаќање се врши со запишување на износите добиени со броење, а податоците добиени со пописот посебно се искажуваат во пописните листи.

Во списокот на ненамирените обврски и побарувања се внесуваат сите побарувања на сојузниот орган на управата по пописот на 31 декември тековната година (од купувачи, од дадени аконтации за службено патување, од извршени исплати за боледување над 30 дена и сл.), состојбата на сите обврски на сојузниот орган на управата утврдена со пописот на 31 декември тековната година и состојбата на сите кредити што сојузниот орган на управата ги користи (кои, по правило, се утврдуваат со извод од Службата), како и обврските по набавките на материјали и на ситен инвентар.

Врз основа на податоците добиени со пописот се пополнува Образецот VI — Преглед на ненамирените обврски на 31 декември 19... година.

13. Сојузните органи на управата што, во смисла на член 57а од Законот за финансирање на федерацијата користеле средства за редовната дејност, за посебни намени и за фондовите, во Образецот VI како обврски односно ненамирени обврски го искажуваат износот на обврските, утврден со пописот на 31 декември 1973 година, намален за износот на обврските што сојузниот орган на управата ги испла-

— за прва категорија:	15 работници × 12 месеци = 180 месеци-работници
— за трета категорија:	25 работници × 12 месеци = 300 месеци-работници
— за четврта категорија:	8 работници × 12 месеци = 96 месеци-работници

Вкупно: 48 работници × 12 месеци = 576 месеци-работници

На пресметаниот број месеци-работници за работниците што во текот на целата година биле вработени во сојузниот орган на управата се додава и бројот на месеците-работници пресметан за оние работници кои во текот на годината засновале работен однос во сојузниот орган на управата.

— за прва категорија:	2 работници × 10 месеци = 20 месеци-работници
— за трета категорија:	3 работници × 9 месеци = 27 месеци-работници

Вкупно: 47 месеци-работници

За пресметаниот број месеци-работници за вработените стручни работници во текот на годината се зголемува бројот на месеците-работници што во

— прва категорија	= 200 месеци-работници (180 + 20)
— трета категорија	= 327 месеци-работници (300 + 27)
— четврта категорија	= 96 месеци-работници

Вкупно 623 месеци-работници

тил до 31 јануари 1974 година од средствата што му се ставени на располагање од буџетот на федерацијата за редовната дејност, за посебните намени односно во корист на фондовите.

7. Преглед на бројот на вработените работници и на исплатените и пресметаните лични доходи на работниците

14. Врз основа на податоците од исправите за исплатените лични доходи се пополнува Образецот VII — Преглед на бројот на вработените работници и на исплатените и пресметаните лични доходи на работниците во 19... година.

Во одделни колони на овој образец се внесуваат, и тоа:

1) во колона 3 — вкупниот број на месеците што работниците на сојузниот орган на управата ги поминале на работа. Како време поминато на работа, покрај ефективно поминатото време на работа, се подразбира и времето што работниците го поминале на боледување до 30 дена, на годишен одмор, како и на платено отсуство од работа.

Времето поминато на боледување над 30 дена за кое работникот примил надоместок на личниот доход, како и времето поминато на неплатено отсуство од работа, не се зема предвид при пресметувањето на бројот на месеците-работници.

Бројот на месеците-работници се утврдува според категориите на вработените работници од колони 2.

Во сојузните органи на управата кај кои немало поголема флукуација на работниците при пресметувањето на бројот на месеците-работници може да се тргне од годината како целост (12 месеци) и прво да се пресмета бројот на месеците-работници (по категории) за оние работници што во текот на целата година биле во работен однос кај сојузниот орган на управата.

Пример:

Од стручните работници во текот на целата година имало вработено во сојузниот орган на управата: 15 работници со висока стручна подготовка, 25 работници со средна стручна подготовка и 8 работници со низа стручна подготовка — вкупно 48 стручни работници. За овие стручни работници бројот на месеците-работници според категориите на стручната подготовка изнесува:

Пример:

Од 1 март засновале работен однос и биле вработени до крајот на годината 2 работника со висока стручна подготовка, а од 1 април — 3 работника со средна стручна подготовка. Бројот на месеците-работници за овие работници вработени во текот на годината кај сојузниот орган на управата изнесува:

текот на целата година биле вработени во сојузниот орган на управата, така што по оваа корекција бројот на месеците-работници да изнесува:

Но, бидејќи во сојузниот орган на управата имало работници што биле на непрекинато боледување подолго од 30 дена и на неплатено отсуство од работа, бројот на месеците-работници пресметан на наведениот начин треба да се намали за времето поминато на непрекинато боледување подолго од 30 дена и на неплатено отсуство од работа.

Бројот на месеците-работници за времето поминато на непрекинато боледување подолго од 30 дена се добива на тој начин што собраниот број денови на непрекинато боледување подолго од 30 дена на сите работници од одредена категорија ќе се подели со 30 (дена). Добиениот резултат го претставува бројот на месеците-работници за кој треба да се намали бројот на месеците-работници по категориите на стручната подготовка на работниците, пресметан на начинот прикажан во примерите наведени во оваа точка. Исто така, бројот на месеците-работници пресметан според тие примери треба да се намали за времето што работниците го поминале на неплатено отсуство од работа и за времето на престанокот на работата во текот на годината. Бројот на месеците-работници за времето поминато на неплатено отсуство и за времето на престанокот на работата се пресметува на истиот начин на кој се пресметува бројот на месеците-работници за времето поминато на непрекинато боледување подолго од 30 дена.

Меѓутоа, сојузните органи на управата кај кои имало поголема флукуација на работници, и кај кои имало почести случаи на непрекинато боледување од 30 дена и на неплатено отсуство од работа, заради поточно утврдување на просечните лични доходи, пресметувањето на бројот на месеците-работници треба да го вршат по месеци.

Пример:

Од платниот список за јануари е утврдено дека во текот на целиот месец на ефективна работа имало 16 работници со висока стручна подготовка, што чини 16 месеци-работници. Покрај тоа, е утврдено дека двајца работници со висока стручна подготовка засновале работен однос и стапиле на работа на 16 јануари. За тие двајца работници бројот на месеците-работници се добива на тој начин што вкупниот број на деновите што тие ги поминале на работа ќе се подели со 30 (дена). Во овој случај времето поминато на работа за тие двајца работници изнесува $32 (16 \times 2)$, што поделено со 30 (дена) дава 1,07 месеци-работници (0,07 може да се занемари). Значи, во сојузниот орган на управата во текот на јануари имало 17 месеци-работници ($16 + 1$).

Во февруари сите 18 работници со висока стручна подготовка биле на работа, а покрај тоа на 9 февруари од боледување подолго од 30 дена се вратиле двајца работници со висока стручна подготовка.

Ако бројот на ефективните денови поминати на работа во февруари, кој за овие двајца работници изнесува 40 дена ($20 \text{ дена} \times 2 \text{ работника}$), го поделиме со 30 (дена), ќе добиеме 1,33 месеци-работници. Значи, во февруари вкупниот број на месеците-работници за работниците со висока стручна подготовка изнесува $19,33 (18 + 1,33)$.

На истиот начин се пресметува бројот на месеците-работници и за другите месеци до крајот на годината — по категориите на стручната подготовка на работниците. Добиениот збир на месеци-работници за сите 12 месеци на тековната година, намален за бројот на месеците-работници пресметан за времето поминато на непрекинато боледување подолго од 30 дена и за времето поминато на неплатено отсуство од работа, го претставува бројот на месеците-работници кој се искажува во колона 3;

2) во колона 4 — исплатените аконтации на нето личните доходи на работниците до 31 декември тековната година за работата во редовното работно време во таа година;

3) во колона 5 — уплатените нето лични доходи по завршната сметка за претходната година до 31 декември тековната година;

4) во колона 7 — исплатените износи на нето личните доходи за работата подолга од полното работно време;

5) во колони 9 и 10 — просечниот месечен износ на нето личните доходи по еден работник, кој се добива со делење на нето личните доходи искажани во колона 6, односно на вкупните нето лични доходи искажани во колона 8, со искажаниот вкупен број месеци-работници од колона 3 на овој образец;

6) во колони 11 и 12 — бројот на вработените работници на 1 јануари односно на 31 декември тековната година, вклучувајќи ги во двата случаи и работниците што тогаш се наоѓале на боледување, и на платено или неплатено отсуство од работа.

Колските предвидени во овој образец се пополнуваат по категориите на вработените работници, според нивната стручна подготовка односно по квалификациите од колона 2.

Под редниот број 1 се искажуваат податоците за функционерите што раководат со сојузните органи на управата, за замениците на функционерите, за помошниците и за советниците на функционерите. Според тоа, категоријата на функционерите ги опфаќа оние работници што ги именува односно ги назначува и чија височина на личните доходи ја одредува Сојузната скупштина, Претседателството на СФРЈ, Сојузниот извршен совет, Претседателот на Републиката, односно претседателот на Уставниот суд на Југославија.

За другите работници податоците се искажуваат по категориите на стручната подготовка што тие ја имаат.

8. Преглед на одобрените и потрошените средства по посебниот дел на буџетот

15. Во Образецот VIII — Преглед на одобрените и потрошените средства по посебниот дел на буџетот за 19... година се внесуваат, и тоа:

1) во колона 3 — опишите на основните и поблиските намени, со тоа што се искажуваат меѓузбирите за редовната дејност (07-2-1), за посебни намени (07-2-2) и општите општествени потреби (07-2-3). Исто така, се искажуваат меѓузбирите и за другите основни намени (инвестициите 14-2 и сл.);

2) во колоните 4 до 7 — средствата одобрени по буџетот со сите дополнителни промени;

3) во колони 8 и 9 — податоците според книговодствената евиденција, со тоа што во колона 8 се искажуваат дозначените средства од буџетот на сојузниот орган на управата, а во колона 9 вкупно потрошените средства за соодветната позиција;

4) во колони 10 до 12 — непотрошените средства за соодветната позиција.

И кај средствата за редовната дејност (07-2-1) се искажуваат неискористените средства во колони 10 и 11, што се пренесуваат за истите намени во наредната година (конто 702).

9. Преглед на пренесените средства за инвестиции и на средствата доделени од буџетската резерва за потребите непредвидени со планот

16. Сојузните органи на управата го пополнуваат Образецот IX — Преглед на пренесените средства за инвестиции и на средствата доделени од буџетската резерва за потребите непредвидени со планот во 19... година според книговодствената евиденција искажана на контата од групата конта 72 и 73. Во наведениот образец се внесуваат, и тоа:

1) во колона 3 — износите на пренесените средства за инвестиции од претходната година;

2) во колона 4 — износите на одобрените средства од буџетската резерва, и тоа посебно по намените (на пр. за нестопански инвестиции, за исплата на обврските од поранешните години и сл.).

10. Искажување на приходите на буџетот распоредени на сојузните органи на управата врз основа на член 57а од Законот за финансирање на федерацијата

17. Одобрените средства од буџетот на федерацијата што на сојузните органи на управата им се пренесени до 31 јануари 1974 година во смисла на член 57а од Законот за финансирање на федерацијата, се искажуваат во завршните сметки на следниот начин:

1) сојузните органи на управата на кои тие средства им се пренесени на жиро-сметката за вршење на редовната дејност, пренесените средства ги искажуваат во Образецот III под редниот број 2, заедно со средствата што им се пренесени од буџетот до 31 декември 1973 година.

Од средствата пренесени на сојузните органи на управата во смисла на член 57а од Законот за финансирање на федерацијата не можат да се вршат нови набавки за вршење на редовната дејност на сојузните органи на управата. Тие средства сојузниот орган на управата може да ги користи до 31 јануари 1974 година за исплатување на обврските утврдени со пописот на 31 декември 1973 година.

Обврските исплатени во текот на јануари 1974 година врз товар на тие средства, ќе се книжат во 1974 година како исплати на соодветните обврски создадени во поранешните години;

2) сојузните органи на управата на кои тие средства им се пренесени на користење за посебни намени, во Образецот IV под редниот број 2, покрај средствата што им се пренесени на акредитив до 31 декември 1973 година, ги искажуваат и средствата што им се пренесени на акредитив до 31 јануари 1974 година од приходите на буџетот на федерацијата остварени до 31 декември 1973 година, а уплатени во буџетот до 31 јануари 1974 година;

3) сојузните органи на управата на кои тие средства им се пренесени од буџетот на федерацијата во корист на нивните фондови, во Образецот V под редниот број 3, покрај средствата што им се пренесени во корист на фондовите непосредно од буџетот на федерацијата до 31 декември 1973 година, ги искажуваат и средствата што непосредно од буџетот се пренесени во корист на фондовите до 31 јануари 1974 година од приходите на буџетот остварени до 31 декември 1973 година, а уплатени во буџетот до 31 јануари 1974 година;

4) средствата пренесени во смисла на член 57а од Законот за финансирање на федерацијата, сојузниот орган на управата може да ги користи до 31 јануари 1974 година за исплатување на обврските по посебните намени, односно по обврските на фондовите, кои сојузниот орган на управата не ги намирал до 31 декември 1973 година.

Обврските по посебните намени односно обврските на фондовите утврдени со пописот на 31 декември 1973 година, се намалуваат за извршените исплати на тие обврски во текот на јануари 1974 година од средствата пренесени според член 57а од Законот за финансирање на федерацијата;

5) создадените а ненамирените обврски на посебните намени и на фондовите до 31 декември 1973 година, што ќе се исплатат од средствата пренесени во смисла на член 57а од Законот за финансирање на федерацијата, се сметаат како погршок

на средствата во 1973 година и се искажуваат во соодветните видови на потрошокот на средствата во Образецот IV односно во Образецот V.

11. Извештај за работата

18. Извештајот за работата сојузниот орган на управата го составува на начин и во обем што им одговараат на неговите потреби и на потребите на федерацијата во чиј буџет се обезбедуваат средствата за неговата работа.

Извештајот за работата особено треба да ги опфати податоците: за извршувањето на програмата на работата и елементите што придонеле сојузниот орган на управата да ја изврши односно да не ја изврши програмата на работата; за усогласеноста на одобрените средства на сојузниот орган на управата во буџетот на федерацијата со задачите поставени од Сојузната скупштина и од Сојузниот извршен совет; за состојбата и движењето на фондовите на сојузните органи на управата и за употребата на средствата на фондовите во текот на годината; за усвоените мерила за конечната распределба на средствата по завршната сметка — за вршење на редовната дејност и за личните доходи и за фондовите; за состојбата на кадрите; за условите на работата, како и други податоци од значење за работата на сојузниот орган на управата.

III. ДОНЕСУВАЊЕ И ДОСТАВУВАЊЕ НА ЗАВРШНАТА СМЕТКА

19. Завршната сметка на сојузниот орган на управата за тековната година ја донесуваат старешините на сојузниот орган на управата и советот на работната заедница најдоцна до 28 февруари 1974 година.

Нацртот на завршната сметка советот на работната заедница е должен да го изнесе пред членовите на работната заедница, чии забелешки и предлози на тој нацрт задолжително се разгледуваат при нејзиното донесување.

20. Во записникот од седницата на која се разгледува завршната сметка се внесуваат и заклучоците донесени по забелешките од членовите на советот на работната заедница и од старешината на сојузниот орган на управата на завршната сметка, како и одлуката на старешината на сојузниот орган на управата и на советот на работната заедница во поглед на завршната сметка.

21. По усвојувањето на завршната сметка од старешината на сојузниот орган на управата и од советот на работната заедница, усвоената завршна сметка сојузниот орган на управата им ја доставува на Сојузниот секретаријат за финансии во 3 примероци и на Службата кај која има жиро-сметка во 2 примероци — најдоцна до 10 март 1974 година.

Како завршна сметка, што во смисла на став 1 од оваа точка им се доставува на Сојузниот секретаријат за финансии и на Службата, се подразбираат пополнетите обрасци I до IX и извештајот за работата.

Покрај пополнетите обрасци наведени во став 2 на оваа точка, сојузните органи на управата се должни на Сојузниот секретаријат за финансии, како прилог на завршната сметка, да му достават и:

1) преглед на извршувањето на финансискиот план;

2) преглед на остварувањето на приходите уплатени во буџетот на федерацијата;

3) преглед на извршувањето на претсметката за користењето на средствата за посебни намени.

22. Сојузните органи на управата што во својот состав имаат и работни единици со самостојна пре-

сметка за вршење на стопанска дејност, на Сојузниот секретаријат за финансии му доставуваат и еден примерок од завршната сметка на тие работни единици составена на образците пропишани за организациите на здружениот труд од стопанството.

нот на составување на завршната сметка на сојузните органи на управата („Службен лист на СФРЈ“ бр. 7/73).

25. Ова упатство влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

IV. ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

23. Образците I до IX, наведени во одредбите на ова упатство, се отпечатени кон ова упатство и се негов составен дел.

24. Со денот на влегувањето во сила на ова упатство престанува да важи Упатството за начи-

Бр. 6-437/1

10 јануари 1974 година

Белград

Сојузен секретар

за финансии,

Јанко Смоле, с. р.

Образец I

СОЈУЗЕН ОРГАН НА УПРАВАТА _____

МЕСТО _____

СР или САП _____

БИЛАНС НА СОСТОЈБАТА НА 31 ДЕКЕМВРИ 19— ГОДИНА

Реден број	Класа, група или конто	О П И С	Состојба на 31 декември претходната година	Состојба на 31 декември тековната година
1	2	3	4	5
A. АКТИВА				
I. СРЕДСТВА НА ОПРЕМА И НЕДВИЖНОСТИ				
1	000	Земјиште		
2	001	Градежни објекти		
3	003	Средства на опрема		
4	004	Заеднички средства на опремата и недвижностите		
5	005, 006, 008	Други средства		
6		ВКУПНО СРЕДСТВА НА ОПРЕМАТА И НЕДВИЖНОСТИТЕ (1 до 5)		
7	010	Исправка на вредноста на недвижностите		
8	011	Исправка на вредноста на опремата		
9	010, 011	ВКУПНО ИСПРАВКАТА НА ВРЕДНОСТА НА НЕДВИЖНОСТИТЕ И ОПРЕМАТА (7 плус 8)		
10		СЕГАШНА ВРЕДНОСТ НА НЕДВИЖНОСТИТЕ И ОПРЕМАТА (6 минус 9)		
II. ПАРИЧНИ СРЕДСТВА НА ИЗДВОЕНАТА СМЕТКА КАЈ СЛУЖБАТА НА ОПШТЕСТВЕНОТО КНИГОВОДСТВО				
11	020	Парични средства за недвижностите		
12	021	Парични средства на фондот на опремата		
13	020, 021	ВКУПНО ПАРИЧНИТЕ СРЕДСТВА НА ИЗДВОЕНАТА СМЕТКА (11 плус 12)		
III. СРЕДСТВА НА ЗАЕДНИЧКАТА ПОТРОШУВАЧКА				
14	040	Земјиште на заедничката потрошувачка		
15	041	Градежни објекти на заедничката потрошувачка		
16	042	Опрема на заедничката потрошувачка		
17	047	Заеднички средства на заедничката потрошувачка		
18		ВКУПНО (14 до 17)		
19	049	Исправка на вредноста на средствата на заедничката потрошувачка		

1	2	3	4	5
20		СЕГАШНА ВРЕДНОСТ НА СРЕДСТВАТА НА ЗАЕДНИЧКАТА ПОТРОШУВАЧКА (18 минус 19)		
21	046	Средства на заедничката потрошувачка во изградба или во изработка		
22	048	Парични средства на фондот на заедничката потрошувачка		
23	045	Побарувања и други права од средствата на заедничката потрошувачка		
		IV. СРЕДСТВА НА ПОСТОЈАНАТА РЕЗЕРВА		
24	060	Средства на постојаната резерва		
		V. СРЕДСТВА ВО ПРЕСМЕТКА		
25	100	Средства на жиро-сметка — за редовна дејност		
26	105	Средства на сметката кај Службата на општественото книговодство за посебни намени		
27	108	Други издвоени средства		
28	110	Благајна		
29	112, 113	Валуте и девизи		
30	120	Купувачи — од средствата за редовна дејност		
31	121	Купувачи — од средствата за посебни намени		
32	13	Други побарувања		
33	16	Односи на единиците во сојузниот орган на управата		
34	19	Активни временски разграничувања		
35	дел 20 и 27	Преплати на добавувачите и други преплатени обврски од средствата за редовна дејност		
36	дел 20 и 27	Преплати на добавувачите и други преплатени обврски од средствата за посебни намени		
37	24, 25	Пресметани лични доходи и обврски од личните доходи и спрема личните доходи		
38	310, 360 312, 362	Материјал и ситен инвентар за редовна дејност		
39	311, 361	Материјал и ситен инвентар за посебни намени		
40		ВКУПНО АКТИВА (10 плус 13 плус 20 плус 21 до 39)		
		Б ПАСИВА		
		I. СРЕДСТВА ЗА РЕДОВНА ДЕЈНОСТ		
41	702	Средства за редовна дејност		
		II. СРЕДСТВА ЗА ПОСЕБНИ НАМЕНИ		
42	72	Средства за посебни намени		
		III. ИЗВОРИ НА СРЕДСТВАТА ЗА ОПРЕМА		
43	900	Фонд на опрема		
44	901	Кредити за набавка на опрема		
45	902	Други извори		
46		ВКУПНО ИЗВОРИТЕ НА СРЕДСТВАТА НА ОПРЕМАТА (43 до 45)		
		IV. ИЗВОРИ НА СРЕДСТВАТА НА НЕДВИЖНОСТИ		
47	91	Извори на средствата за недвижности		
		V. ИЗВОРИ НА СРЕДСТВАТА НА ЗАЕДНИЧКАТА ПОТРОШУВАЧКА		
48	940	Фонд на заедничката потрошувачка		
49	941, 949	Други извори на средствата на заедничката потрошувачка		
50		ВКУПНО ИЗВОРИТЕ НА СРЕДСТВАТА НА ЗАЕДНИЧКАТА ПОТРОШУВАЧКА (48 + 49)		

1	2	3	4	5
VI. ИЗВОРИ НА СРЕДСТВАТА НА ПОСТОЈАНАТА РЕЗЕРВА				
51	98	Резервен фонд		
VII. ДРУГИ ИЗВОРИ				
52	дел 20, 27, 13, 120 и 909	Обврски спрема добавувачи, други обврски и преплати на купувачи од средствата за вршење на редовната дејност		
53	дел 20, 27, 13, 121 и 909	Обврски спрема добавувачи, други обврски и преплати на купувачи од средствата за посебни намени		
54	16 и 29	Односи на единиците во сојузниот орган на управата и пасивни временски разграничувања		
55	24 и 25	Пресметани лични доходи и обврски од личните доходи и спрема личните доходи		
56	ВКУПНО ПАСИВАТА (41 плус 42 плус 46 плус 47 плус 50 до 55)			

На _____ 19____ година

Раководител
на сметководството,

Претседател
на советот на работната заедница,

Старешина на сојузниот
орган на управата,

Образец II

СОЈУЗЕН ОРГАН НА УПРАВАТА _____
МЕСТО _____
СР или САП _____

**ЗАКЛУЧЕН ЛИСТ
НА 31 ДЕКЕМВРИ 19____ ГОДИНА**

Број на конто	Назив на конто	Почетна состојба на 1 јануари тековната година		Промет од 1 јануари тековната година до 31 декември тековната година без почетната состојба		Вкупен промет во тековната година со почетната состојба		Состојба на 31 декември тековната година	
		Должи	Побарува	Должи	Побарува	Должи	Побарува	Должи	Побарува
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

Класа 0
Класа 1
Класа 2
Класа 3
Класа 7
Класа 9
Севкупно:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

На _____ 19____ година

Раководител
на сметководството,

Претседател
на советот на работната заедница,

Старешина на сојузниот
орган на управата,

Образец III

СОЈУЗЕН ОРГАН НА УПРАВАТА _____
МЕСТО _____
СР или САП _____

ПРЕСМЕТКА НА ОСТВАРЕНИТЕ И КОРИСТЕНИТЕ СРЕДСТВА ЗА ВРШЕЊЕ НА РЕДОВНАТА ДЕЈНОСТ ВО 19____ ГОДИНА

Реден број	Класа, група или konto	О П И С	И з н о с	
			предвидено според финансискиот план	остварено односно користено според конечната пресметка
1	2	3	4	5
I. СРЕДСТВА				
1	702	Средства пренесени по завршната сметка од претходната година за финансирање на редовната дејност		
2	700	Средства од буџетот		
3	701, 750	Средства на сопствените приходи што се користат како средства за вршење на редовната дејност		
4	780	Вонредни приходи		
5		ВКУПНО СРЕДСТВА (1 до 4)		
II. ПОТРОШОК НА СРЕДСТВАТА				
6	712 и дел 760	Набавка на потрошен материјал и ситен инвентар		
7	дел 713, дел 760	Трошоци на производствените услуги		
8	дел 713, дел 760	Трошоци на непроизводствените услуги		
9	дел 714, дел 762 и 781	Разни други трошоци		
10	715, 761	Амортизација		
11		Тековна резерва		xxxxxxxxx
12		ВКУПНО ПРЕДВИДЕНО, ОДНОСНО ПОТРОШЕНО (6 до 11)		
13	208	Дел на трошоци (обврски) наплатени непосредно од буџетот		
14		СРЕДСТВА ЗА РАСПРЕДЕЛБА (5 минус 12 плус 13)		

1	2	3	4	5
III. РАСПРЕДЕЛБА НА СРЕДСТВАТА				
15	дел 710, дел 765	Исплатени аконтации на личните доходи, со придонесите од личните доходи и спрема личните доходи (освеч аконтациите за работа подолга од полното работно време и за дополнителна работа)		
16	дел 710, дел 765	Исплатени аконтации на личните доходи, со придонесите од личниот доход и спрема личните доходи, за работа подолга од полното работно време		
17	дел 711, дел 765	Исплатени лични доходи, со придонесите од личните доходи и спрема личните доходи, за дополнителна работа		
18	дел 711, дел 765	Исплатени лични примања, со придонесите од личните доходи и спрема личните доходи, по основ на граѓанскоправен однос		
19	дел 714, дел 762	Лични примања што ги товарат материјалните трошоци		
20	246	Остварени а неисплатени лични доходи, со придонесите од личните доходи и спрема личните доходи		
21		ВКУПНО РАСПОРЕДЕНО ЗА ЛИЧНИ ДОХОДИ (5 до 20)		
22	900	За фондот на опремата		
23	940	За фондот на заедничката потрошувачка		
24	980	За резервниот фонд		
25		ВКУПНО ЗА ПРЕНОС ВО ФОНДОВИТЕ (22 плус 23 плус 24)		
26	702	За пренос во наредната година		
27	279	За пренос во буџетот		
28	791, 796	ВКУПНО РАСПОРЕДЕНО (21 плус 25 до 27)		

На _____ 19____ година

Раководител
на сметководството,

Претседател
на советот на работната заедница,

Старшина на сојузниот
орган на управата,

Образец IV

СОЈУЗЕН ОРГАН НА УПРАВАТА _____
МЕСТО _____
СР или САП _____

ЗБИРЕН ПРЕГЛЕД

НА ОСТВАРЕНИТЕ И КОРИСТЕНИТЕ СРЕДСТВА ЗА ПОСЕБНИ НАМЕНИ ВО 19____ ГОДИНА

Реден број	О П И С	ИЗНОС
1	2	3

I. СРЕДСТВА

- 1 Средства пренесени од претходната година
- 2 Вкупно дозначени средства по буџетот на тековната година
- 3 Средства од сопствени приходи
- 4 Средства од други извори
- 5 **ВКУПНО СРЕДСТВАТА (1 до 4)**

II. КОРИСТЕЊЕ НА СРЕДСТВАТА

- 6 Набавка на потрошни материјали, ситен инвентар и извршени производствени услуги
- 7 Инвестициони вложувања
- 8 Исплатени лични доходи со придонесите (даноците)

1	2	3
9	Исплатени лични примања со придонесите	
10	Исплатени стипендии	
11	Исплати на населението во готово по основ на социјални давачки, вклучувајќи и сместување на деца и возрасни кај други семејства	
12	Исплати во готово по основ на боречки права	
13	Други исплати на населението во готово	
14	Интервенции во стопанството	
15	Трошоци на здравствената заштита што го товарат буџетот	
16	Трошоци за сместување на возрасни и деца во установи	
17	Други непроизводствени услуги	
18	Други преноси	
19	Вкупно користени средства (6 до 18) од тоа исплатено:	
20	— од страна на сојузниот орган на управата	
21	— непосредно од буџетот	
22	Непотрошени средства (5 минус 19) од тоа:	
23	— пренос во наредната година	
24	— пренос во буџетот	
25	Повеќе користени средства — обврски што се преносат во наредната година (19 минус 5)	

На _____ 19____ година

Раководител
на сметководството,

Претседател
на советот на работната заедница,

Старешина на сојузниот
орган на управата,

Образец V

СОЈУЗЕН ОРГАН НА УПРАВАТА _____
МЕСТО _____
СР или САП _____

ПРЕГЛЕД НА ОСТВАРЕНИТЕ И ПОТРОШЕНИТЕ ПАРИЧНИ СРЕДСТВА НА ФОНДОВИТЕ ВО 19____
ГОДИНА

Реден број	Група или konto				О П И С	ИЗНОС			
	Фонд на опремата	Фонд на заедничката потрошувачка	Резервен фонд			Фонд на опремата	4% за стана бена изградба	Други средства	Резервен фонд
1	2	3	4		5	6	7	8	9

I. СРЕДСТВА

1	021	048	080	Состојба на сметката на издвоените средства на 31 декември на претходната година
2	021	048	080	Пренос во тековната година по завршната сметка на претходната година
3	021	048	080	Средства од буџетот (по позиција број _____ на посебниот дел на буџетот)
4	021	048	080	Средства од приходите или од делот на приходите што органот на управата ги остварил со својата дејност
5	021	048	080	Друг прилив на паричните средства на тековната година

1	2	3	4	5	6	7	8	9
6	021	048	080	Вкупно расположиви средства во тековната година (1 до 5)				
II. КОРИСТЕЊЕ НА СРЕДСТВАТА ВО ТЕКОВНАТА ГОДИНА								
7	021	048	080	Исплати за инвестициони вложувања (набавка на предмети, опрема и др.)				
8	021	048	080	Задолжителни издвојувања на исплати за инвестиции				
9	021	048	080	Отплати по инвестициони кредити				
10	021	048	080	Здружување на средства, дадени кредити и позајмици од средствата на фондовите и други побарувања				
11	—	048	—	Надоместоци (регреси) за годишни одмори на работниците				
12		048						
13	—	048	—	Исплати за станбена изградба				
14	021	048	080	Други исплати и преноси				
15	021	048	080	Вкупно користени средства (7 до 14)				
16	021	048	080	Состојба на слободните парични средства на 31 декември тековната година (6 минус 15)				
17	900	940	980	Средства издвоени по завршната сметка за тековната година				
18	021 или 108	048 или 108	080	Состојба на сметките на издвоените средства				
19	021	045	080	Состојба на дадените кредити и позајмици на 31 декември тековната година				

На _____ 19____ година

Раководител
на сметководството,

Претседател
на советот на работната заедница,

Старешина на сојузниот
орган на управата,

Образец VI

СОЈУЗЕН ОРГАН НА УПРАВАТА _____
МЕСТО _____
СР или САП _____

ПРЕГЛЕД НА НЕНАМИРЕНИТЕ ОБВРСКИ НА 31 ДЕКЕМВРИ 19____ ГОДИНА

Реден број	Вид на обврската	Состојба на 31 декември тековната година	
		Вкупни ненамирени обврски	Втасани обврски
1	2	3	4
I. ОБВРСКИ ОД СРЕДСТВАТА ЗА РЕДОВНА ДЕЈНОСТ			
1	Обврски за набавен материјал и услуги		
2	Обврски за лични расходи		
3	Обврски спрема фондовите по привремена позајмици		
4	Друго		
5	ВКУПНО (1 до 4)		
II. ОБВРСКИ ОД СРЕДСТВАТА НА ФОНДОТ НА ОПРЕМАТА			
6	Обврски за набавена опрема		
7	Неисплатени втасани ануитети		
8	Други обврски		
9	ВКУПНО (6 до 8)		

1	2	3	4
III. ОБВРСКИ ОД СРЕДСТВАТА НА ФОНДОТ НА ЗАЕДНИЧКАТА ПОТРОШУВАЧКА			
10	Обврски за набавен материјал и услуги		
11	Обврски за набавени средства на заедничката потрошувачка		
12	Неисплатени втасани ануитети за станбена изградба		
13	Други неисплатени втасани ануитети		
14	Обврски за станбена изградба		
15	Обврски за инвестиции во објекти на заедничката потрошувачка		
16	Обврски за лични расходи		
17	Други обврски		
18	ВКУПНО (10 до 17)		
IV. ОБВРСКИ ОД СРЕДСТВАТА НА РЕЗЕРВНИОТ ФОНД			
V. ОБВРСКИ ОД СРЕДСТВАТА ЗА ПОСЕБНИ НАМЕНИ			
20	Обврски за набавен материјал и услуги		
21	Обврски за набавена опрема и предмети на заедничката потрошувачка		
22	Неисплатени втасани ануитети		
23	Други обврски за инвестиции		
24	Обврски спрема здравствени установи		
25	Обврски спрема други установи и општествено-политички организации		
26	Обврски за лични расходи		
27	Обврски за интервенции во стопанството (регреси, компензации и сл.)		
28	Други обврски		
29	ВКУПНО (20 до 28)		
30	ВКУПНО ОБВРСКИТЕ НА ОРГАНИТЕ (5+9+18+19+29)		

На _____ 19____ година

Раководител
на сметководството,

Претседател
на советот на работната заедница,

Старешина на сојузниот
орган на управата,

Образец VII

СОЈУЗЕН ОРГАН НА УПРАВАТА _____
МЕСТО _____
СР или САП _____

ПРЕГЛЕД НА БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИТЕ РАБОТНИЦИ И НА ИСПЛАТЕНИТЕ И ПРЕСМЕТАНИТЕ ЛИЧНИ ДОХОДИ НА РАБОТНИЦИТЕ ВО 19____ ГОДИНА

(Во динари без пари)

Реден број	ВРАБОТЕНИ РАБОТНИЦИ	Број месеци-работници	Исплатени аконтации на нето личните доходи во текот на годината — до 31 декември	Исплатени нето лични доходи по завршната сметка од претходната година	Вкупно (3 + 5)	Нето лични доходи за работа подолга од поглотното работно време	Вкупно нето лични доходи (6 + 7)	Просечен месечен износ на нето личните доходи по еден работник		Број на вработените работници	
								според личните доходи од колона 6 (6 : 3)	според личните доходи од колона 8 (8 : 3)	на 1 јануари	на 31 декември
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
I. ФУНКЦИОНЕРИ											
1	Функционери што ги избира или ги именува Сојузната скупштина односно Претседателството на СФРЈ										

На _____ 19__ година

Раководител на сметководството, _____ Претседател на советот на работната заедница, _____ Старешина на сојузниот орган на управата, _____

Образец IX

СОЈУЗЕН ОРГАН НА УПРАВАТА _____
 МЕСТО _____
 СР или САП _____

ПРЕГЛЕД
НА ПРЕНЕСЕНИТЕ СРЕДСТВА ЗА ИНВЕСТИЦИИ И НА СРЕДСТВАТА ДОДЕЛЕНИ ОД БУЏЕТСКАТА РЕЗЕРВА ЗА ПОТРЕБИТЕ НЕПРЕДВИДЕНИ СО ПЛАНОТ ВО 19__ ГОДИНА

Ред. број	Основна и поблиска намена		Пренесено од претходната година	Одобрено од буџетската резерва на тековната година (за непредвидени потреби)	Вкупно расположиви средства (колони 3 + 4)	Вкупно потрошени средства	Непотрошени средства (колони 5 минус 6)
	ознака	назив					
1	2		3	4	5	6	7

На _____ 19__ година

Раководител на сметководството, _____ Претседател на советот на работната заедница, _____ Старешина на сојузниот орган на управата, _____

73.

Врз основа на член 9 од Законот за издавање обврзници на федерацијата во 1974 година („Службен лист на СФРЈ“, бр. 71/73), Сојузниот секретар за финансии пропишува

У П А Т С Т В О

ЗА НАЧИНОТ НА ИЗДАВАЊЕТО, ЗА ТЕКСТОТ И ЗА ОБЛИКОТ НА ОБВРЗНИЦИТЕ НА ФЕДЕРАЦИЈАТА И ЗА ПРЕСМЕТУВАЊЕТО НА КАМАТАТА ПО ТИЕ ОБВРЗНИЦИ

1. Обврзниците што се издаваат според Законот за издавање обврзници на федерацијата во 1974 година (во понатамошниот текст: обврзниците), ќе се издадат во текот на 1974 година во две серии, со тоа што првата серија ќе се издава и продава до 30 јуни, а втората серија од 1 јули до 31 декември 1974 година.

2. Обврзниците на првата серија втасуваат за исплата на 30 јуни 1975 година, а обврзниците на втората серија на 31 декември 1975 година.

3. Обврзниците се издаваат во апоени од 100, 200, 1.000, 2.000 и 10.000 динари.

4. Обврзницата гласи на носител.

5. На обврзниците се плаќа камата по стапка од 10% годишно, и таа е засметана во вредноста на обврзницата.

Пресметувањето на каматата се врши така што каматата пресметана од наредниот месец во кој обврзницата е продадена до 30 јуни 1974 година за првата серија, односно до 31 декември 1974 година за втората серија, се додава врз цената на обврзницата и на така зголемениот износ се пресметува каматата до втасаноста на обврзницата за исплата (од 1 јули 1974 година до 30 јуни 1975 година за првата серија, односно од 1 јануари 1975 година до 31 декември 1975 година за втората серија).

6. Обврзниците можат да им се продаваат на корисници на општествени средства, на други организации, на граѓански правни лица и на граѓани.

При купопродажбата на обврзниците веднаш се уплатува вредноста на купените обврзници и на купувачот му се издаваат обврзниците.

7. Обврзниците ќе се продаваат по цена што од вредноста на апоенот е помала за износот на каматата пресметана во вредноста на апоенот.

Продажните цени на обврзницата се отпечатени на грбот на обврзницата.

8. Ако, согласно со одредбата на член 7 од Законот за издавање обврзници на федерацијата во 1974 година, обврзниците од првата серија се користат за плаќање на обврски што втасуваат по 1 јануари 1975 година, а обврзниците од втората серија за плаќање на обврски што втасуваат по 1 јули 1975 година, од вредноста на апоенот на обврзницата се одбива каматата од месецот на користењето на обврзницата до рокот кога обврзницата втасува за исплата.

Вредноста на обврзницата во смисла на став 1 на оваа точка е отпечатена на грбот на обврзницата.

9. Сите текстови на обврзницата ќе се печатат на српскохрватски односно хрватскохрватски (со кирилица и латиница), словенечки и македонски јазик.

10. На обврзницата се отпечатени сите битни елементи кои мора да ги содржи обврзницата.

11. Текстот на предната страна на обврзницата од првата серија гласи:

„Серија I _____ Број _____
Социјалистичка Федеративна Република
Југославија

ОБВРЗНИЦА

за обезбедување средства за извршување дел на обврските на Буџетот на федерацијата за 1974 година

на (следи ознака на вредноста на обврзницата од 100, 200, 1.000, 2.000, односно 10.000) динари, кој износ Социјалистичка Федеративна Република Југославија ќе му го исплати на носителот на обврзницата на товар на средствата на Буџетот на федерацијата за 1975 година.

Обврзницата се издава до 30 јуни 1974 година. Обврзницата втасува за исплата на 30 јуни 1975 година.

При исплатата на обврзницата се враќа обврзницата.

Со исплатата на обврзницата престанува обврската на федерацијата по оваа обврзница.

Обврзницата е издадена на _____ 1974 година.

Сојузен секретар
за финансии,
Јанко Смоле“.

12. Текстот на грбот на обврзницата гласи:

„Оваа обврзница се издава врз основа на Законот за издавање обврзници на федерацијата во 1974 година („Службен лист на СФРЈ“, бр. 71/73).

Правото на наплата на обврзницата застарува за 5 години од денот на втасаноста за наплата.

Обврзницата во 1974 година се продава по цена од:

(на обврзницата од 100 динари следи табела)

	Динари
во јануари	87,30
во февруари	87,95
во март	88,70
во април	89,40
во мај	90,15
во јуни	90,90

(на обврзницата од 200 динари следи табела)

	Динари
во јануари	174,60
во февруари	175,90
во март	177,40
во април	178,80
во мај	180,30
во јуни	181,80

(на обврзницата од 1.000 динари следи табела)

	Динари
јануари	873
во февруари	879,50
во март	887
во април	894
во мај	901,50
во јуни	909

(на обврзницата од 2.000 динари следи табела)

	Динари
во јануари	1.746
во февруари	1.759
во март	1.774
во април	1.788
во мај	1.803
во јуни	1.818

(на обврзницата од 10.000 динари следи табела)

	Динари
во јануари	8.730
во февруари	8.795
во март	8.870
во април	8.940
во мај	9.015
во јуни	9.090

Вредноста на обврзницата што му се признава на носителот на обврзницата ако ја користи обврзницата во 1975 година пред рокот на втасаноста за исплата:

(на обврзницата од 100 динари следи табела)

	Динари
во јануари	95,25
во февруари	96
во март	96,75
во април	97,55
во мај	98,35
во јуни	99,15

(на обврзницата од 200 динари следи табела)

	Динари
во јануари	190,50
во февруари	192
во март	193,50
во април	195,10
во мај	196,70
во јуни	198,30

(на обврзницата од 1.000 динари следи табела)

	Динари
во јануари	952,50
во февруари	960
во март	967,50
во април	975,50
во мај	983,50
во јуни	991,50

(на обврзницата од 2.000 динари следи табела)

	Динари
во јануари	1.905
во февруари	1.920
во март	1.935
во април	1.951
во мај	1.967
во јуни	1.983

(на обврзницата од 10.000 динари следи табела)

	Динари
во јануари	9.525
во февруари	9.600
во март	9.675
во април	9.755
во мај	9.835
во јуни	9.915

Работите во врска со издавањето и исплатата на обврзниците ги врши Народната банка на Југославија и Службата на општественото книговодство.“

13. Текстот на предната страна на обврзницата од втората серија гласи:

„Серија II _____ Број _____
Социјалистичка Федеративна Република
Југославија

ОБВРЗНИЦА

за обезбедување средства за извршување дел на обврските на Буџетот на федерацијата за 1974 година

на (следи ознака на вредноста на обврзницата од 100, 200, 1.000, 2.000 односно 10.000) динари, кој износ Социјалистичка Федеративна Република Југославија ќе му го исплати на носителот на обврзницата на товар на средствата на Буџетот на федерацијата за 1975 година.

Обврзницата се издава до 31 декември 1974 година.

Обврзницата втасува за исплата на 31 декември 1975 година.

При исплатата на обврзницата се враќа обврзницата.

Со исплатата на обврзницата престанува обврската на федерацијата по оваа обврзница.

Обврзницата е издадена на _____ 1974 година.

Сојузен секретар
за финансии,
Јанко Смолс“.

14. Текстот на грбот на обврзницата гласи:

„Оваа обврзница се издава врз основа на Законот за издавање обврзници на федерацијата во 1974 година („Службен лист на СФРЈ“, бр. 71/73).

Правото на наплата на обврзницата застарува за 5 години од денот на втасаноста за наплата.

Обврзницата во 1974 година се продава по цена од:

(на обврзницата од 100 динари следи табела)

	Динари
во јули	87,30
во август	87,95
во септември	88,70
во октомври	89,40
во ноември	90,15
во декември	90,90

(на обврзницата од 200 динари следи табела)

	Динари
во јули	174,60
во август	175,90
во септември	177,40
во октомври	178,80
во ноември	180,30
во декември	181,80

(на обврзницата од 1.000 динари следи табела)

	Динари
во јули	873
во август	879,50
во септември	887
во октомври	894
во ноември	901,50
во декември	909

(на обврзницата од 2.000 динари следи табела)

	Динари
во јули	1.746
во август	1.759
во септември	1.774
во октомври	1.788
во ноември	1.803
во декември	1.818

(на обврзницата од 10.000 динари следи табела)

	Динари
во јули	8.730
во август	8.795
во септември	8.870
во октомври	8.940
во ноември	9.015
во декември	9.090

Вредноста на обврзницата што му се признава на доносителот на обврзницата ако ја користи обврзницата во 1975 година пред рокот на втасаноста за исплата:

(на обврзницата од 100 динари следи табела)

	Динари
во јули	95,25
во август	96
во септември	96,75
во октомври	97,55
во ноември	98,35
во декември	99,15

(на обврзницата од 200 динари следи табела)

	Динари
во јули	190,50
во август	192
во септември	193,50
во октомври	195,10
во ноември	196,70
во декември	198,30

(на обврзницата од 1.000 динари следи табела)

	Динари
во јули	952,50
во август	960
во септември	967,50
во октомври	975,50
во ноември	983,50
во декември	991,50

(на обврзницата од 2.000 динари следи табела)

	Динари
во јули	1.905
во август	1.920
во септември	1.935
во октомври	1.951
во ноември	1.967
во декември	1.983

(на обврзницата од 10.000 динари следи табела)

	Динари
во јули	9.525
во август	9.600
во септември	9.675
во октомври	9.755
во ноември	9.835
во декември	9.915

Работите во врска со издавањето и исплатата на обврзниците ги врши Народната банка на Југославија и Службата на општественото книговодство."

15. Ова упатство влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Бр. 7-444/1

14 јануари 1974 година

Белград

Заменик-сојузен секретар
за финансии,
Божидар Радуновиќ, с. р.

74.

Врз основа на член 4 став 4 од Законот за утврдување и пресметување на вкупниот приход и доход во основните организации на здружениот труд („Службен лист на СФРЈ“, бр. 71/72), генералниот директор на Сојузниот завод за статистика донесува

РЕШЕНИЕ

ЗА УТВРДУВАЊЕ НА СТАПКАТА НА ПОРАСГОИ НА ЦЕНИТЕ НА СРЕДСТВАТА ЗА РАБОТА И НА ГРАДЕЖНИТЕ УСЛУГИ ВО 1973 ГОДИНА

1. Се утврдува дека цените на средствата за работа (орудија за работа) пораснале во 1973 година за 13%.

2. Се утврдува дека цените на градежните услуги (изградба на градежни објекти и други градежни работи) пораснале во 1973 година за 14%.

3. Ова решение влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“, а ќе се применува на завршните сметки за 1973 година.

Бр. 0601-98

8 јануари 1974 година

Белград

Генерален директор
на Сојузниот завод
за статистика,

Ибрахим Латифиќ, с. р.

75.

Врз основа на член 16 од Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 13/72 и 67/73), Собранието на Заедницата на социјалното осигурување на воените осигуреници донесува

ОДЛУКА

ЗА УСЛОВИТЕ ПОД КОИ СЕ СМЕТА ДЕКА ВОЕН ОСИГУРЕНИК ГИ ИЗДРЖУВА ЧЛЕНОВИТЕ НА СЕМЕЈСТВОТО И ДЕКА ЧЛЕНОВИТЕ НА СЕМЕЈСТВОТО НЕМААТ СОПСТВЕНИ ПРИХОДИ ДОВОЛНИ ЗА ИЗДРЖУВАЊЕ

1. Се смета дека член на семејството на воен осигуреник од член 10 став 1 точка 2 од Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници нема сопствени приходи доволни за издржување:

1) ако нема сопствени приходи;

2) ако има сопствени приходи, освен приходи од земјоделство, кои заедно не преминуваат месечно 50% од износот на минималниот личен доход утврден со пропис на републиката на чие подрачје има живеалиште;

3) ако има приход од селскостопански имот (катастарски приход) кој не преминува износ од 200 динари годишно по член на домаќинството;

4) ако член на семејството на воен осигуреник, покрај приходи од земјоделство, има и други приходи, па збирот на тие приходи не го преминува збирот на износите од одредбите под 2 и 3 на оваа точка.

2. Се смета дека воен осигуреник издржува член на семејството од член 10 став 1 точка 2 од Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници, ако тој член на семејството нема сопствени приходи доволни за издржување и живее во заедничко домаќинство со воениот осигуреник, а во случај на одвоен живот — ако воениот осигуреник на име издржување му дава најмалку 500 динари месечно.

3. Оваа одлука влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Бр. 41
20 декември 1973 година
Белград

Собрание на Заедницата на социјалното осигурување на воените осигуреници

Претседател
генерал-потполковник,
Мирко Нововиќ, с. р.

76.

Врз основа на член 19 став 1 од Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 13/72 и 67/73), Собранието на Заедницата на социјалното осигурување на воените осигуреници донесува

ОДЛУКА

ЗА УЧЕСТВО НА ВОЕНИТЕ ОСИГУРЕНИЦИ И НА ЧЛЕНОВИТЕ НА НИВНИТЕ СЕМЕЈСТВА ВО ТРОШОЦИТЕ ЗА КОРИСТЕЊЕ НА ЗДРАВСТВЕНАТА ЗАШТИТА

1. Воените осигуреници и членовите на нивните семејства (во натамошниот текст: осигурените лица) учествуваат, освен за случаите пропишани во член 19 став 2 на Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници, во трошоците за користење на здравствената заштита, и тоа:

1) за користење лекови — во износ од 2 динари за издаден лек, ако продајната цена на лекот е повисока од 2 динари.

Ако продајната цена на пропишаниот лек е 2 динари или помала од 2 динари, осигуреното лице ја плаќа само полната цена на лекот.

Осигурените лица не плаќаат износ од 2 динари за лек за чија примена е потребна непосредна интервенција на стручен здравствен работник во здравствената установа или во станот на осигуреното лице, како и за издадениот завоен материјал што го пропишал лекарот за употреба во станот на осигуреното лице (пластер, газа, вата, завој и сл.) во количината потребна за едно превивање.

Ако пропишаниот лек го земаат во цивилна аптека, осигурените лица учествуваат во трошоците за користење на лекот во износите пропишани за осигурениците — работници на односното подрачје;

2) за вситачки прекин на бременоста во износите одредени за осигурениците — работнички на подрачјето на кое е живеалиштето на осигуреното лице;

3) за користење здравствена заштита во здравствени установи во кои се применуваат природни фактори за лекување, освен медицинска рехабилитација — во височината на трошоците за сместување и исхрана за време на користењето на тој вид здравствена заштита.

Трошоците за дадени медицински услуги паѓаат на товар на средствата на здравственото осигурување.

2. Оваа одлука влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Бр. 42
20 декември 1973 година
Белград

Собрание на Заедницата на социјалното осигурување на воените осигуреници

Претседател
генерал-потполковник,
Мирко Нововиќ, с. р.

77.

Врз основа на член 40 од Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 13/72 и 67/73), Собранието на Заедницата на социјалното осигурување на воените осигуреници донесува

ОДЛУКА

ЗА ВИСОЧИНАТА НА НАДОМЕСТОКОТ НА ПАТНИТЕ ТРОШОЦИ ВО ВРСКА СО ОСТВАРУВАЊЕТО НА ПРАВАТА ОД ЗДРАВСТВЕНОТО ОСИГУРУВАЊЕ

1. Надоместокот на патните трошоци според Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници изнесува, и тоа:

1) за воен осигуреник — активно воено лице, корисник на паричен надоместок и уживател на старосна и инвалидска пензија за сместување и исхрана во височина на дневницата одредена со прописите за патните и други трошоци во Југословенската народна армија;

2) за другите осигурени лица што се постари од 7 години — 50% од износот од одредбата под 1 на овој став, а за помлади од 7 години — 30% од тој износ.

2. Надоместокот на трошоците за превоз на осигурени лица се исплатува за видот и класата на превозното средство што го одредил лекар поединец, односно здравствената установа што го упатува осигуреното лице на лекување, односно преглед.

3. На осигуреното лице што здравствената заштита ја користи во смисла на член 14 од Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници, надоместокот му припаѓа според точ. 1 и 2 на оваа одлука ако таков надоместок не оствари кај заедницата на здравственото осигурување на работниците во која е осигурено.

4. На придружникот на осигурено лице ако е одреден, му припаѓа надоместок во височината што за такво лице е предвидена во точ. 1 и 2 на оваа одлука.

5. Надоместокот од оваа одлука ќе се исплатува според постапката што е уредена со прописите за патните и други трошоци во Југословенската народна армија.

6. Оваа одлука влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Бр. 43
20 декември 1973 година
Белград

Собрание на Заедницата на социјалното осигурување на воените осигуреници

Претседател
генерал-потполковник,
Мирко Нововиќ, с. р.

78.

Врз основа на член 43 од Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 13/72 и 67/73), Собранието на Заедницата на социјалното осигурување на воените осигуреници донесува

ОДЛУКА

ЗА ВИСОЧИНАТА НА ПОМОШТА ЗА ОПРЕМАТА НА НОВОРОДЕНО ДЕТЕ

1. Помошта за опремата на новородено дете, според Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници, изнесува 400 динари за секое новородено дете.

2. Оваа одлука влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Бр. 44

20 декември 1973 година
Белград

Собрание на Заедницата на социјалното осигурување на воените осигуреници

Претседател
генерал-потполковник,
Мирко Нововиќ, с. р.

79.

Врз основа на член 46 став 1 од Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници („Службен лист на СФРЈ“, бр. 13/72 и 67/73), Собранието на Заедницата на социјалното осигурување на воените осигуреници донесува

ОДЛУКА

ЗА ВИСОЧИНАТА НА НАДОМЕСТОКОТ НА ПОГРЕБНИТЕ ТРОШОЦИ ВО СЛУЧАЈ НА СМРТ НА ОСИГУРЕНО ЛИЦЕ

1. Надоместокот на погребните трошоци, според Законот за здравственото осигурување на воените осигуреници изнесува:

1) 2.000 динари — во случај на смрт на воен осигуреник и на осигурено лице постаро од 7 години живот;

2) 1.000 динари — во случај на смрт на осигурено лице постаро од 1 месец до наполнетите 7 години живот;

3) 500 динари — во случај на смрт на осигурено лице старо 1 месец и помладо.

2. Ако посмртни остатоци на воен осигуреник — воен пензионер и корисник на паричен надоместок, како и на осигурен член на потесното семејство на овие осигуреници, се превезат од местото во кое умреле тие во местото на нивното живеење заради закон, износот од точка 1 на оваа одлука се зголемува до височината на фактичните трошоци на превозот.

На придружниците на посмртните остатоци на воен осигуреник и на осигурен член на семејството од став 1 на оваа точка, им припаѓа надоместок на патните трошоци според Одлуката за височината на надоместокот на патните трошоци во врска со остварувањето на правата од здравственото осигурување. („Службен лист на СФРЈ“, бр. 4/74). Овој надоместок припаѓа најмногу за два придружника.

3 Оваа одлука влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Бр. 45

20 декември 1973 година
Белград

Собрание на Заедницата на социјалното осигурување на воените осигуреници

Претседател
генерал-потполковник,
Мирко Нововиќ, с. р.

80.

Врз основа на член 22 од Законот за општествена контрола на цените („Службен лист на СФРЈ“, бр. 25/72 и 35/72), претставникот на производителите и претставникот на потрошувачите склучуваат

СПОГОДБА

ЗА ПРОМЕНА НА ЗАТЕЧЕНИТЕ ЦЕНИ ЗА ОДРЕДЕНИ ВИДОВИ ТРКАЛА ЗА ТРАКТОРИ И ЗА ТРАКТОРСКИ ПРИКОЛКИ

1. Претставникот на производителите и претставникот на потрошувачите на 2 ноември 1973 година склучија и потпишаа Спогодба за промена на затечените цени за одредени видови тркала за трактори и за тракторски приколки со тоа што производителските организации на здружениот труд да можат да ги зголемат своите затечени продажни цени, при постојните услови на продажбата, во просек за 12,4%, а според Ценовникот што е составен дел на Спогодбата.

2. Учесниците на оваа спогодба се обврзуваат дека производите од точка 1 на оваа спогодба ќе ги продаваат, односно купуваат по цените и под условите што се предвидени во спогодбата.

3. На оваа спогодба даде согласност Сојузниот завод за цени, со решение бр. 698/1 од 27 декември 1973 година.

4. Оваа спогодба влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Претставник на производителите: „Дубрава“, индустриски погон КПД — Сремска Митровица.

Претставник на купувачите-потрошувачи: ИМТ — Белград.

81.

Врз основа на член 22 од Законот за општествена контрола на цените („Службен лист на СФРЈ“, бр. 25/72 и 35/72), претставниците на производителите и претставниците на потрошувачите склучуваат

СПОГОДБА

ЗА ПРОМЕНА НА ЗАТЕЧЕНИТЕ ЦЕНИ ЗА СКРОБ ОД ПЧЕНКА И ЗА СКРОБНИ ПРЕРАБОТКИ

1. Претставниците на производителите и претставниците на потрошувачите на 19 јули 1973 година склучија и потпишаа Спогодба за промена на затечените цени за скроб од пченка и за скробни преработки, со тоа што производителските организации на здружениот труд да можат да ги зголемат своите затечени продажни цени, при постојните услови на продажбата, во просек за 11%, а според Ценовникот што е составен дел на Спогодбата.

2. Учесниците на оваа спогодба се обврзуваат дека производите од точка 1 на оваа спогодба ќе ги продаваат, односно купуваат по цените и под условите, што се предвидени во спогодбата.

3. На оваа спогодба даде согласност Сојузниот завод за цени, со решение бр. 652/1 од 11 јануари 1974 година.

4. Оваа спогодба влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Претставници на производителите: Фабрика скроба — Зрењанин, „Тамиш“ Фабрика скроба-Јабuka и „Хелиос“ Кемична индустрија — Домжалe.

Претставници на купувачите-потрошувачи: „Центропром“ — Белград, „Картонка Авала“ — Белград, Прехрамбени комбинат „Тома Костиќ“ — Лесковац, „Било-Калник“ — Жигривница

„Белишке“ — Белишке, „Кемо“ — Љубљана, Фабрика бонбона „Параќинка“ — Параќин, „Технохемија“ — Белград, Пољопривредно-индустријски комбинат „Таково“ — Горњи Милановац, Фабрика сточне хране — Зрењанин, „Жито“ — Љубљана, Фабрика сточне хране — Панчево, „Плива“ — Загреб, Фабрика уља — Зрењанин, „Јосип Краш“ — Загреб, „Пионир“ — Суботица, „Подравка“ — Копривница, „Колинска“ — Љубљана, Памучни комбинат — Загреб, „Зора“ — Сараево, „Тргопродукт“ — Панчево, „Бек“ — Зрењанин, „Картонажна“ — Љубљана, „Ивица Ловинчиќ“ — Загреб, „Соко-Штарк“ — Белград, „Банат“ — Зрењанин и „Зрењанин“ — Зрењанин.

82.

Врз основа на член 22 од Законот за општествена контрола на цените („Службен лист на СФРЈ“, бр. 25/72 и 35/72), претставниците на производителите и претставниците на потрошувачите склучуваат

СПОГОДБА

ЗА ПРОМЕНА НА ЗАТЕЧЕНИТЕ ЦЕНИ ЗА ГУМЕНИ ТРАНСПОРТНИ ЛЕНТИ, ГУМЕНИ ПОГОНСКИ РЕМЕЊА И ГУМЕНИ КЛИНЕСТИ РЕМЕЊА

1. Претставниците на производителите и претставниците на потрошувачите на 6 ноември 1973 година склучија и потпишаа Спогодба за промена на затечените цени за гумени транспортни ленти, гумени погонски ремења и гумени клинести ремења со тоа што производителските организации на здружениот труд да можат да ги зголемат своите затечени продажни цени, при постојните услови на продажбата, и тоа за:

1) гумени транспортни ленти	до 11%
2) гумени погонски ремења	до 14,7%
3) гумени клинести ремења	до 12,4%

2. Учесниците на оваа спогодба се обврзуваат дека производите од точка 1 на оваа спогодба ќе ги продаваат, односно купуваат по цените и под условите што се предвидени во спогодбата.

3. На оваа спогодба даде согласност Сојузниот завод за цени, со решение бр. 489/1 од 28 декември 1973 година.

4. Оваа спогодба влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Претставници на производителите: „Борово“ — Борово, „Сава“ — Крањ, „Балкан“ — Сува Рска и „Вулкан“ — Ниш.

Претставници на купувачите-потрошувачи: 32 купувачи — потрошувачи назначени во посебниот прилог кон Спогодбата што се наоѓа во документацијата на Стопанската комора на Југославија.

83.

Врз основа на член 22 од Законот за општествена контрола на цените („Службен лист на СФРЈ“, бр. 25/72 и 35/72), претставникот на производителите и претставникот на потрошувачите склучуваат

СПОГОДБА

ЗА ПРОМЕНА НА ЗАТЕЧЕНИТЕ ЦЕНИ ЗА КРСТОТ НА КАРДАНОТ ЗА ТРАКТОР ТГ-50

1. Претставникот на производителите и претставникот на потрошувачите на 2 ноември 1973 го-

дина склучија и потпишаа Спогодба за промена на затечените цени за крстот на карданот за трактор ТГ-50, со тоа што производителските организации на здружениот труд да можат да ги зголемат своите постојни затечени продажни цени, при постојните услови на продажбата, така што највисоката продажна цена да изнесува 193,45 Дин/парч.

2. Учесниците на оваа спогодба се обврзуваат дека производите од точка 1 на оваа спогодба ќе ги продаваат односно купуваат по цените и под условите, што се предвидени во спогодбата.

3. На оваа спогодба даде согласност Сојузниот завод за цени, со решение бр. 730/1 од 27 декември 1973 година.

4. Оваа спогодба влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Претставник на производителите: „27. март“ — Нови Сад.

Претставник на купувачите-потрошувачи: „14. октобар“ — Крушевац.

84.

Врз основа на член 22 од Законот за општествена контрола на цените („Службен лист на СФРЈ“, бр. 25/72 и 35/72), претставникот на производителите и претставникот на потрошувачите склучуваат

СПОГОДБА

ЗА ПРОМЕНА НА ЗАТЕЧЕНИТЕ ЦЕНИ ЗА ОДРЕДЕНИ ВИДОВИ ОДЛИВКИ НА ЦИЛИНДРИ, КЛИПНИ ПРСТЕНИ, КЛИПОВИ И ОСКИ НА КЛИПОВИ ЗА ХИДРАУЛИКА

1. Претставникот на производителите и претставникот на потрошувачите на 3 ноември 1973 година склучија и потпишаа Спогодба за промена на затечените цени за одредени видови одливки на цилиндри, клипни прстени, клипови и оски на клипови за хидраулика, со тоа што производителските организации на здружениот труд да можат да ги зголемат своите затечени продажни цени, при постојните услови на продажбата, во просек за 19,3% а според Ценовникот што е составен дел на Спогодбата.

2. Учесниците на оваа спогодба се обврзуваат дека производите од точка 1 на оваа спогодба ќе ги продаваат, односно купуваат по цените и под условите што се предвидени во спогодбата.

3. На оваа спогодба даде согласност Сојузниот завод за цени, со решение бр. 728/1 од 27 декември 1973 година.

4. Оваа спогодба влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Претставник на производителите: „27. март“ — Нови Сад.

Претставник на купувачите-потрошувачи: „Прва петолетка“ — Трстеник.

85.

Врз основа на член 22 од Законот за општествена контрола на цените („Службен лист на СФРЈ“, бр. 25/72 и 35/72), претставникот на производителите и претставниците на потрошувачите склучуваат

СПОГОДБА

ЗА ПРОМЕНА НА ЗАТЕЧЕНИТЕ ЦЕНИ ЗА САЧМИ ОД СОИНО ЗРНО

1. Претставникот на производителите и претставниците на потрошувачите на 20 ноември 1973 го-

дина склучија и потпишаа Спогодба за промена на затечените цени за сачми од соино зрно, со тоа што производителските организации на здружениот труд да можат да ги зголемат своите затечени продажни цени, при постојните услови на продажбата, така што највисоката продажна цена да изнесува 5 динари за 1 килограм.

За секој цел процент содржина на протеин над или под процентот предвиден со прописите за квалитетот на храната за добиток, цената од став 1 на оваа точка се зголемува односно се намалува, за 0,114 динари по еден килограм.

2. Учесниците на оваа спогодба се обврзуваат дека производите од точка 1 на оваа спогодба ќе ги продаваат, односно купуваат по цените и под условите што се предвидени во спогодбата.

3. На оваа спогодба даде согласност Сојузниот завод за цени, со решение бр. 1003/1 од 4 јануари 1974 година.

4. Оваа спогодба влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Претставник на производителите: Индустрија билјних масноќа и алкохола „Бимал“ — Брчко.

Претставници на купувачите-потрошувачи: Творница сточне хране „Посавка“ — Брчко, Пољопривредни комбинат „Београд“ ООУР Фабрика сточне хране и сировог уља — Падинска Скела, Земљорадничка задруга — Орашје и Пољопривредно добро „Семберија“ — Бијељина.

86.

Врз основа на член 22 од Законот за општествена контрола на цените („Службен лист на СФРЈ“, бр. 25/72 и 35/72), претставникот на производителите и претставникот на потрошувачите склучуваат

СПОГОДБА

ЗА ПРОМЕНА НА ЗАТЕЧЕНИТЕ ЦЕНИ ЗА ОДРЕДЕНИ ВИДОВИ ПОЛУПРОИЗВОДИ ЗА ТЕРМОРЕГУЛАТОРИ

1. Претставникот на производителите и претставникот на потрошувачите на 5 јули 1973 година склучија и потпишаа Спогодба за промена на затечените цени за одредени видови полупроизводи за терморегулатори, со тоа што производителските организации на здружениот труд да можат да ги зголемат своите затечени продажни цени, при постојните услови на продажбата, во просек за 9,76%, а според Ценовникот што е составен дел на Спогодбата.

2. Учесниците на оваа спогодба се обврзуваат дека производите од точка 1 на оваа спогодба ќе ги продаваат, односно купуваат по цените и под условите, што се предвидени во спогодбата.

3. На оваа спогодба даде согласност Сојузниот завод за цени, со решение бр. 749/1 од 27 декември 1973 година.

4. Оваа спогодба влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Претставник на производителите: „Шпортметал“ — Јесенице.

Претставник на купувачите-потрошувачи: „Автоелектро“ — Толмин.

87.

Врз основа на член 22 од Законот за општествена контрола на цените („Службен лист на СФРЈ“, бр. 25/72 и 35/72), претставникот на производителите и претставниците на потрошувачите склучуваат

СПОГОДБА

ЗА ПРОМЕНА НА ЗАТЕЧЕНИТЕ ЦЕНИ ЗА ОДРЕДЕНИ ВИДОВИ ОТКОВКИ

1. Претставникот на производителите и претставниците на потрошувачите на 20 ноември 1973 година склучија и потпишаа Спогодба за промена на затечените цени за одредени видови отковки, со тоа што производителските организации на здружениот труд да можат да ги зголемат своите затечени продажни цени, при постојните услови на продажбата во просек за 12%, а според Ценовникот што е составен дел на Спогодбата.

2. Учесниците на оваа спогодба се обврзуваат дека производите од точка 1 на оваа спогодба ќе ги продаваат, односно купуваат по цените и под условите што се предвидени во спогодбата.

3. На оваа спогодба даде согласност Сојузниот завод за цени, со решение бр. 742/1 од 27 декември 1973 година.

4. Оваа спогодба влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Претставник на производителите: Ковашка индустрија — Зрече.

Претставници на купувачите-потрошувачи: „ЛИП“ — Словенске Коњице, „Симос“ — Копар и „27. Март“ — Нови Сад.

88.

Врз основа на член 22 од Законот за општествена контрола на цените („Службен лист на СФРЈ“, бр. 25/72 и 35/72), претставникот на производителите и претставниците на потрошувачите склучуваат

СПОГОДБА

ЗА ПРОМЕНА НА ЗАТЕЧЕНИТЕ ЦЕНИ ЗА ОДРЕДЕНИ ВИДОВИ ОТКОВКИ

1. Претставникот на производителите и претставниците на потрошувачите на 11 ноември 1973 година склучија и потпишаа Спогодба за промена на затечените цени за одредени видови отковки, со тоа што производителските организации на здружениот труд да можат да ги зголемат своите затечени продажни цени, при постојните услови на продажбата, во просек за 20%, а според Ценовникот што е составен дел на Спогодбата.

2. Учесниците на оваа спогодба се обврзуваат дека производите од точка 1 на оваа спогодба ќе ги продаваат односно купуваат по цените и под условите, што се предвидени во спогодбата.

3. На оваа спогодба даде согласност Сојузниот завод за цени, со решение бр. 740/1 од 27 декември 1973 година.

4. Оваа спогодба влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Претставник на производителите: „Братство“ — Нови Травник.

Претставници на купувачите-потрошувачи: „СПИК“ — Белград, „Фамос“ — Сараево, „Трудбеник“ — Добој, „ГСП“ — Сараево, „ТАМ“ — Сараево, Белград, Загреб, Марибор и Нови Сад, Творница моторних делова — Градацац и „Слога“ — Нова Варош.

УСТАВЕН СУД НА ЈУГОСЛАВИЈА

ОДЛУКА

ЗА ОЦЕНА НА УСТАВНОСТА И ЗАКОНИТОСТА НА ЧЛЕН 31 ОД ПРАВИЛНИКОТ ЗА РАСПРЕДЕЛБА НА ЛИЧНИТЕ ДОХОДИ НА СТАНБЕНОТО ПРЕТПРИЈАТИЕ ВО ПАНЧЕВО

I. Уставниот суд на Југославија, на иницијатива од работниците на Станбеното претпријатие во Панчево, поведе постапка за оценување на уставноста и законитоста на член 31 од Правилникот за распределба на личните доходи на Станбеното претпријатие во Панчево, донесен на 29 јуни 1972 година. Со одредбата на член 31 став 1 од наведениот правилник е предвидено пресметката и исплатата на личниот доход на инкасант за наплата на станинот да се врши така што од утврдениот износ од 2.200 динари, кој го прима инкасантот кој ќе ги наплати сите признајници, се одбиваат одредени парични износи на инкасантот кој не ќе ги наплати сите признајници, и тоа во сразмера со бројот на ненаплатените признајници. На тој начин, инкасантот кој, на пример, не ќе наплати 51 до 80 признајници има право на личен доход од 1.800 динари, а за секоја натамошна ненаплатена признајница, личниот доход му се намалува за следните 4.50 динари.

Со одредбата на став 2 од член 31 од наведениот правилник е одредено инкасантот да прима паричен надоместок за користење на годишен одмор во износ од 1.580 динари.

II. Подносителите на претставката истакнаа дека одредбата на член 31 од Правилникот за распределба на личните доходи на Станбеното претпријатие во Панчево им е противна на важечките уставни и законски прописи, бидејќи личниот доход не се одредува според резултатите од работата на самиот работник и од успехот на Претпријатието како целина, туку според однапред утврдените критериуми што отстапуваат од начелата на распределбата според трудот, заради што предлагаат судот да ја поништи наведената одредба.

III. Во претходната постапка и на јавната расправа, Уставниот суд на Југославија утврди дека одредбата на член 31 став 1 на Правилникот за распределба на личните доходи на Станбеното претпријатие во Панчево, која ги одредува основите и мерилата за распределба на личните доходи на инкасантите, врз основа на кои се пресметува аконтацијата на личниот доход секој месец и учеството во распределбата на личните доходи по завршната сметка — не е во согласност со одредбата на точка 3 од Уставниот амандман XXI и со одредбата на член 42 од Законот за меѓусебните односи на работниците во здружениот труд, кои одредби предвидуваат на работникот да му припаѓа личен доход во согласност со начелата за распределба според трудот, сразмерен на резултатите од неговата работа и личниот придонес што го дал со својата тековна и мината работа во остварувањето на доходот на организацијата во која го здружил својот труд. Ова за тоа што со наведената одредба е одреден износот од 2.200 динари како основ за учество на работникот — инкасант во распределбата на личните доходи, а резултатите на неисполнувањето на работните задачи како мерило во распределбата на личните доходи. Според тоа, тој систем на распределба, противно на наведените прописи, одредува со мерење на неизвршените работни задачи да се одредува учеството на работникот во една претпоставена вредност на личниот доход, наместо со мерење на резултатите од работата да се одредува учеството на работникот во доходот на работната организација како целина.

По оценка од Уставниот суд на Југославија, надоместокот за годишен одмор утврден со член 31 став 2 на Правилникот не е во согласност со член 74 од Основниот закон за работните односи, кој

предвидува надоместокот за време на користењето на годишниот одмор да не може да биде помал од просечната аконтација на личниот доход за периодот утврден со општиот акт, односно не е во согласност со член 40 од Самоуправната спогодба за основите и мерилата на доходот и личните доходи што ја потпиша Станбеното претпријатие во Панчево, а која, согласно со член 44 од Законот за меѓусебните односи на работниците во здружениот труд, предвидува надоместокот за користење на годишниот одмор да се пресметува според основот на личниот доход од претходната година на начинот и во износот што ќе ги утврди работната организација со свој општ акт.

Бидејќи во член 31 став 2 на Правилникот за распределба на личните доходи на Станбеното претпријатие во Панчево надоместокот за користење на годишниот одмор е утврден во износ од 1.580 динари, кој е помал од стартниот основ за пресметка на личниот доход за работното место на инкасант, а кој износ и не произлегува од реализираниот износ на личниот доход на одделен работник — инкасант, тоа наведената одредба по оценка на Уставниот суд на Југославија, не е во согласност со член 74 од Основниот закон за работните односи и со член 44 од Законот за меѓусебните односи на работниците во здружениот труд.

IV. Со оглед дека на јавната расправа пред Уставниот суд на Југославија е установено дека Станбеното претпријатие во Панчево на 14 ноември 1973 година донело нов правилник за распределба на личните доходи кој не ги содржи одредбите на член 31 од Правилникот за распределба на личните доходи од 1972 година, тоа врз основа на напред изложеното, а согласно со член 35 став 2 на Законот за Уставниот суд на Југославија, на седницата одржана на 6 декември 1973 година Уставниот суд на Југославија, донесе

Одлука

1. Мерилата за учество на работниците во распределбата на средствата за лични доходи не можат да се засноваат врз одбивањето на поодделни износи на личниот доход од утврдениот основ на аконтацијата на личниот доход поради неизвршените работни задачи на работното место.

2. Надоместокот за користење годишен одмор на работник не може да се одреди во износ помал од аконтацијата на личниот доход на работникот и независно од остварениот износ на личниот доход за одреден временски период кој се пропишува со општиот акт на организација на здружениот труд.

3. Одредбата на член 31 од Правилникот за распределба на личните доходи на Станбеното претпријатие во Панчево од 29 јуни 1972 година не беше во согласност со Уставот и со Законот за меѓусебните односи на работниците во здружениот труд.

4. Работниците чии права се повредени со конечни поединечни акти, донесени врз основа на член 31 од Правилникот за распределба на личните доходи на Станбеното претпријатие во Панчево, имаат право пред надлежните органи на управувањето односно пред надлежниот суд, во рок од 6 месеци од денот на објавувањето на оваа одлука во „Службен лист на СФРЈ“, да поведат постапка за измена на тие поединечни акти.

V. Оваа одлука ја донесе Уставниот суд на Југославија во следниот состав: председавач судија Јоже Земљак и судин Иван Вожичевиќ, Димо Кантарцкиќ, Радојка Катик, Ѓуро Меденица, д-р Стане Павлич, Ненад Петровиќ, Таип Таипи, Боривоје Ромиќ и д-р Иво Сунариќ.

У бр. 28/73

6 декември 1973 година

Белград

Го заменува
Претседателот на
Уставниот суд на
Југославија
судија,

Јоже Земљак, с. р.

ОДЛИКУВАЊА**УКАЗ****ПРЕТСЕДАТЕЛОТ
НА СОЦИЈАЛИСТИЧКА ФЕДЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА
ЈУГОСЛАВИЈА**

врз основа на Уставниот амандман XXXVII точка 4 под 4 и член 4 од Законот за одликувањата одлучува да се одликува за заслуги во развивањето и зацврстувањето на соработката и пријателските односи помеѓу Социјалистичка Федеративна Република Југославија и Република Франција

**СО ОРДЕН НА ЈУГОСЛОВЕНСКОТО ЗНАМЕ СО
СРЕБРЕНА СВЕЗДА**

Samuel Venatou, потпретседател на француското здружение „Poilus d'Orient“.

Бр. 121
29 август 1973 година
Белград

Претседател
на Републиката,
Јосип Броз Тито, с. р.

УКАЗ**ПРЕТСЕДАТЕЛОТ
НА СОЦИЈАЛИСТИЧКА ФЕДЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА
ЈУГОСЛАВИЈА**

врз основа на Уставниот амандман XXXVII точка 4 под 4 и член 4 од Законот за одликувањата одлучува да се одликуваат:

— по повод стогодишнината на основањето, а за особени заслуги и постигнати успеси во работата од значење за социјалистичката изградба на земјата

**СО ОРДЕН НА РЕПУБЛИКАТА СО ЗЛАТНА
СВЕЗДА**

Тутунскиот комбинат, Прилеп;

— за особени заслуги на полето на јавната дејност со која се придонесува за општиот напредок на земјата

**СО ОРДЕН НА РЕПУБЛИКАТА СО ЗЛАТЕН
ВЕНЕЦ**

Талески Петре Благоја;

**СО ОРДЕН НА РЕПУБЛИКАТА СО СРЕБРЕН
ВЕНЕЦ**

Горник Ђуро инж. Рудолф;

— за особени заслуги и постигнати успеси во работата од значење за социјалистичката изградба на земјата

СО ОРДЕН НА ТРУДОТ СО ЦРВЕНО ЗНАМЕ

Јованоски Лазаров Димче;

**СО ОРДЕН НА ТРУДОТ СО СРЕБРЕНИ
ЗРАЦИ**

Мемедоски Адем Шукри;

СО ОРДЕН НА ТРУДОТ СО ЗЛАТЕН ВЕНЕЦ

Бисероски Сотир Кирил, Боцевски Ђорѓи Душан, Деспотоски Коста Кирило, Христоски Гичо Дојчин, Христоски Атанас др Михајло, Коруноски Крсте Ђорѓи, Коруноски Веле Љубомир, Најдоски Петре Љубен, Павлоски Тодор Василе, Тодороски Јане др Петар, Тодоровски Вењан др Борис, Трајкоски Никола Ристо, Трајкоски Круме Трајан, Здравески Илијев Методија;

**СО ОРДЕН ЗА СЛУГИ ЗА НАРОД СО СРЕБРЕНА
СВЕЗДА**

Дерменкоски Петре Борис, Димески Трајан Стеван, Индовски Ђорѓи Никола, Костоски Боре Боре, Мариновиќ Светомир Милорад, Нешовски Тодор Душан, Нешовски Тодор Илија, Оханесјан Оханес Агоп, Петкоски Никола Стеван, Петрески Ђорев Трајко, Пуличкоски Никола Методија, Спиркоски-Мирческа Димко Елена, Стојаноска Божић Васка, Стојковски Јанко Велко, Тошески Никола Кирило;

СО ОРДЕН НА ТРУДОТ СО СРЕБРЕН ВЕНЕЦ

Ацески Методија Илија, Алексоски Антон Бранко, Анастасоска-Ивическа Ордан Маре, Андоновски Иван Борис, Ангелески Тодор Владимир, Арапчески Ђорѓи Сотир, Богески Петре Кирило, Божиноски Ђорев Добре, Бумбароски Атанас Милаш, Чагаревски Трајан Стојче, Димески Коце Димче, Димитроски Атанас Методија, Дуев Трајко Иван, Дукоски Неџан Ђорѓи, Филипоски Секула Стојан, Филиповски Атанас Светислав, Гаталески Атанас Михаил, Гетоски Тодор Гога, Георгиев Глигор Јован, Георгиев Кирило Љубомир, Горчев Лефтер Трајан, Горгоски Коне Благоја, Горгоски Наум Бранко, Горгоски Наумов Кирил, Горгоски Тодев Трајко, Грујоски Алексос Димче;

Илиевски Јаким Гроздан, Илиоска-Тошеска Јован Василка, Илиоски Богоја Вељан, Иваноски Тодор Благоја, Иваноски Пана Милан, Јармов Туше Кирил, Јорданоски Стојан Вангел, Јуруков Ђорѓи Михајло, Карафилоски Методијев Петар, Ленпероски Илија Петар, Локвинец Ордан Борис, Лукароски Стојан Горгија, Маркоски Милаш Никола, Милошески Ристо Љубен, Милошев Глигор Васил, Муиќ Никола Бошко, Нацкулов Ламбе Кочо, Најдоски Спироски Божидар, Најдоски Стојче Кирил, Николоски Атанасоски Димче, Николоски Миланов Ђорѓи, Николоски Илија Илија, Николоски Наум Ратко, Нунески Димко Кирило, Огнаноски Атанас Душан, Паноски Димков Кирило, Пашоски Бошко Димитрија, Павлоски Јордан Милаш, Пејков Ристо Димитар, Петкоски Димко Бошко, Петрески Цветан Благоја, Прихошка Тодор Галина;

Ристески Коста Ангеле, Ристески Владимир Јордан, Сачмароски Методија Ђорѓи, Сејфуловиќ Бакија Вајд, Солески Стеван Илија, Сотироски Коста Гога, Спиркоски Милаш Илија, Спировски Петар Вукашин, Станојевиќ Дончо Здравка, Стефаноски Христов Кирил, Стефаноски Цандо Илија, Стеваноски Јанков Будимир, Стеваноски Никола Ристо, Стеваноски Андон Стеван, Стојаноски Веле Ђурчин, Стојаноски Бојко Лазо, Стојчески Рампо Божидар, Шумкоски Гога Миле, Талески Јован Борис, Талески Наум Јордан, Тасески Јован Илија, Тодоровски Јордан Никола, Томов Димитар Томе, Велкоски Крсте Милаш, Здравески Сотир Кирил, Здравески Димко Кирило, Здравески Бошков Сотир, Зероски Стеванов Милаш;

— за примерно залагање и постигнати успеси во работата

СО МЕДАЛ НА ТРУДОТ

Адамчески Милан Димитар, Алексоски Петре Рампо, Алексоски Петрев Сотир, Амзоска Осман Була, Арифоски Тамил Ремзи, Атанасоски Митре Ристо, Атанасоски Соколе Томе, Аврамоска-Атанасоска Митре Митра, Бабић-Брканац Јосип Јагица, Бајрамоски Раиф Рамиз, Бећарова-Лоджева Петре Дона, Виноски Стеван Крсте, Боцевски Алекса Глигур, Бошкоски Коста Глигур, Цеќоски Насе Владо, Цветкоски Никола Павле, Чавлески Ристе Мирко, Чергоска Коста Ђурђа, Дамески Цветко Благоја, Димески Стеван Благоја, Димески Милан Бранко, Димеска-Николоска Коста Цена, Димески Данило Милан, Димитриоски Милан Никола, Димкоски Тале Коста, Гегова-Теохарева Димитрија Вефа, Грабулоски Сотир Гоце;

Илиоски Миле Тодор, Илиоски Димко Трајко, Иваноска Славе Даница, Јанкулоски Иван Саве, Јорданоски Илија Најдо, Јосифоски Илија Трајко, Јованоски Наум Благоја Јованов Драган Михајло, Кафеџиоски Ђоре Тодор, Караџов Ђорѓи Павле, Конеска-Јанукоска Спасе Виша Консулоски Владемир Трајко, Крстески Милан Душан, Крстески Миланов Пана, Крстески Орданов Видан, Кулески Петрев Драган, Јашкоски Ристо Илија Локвенец Петре Бранко, Маркоски Милан Богоја Мицковска-Јоцић Драгутин Љубица, Мирчески Вељан Драгољуб, Мирчески Петре Иван, Митрески Крсте Димитрија, Младеноски Боге Благоја, Младеноски Андреја Рафе, Момироски Борис Благоја, Мустафоски Ариф Суљо;

Најдоски Трпко Најденко, Најдоски Стојан Станислав, Неџипоски Бајрам Галип, Николоски Јордан Александар, Нунески Андон Љубен, Пајмакоски Андон Благоја, Пачоски Цветко Стеван, Пеливаноска-Оханесјан Оханес Марија, Пепељугоска-Трајкоска Ристо Мица, Петрески Јован Борис, Петрески Илија Борислав, Ристески Петре Драган, Ристеска-Златаноска Видан Спасија, Рочески Милан Гога, Слабакоски Стеван Милан, Станкоски Темелко Јован, Станкоски Ордан Киро, Стефановски Кузман Ђорѓи, Стојменов Стратис Љубомир Шећероски Илија Борис, Шукуроски Христо Василе, Талески Бошков Борислав, Талеска-Гулеска Димко Надежда, Талимџиоски Ђоре Благоја, Тодоров Илија Јордан, Тошески Димко Дарко, Тошески Василев Коста, Туманоски Стеван Дано, Златеска-Томац Андон Софија,

Бр. 123
31 август 1973 година
Белград

Претседател
на Републиката,
Јосип Броз Тито, с. р.

У К А З

ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА СОЦИЈАЛИСТИЧКА ФЕДЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА

врз основа на Уставниот амандман XXXVII точка 4 под 4 и член 4 од Законот за одликувањата одлучува да се одликуваат:

— за особени заслуги и постигнати успеси во работата од значење за социјалистичката изградба на земјата

СО ОРДЕН ЗАСЛУГИ ЗА НАРОД СО СРЕБРЕНИ ЗРАЦИ

Грос Игњата Ладислав, Јосиповиќ Јеврема Милутин;

СО ОРДЕН НА ТРУДОТ СО ЗЛАТЕН ВЕНЕЦ

Арбутина Илије Душан, Коцољевац Боже Душан, Марков Љубомира Лазар, Мате Буле Була, Нишиќ Миле Драгутин, Поповиќ Вељка Радмила, Рочсиќ — Шимиќ Анте Слободанка, Стаматов Петра Валерије;

СО ОРДЕН ЗАСЛУГИ ЗА НАРОД СО СРЕБРЕНА СВЕЗДА

Балинт Стевана Стеван, Чониќ Радована Маринко, Јовановски Глигура Алекса, Крстиќ Ђуре Трајко, Мијатовиќ Ивана Љубомир, Милиќ — Паниќ Пере Јелка, Мркоњиќ Бошка Милутин, Недиќ Светослика Реља;

СО ОРДЕН НА ТРУДОТ СО СРЕБРЕН ВЕНЕЦ

Виговиќ — Ацков Николе Верослава, Бодирога — Обрадовиќ Томе Станка, Богдан Андриша Иштван, Божкић Јове Максим Буцу Тодора Катерина, Џиндо Ализе Ђазим, Фелднер Монсија Карло Галамбеш Павла Ладислав, Халапија Ивана Иван, Јанкетиќ Јакида Михаило, Јовановиќ Станимира Животије, Келемен Јајоша Мартин, Којадиновиќ Милана Миладин, Коруноски Војче Тодор, Ковач Амбруша Арпад;

Лачек Павела Степан, Лексовиќ Милоша Станко, Лукиќ — Аничкиќ Мите Радмила, Михајлов Мирка Жива, Младеноски Влајка Властимир, Нагоде Јосипа Јосип, Недељковиќ Милана Душан, Пешиќ Драгомира Костадин, Стаменковиќ Мије Фрања, Тишма — Брауновиќ Бошка Вјерослава, Тодоров Николе Лазар, Влашкалин Исака Хранислав, Жига Драгољуба Димитрије, Живојиновиќ Миле Александар;

— за особени заслуги на делото ширење на братството и единството меѓу нашите народи

СО ОРДЕН БРАТСТВО И ЕДИНСТВО СО СРЕБРЕН ВЕНЕЦ

Бишоф Ивана Иван, Борисављевиќ Тимотија Миодраг, Крстиќ Антонија Лазар;

— за заслуги во развивањето и реализирањето на концепцијата на општонародната одбрана и за успеси во издигањето на военостручно знаење и борбената готовност на нашите граѓани

СО ОРДЕН ЗА ВОЕНИ ЗАСЛУГИ СО СРЕБРЕНИ МЕЧЕВИ

Илкиќ Стевана Ђура, Мартиќ Милана Мирослав, Мијовиќ Љубомира Вучко;

— за примерно залагање и постигнати успеси во работата

СО МЕДАЛ НА ТРУДОТ

Амовиќ Веса Раде, Балашевиќ — Доленец Ђуре Вера, Ђурђевиќ Миленка Душан, Ердељан Бранка Средоје, Гертнер Стевана Стеван, Кузмановиќ Ду-

шана Мирко, Лујански Милутина Александар, Мојсовиќ — Лазаревиќ Живана Обренија, Панајотовиќ Светозара Векослав, Петровиќ Миливоја Слободан, Растовиќ — Стојковиќ Милорада Мирјана, Стојилковиќ Спирка Никола;

— за примерно залагање и постигнати успеси во работата на општинародната одбрана

СО МЕДАЛ ЗА ВОЕНИ ЗАСЛУГИ

Баковиќ Фране Викторија, Марјановиќ Павла Теодор.

Бр. 124

14 септември 1973 година

Белград

Претседател
на Републиката,
Јосип Броз Тито, с. р.

У К А З

ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА СОЦИЈАЛИСТИЧКА ФЕДЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА

врз основа на Уставниот амнадман XXXVII точка 4 под 4 и член 4 од Законот за одликувањата одлучува да се одликуваат:

— за особени заслуги и постигнати успеси во работата од значење за социјалистичката изградба на земјата

СО ОРДЕН ЗАСЛУГИ ЗА НАРОД СО СРЕБРЕНИ ГРАЦИ

Кенда Јернеја Јернеј, Позниќ Зофије Владо, Скок Јожета Албин;

СО ОРДЕН НА ТРУДОТ СО ЗЛАТЕН ВЕНЕЦ

Хити — Подгорник Јожета Људмила, Јапел — Хрватин Франца Олга, Капун Хинка Хинко, Лепарчиќ — Подбрегар Августа Зденка, Липичар — Кастелиќ Франца Марија, Лобода Валентина Руди, Павлич Петера Петер, Пехачек — Вратич Валентина Валентина, Потрч Ивана Миран, Теропшиќ Франца Франц, Терпин Милана Марта, Зорц Адалберта Енгелберт;

СО ОРДЕН ЗАСЛУГИ ЗА НАРОД СО СРЕБРЕНА СВЕЗДА

Дворник — Буковник Антона Ива, Грегориќ Леополда Јоже, Коцјан — Становник Франца Анчка, Ковачиќ — Леган Јожета Ива, Кравања Андреја Алојзија, Миховилович — Махнич Рудолфа Милица, Море — Дебершек Јожета Марија, Мравље — Турк Мирослава Ирма, Музник Андреја Михаел, Подбој Ивана Лудвик, Поповиќ Симе Милан, Слободник Јанеза Мартин, Шолинц Аница, Зорзут Ивана Иван;

СО ОРДЕН НА ТРУДОТ СО СРЕБРЕН ВЕНЕЦ

Арко Алојза Алојз, Бајец Ивана Стане, Бајт Томажа Станислав, Банко — Дрозг Јанеза Жерта, Белак Антона Славко, Беседњак Франца Данијел,

Блатник Јожета Јоже, Дремец Леополда Јоже, Букинис Антона Антон, Буковец Франца Франц, Ценцел Антона Милка, Цимерлајт Карла Терезија, Цопич — Клепац Валентина Антонија, Чихак — Маури Габријела Клара, Чуфар Јожета Алојз, Дамјан Франца Макс, Дерман Карла Јоже, Дежман Јоже Франц, Екарт Штефана Карло;

Ферјанчич Франца Франц, Фортун Матије Виљем, Фурлан Јожефа Ернест, Гачник Штефана Штефан, Гаспарич Франца Павле, Горјан Оскарја Зорка, Грос Антона Антон, Хари Алојза Алојз, Хофбек Еда Бреда, Јовановиќ Душана Боривој, Југ Матије Франц, Кагер Јоже Јоже, Каус Андреја Северин, Керт — Маркежич Матеја Нада, Кладник Јожета инж. Виктор, Коби Франца Август, Кокељ Јожефа Живко, Колманич Петра Силвестер, Корен Ивана Луцијан, Корон — Саварин Рудолфа Данила, Корошец Јернеја Ива, Коси Матевжа Матевж, Ковачец Валентина Алојз, Крањц Антона Дарко, Крањц Албина Станко, Крашовец Антона Антон, Крижанец Ивана Иван, Круштufek Venčeslava Мага, Кухар — Дебелџак Јакоба Милка;

Лаврич Франца Франц, Лесковар Фердинанда Змаго, Ликар Франца Виктор, Ловренчич Викторја Орландо, Лоренчич Симона Штефан, Лујаниќ Хурберта Франце, Марсетич Антона Милан, Мајжон Валентина Франц, Медеот Филипа Луцијан, Медвешек Антона Макс, Мервич Андреја Цветко, Месариќ Катарине Ана, Мезнарчич Мартина Иво, Мљач Јожета Јожеф, Моле Јоже Иван, Мрзель Франца Фердинанд, Николитч Франца Александер, Новачан Франца Стане, Новина Франца Иван, Огорелец Ива Смиљан, Огринец — Худе Ервина Владка, Орел Јожета Милан, Орел Викторја Станислав;

Пахор Ернеста Иво, Паулин Франца Милан, Павлович Радка Раде, Петек Ивана Феликс, Петје Франца Јоже, Петровчич Франца др Јоже, Петровчич Ивана Руди, Плибершек Франца Роман, Подбешек Филипа Борис, Просинечки Јожета Јоже, Рајтер Макса Вили, Ратај Августа Станко, Рејц Матија Виљем, Рогољ Андреја Даница, Сашек Ивана Тилка, Скобир — Вречар Ивана Данијела, Скок Јакоба Јакоб, Скварча Франца Нико, Слабе — Чешешек Јанеза Франца, Слободник — Заложник Алојза Славка, Слокар Франца Антон, Собан Франца Алојз, Спеван Мирка Блаж, Стајнко Франца Јоже, Стевановиќ — Скок Јожета Еразма, Стрниша Михаела Доминик;

Шчуковт Ангела Едвард, Шкрлец Антона Јожко, Томажин Алојза Владо, Трампуж Антона Јоже, Трибушон Ивана Божко, Тржан Мирка Мирко, Укмар — Хомовец Антона Милка, Вајс — Глоб Едварда Зинка, Вербич Мирка Михаела, Видиќ Франца Ангел, Вил Франца Драго, Водопивец Јакоба Јоже, Вукотич Радоја Благота, Зоре Славка Марко, Жел Алојза Виктор;

— за заслуги на полето на јавната дејност со која се придонесува за општиот напредок на земјата

СО ОРДЕН НА РЕПУБЛИКАТА СО БРОНЗЕН ВЕНЕЦ

Адлешич Михаела Стане, Врумен Ивана Иван, Демшар Јанеза Вера, Долнишек Драга, Дрношек Франца Јоже, Гајшек Јурија Стане, Горше Франца Франц, Јакша Матија Јоже, Јесеновец Гашперја Александер, Кнез Франца Петер, Крамжар Јоже Франц, Кропивиќ Франца Франц, Кудер Франца Франц, Оман Једерте Милка, Печар Људмиле Мирко, Ребољ Мартина Мартин, Ребар Франца Франц, Розман Франца Јанез, Сирк Антона Алојз, Содникар Јожета Франц, Стражишчар Јанеза Миро, Штрумељ Антона Антон, Укмар — Мулц Јанеза Нежка, Видмар Матевжа Јанко, Волч Јоже Антон, Зорко, Војтеха Димитриј, Жунич — Бајц Алојза Драга;

— за примерно залагање и постигнати успеси во работата

СО МЕДАЛ НА ТРУДОТ

Бабич — Скубиц Ивана Ивица, Бочко Ивана Иван, Брецељ — Пиков Мирка Александра, Черне Августа Алојз, Чернелч Винка Јоже, Дворшак Леополда Лео, Ержен Јожефа Габријел, Грегориј Марте Цветко, Грегориј Алојза Емил, Иванчок Валента Фрањо, Кравања Ивана Јоже, Лебан Ангела Марјан, Мермоља Венцеслава Павел, Немец Антона Вера, Pasutto Ernesta Ernest, Пергар Алберта Виктор, Пор Јанеза Јанез, Пукл Ивана Иванка, Ризман Франца Иван, Самболец Мије Јосип, Штруец Ивана Иван, Видмар Антона Роберт, Водоливец Оскарја Марија, Зеленко Карела Јоже, Зупан Франца Милан;

— за примерно залагање и постигнати успеси во работата на општнонародната одбрана

СО МЕДАЛ ЗА ВОЕНИ ЗАСЛУГИ

Јан Јожега Јоже, Кучер Валентина Валентин, Окорн Ивана Јоже, Ровшник Франца Јанез, Сатлер Франца Франц, Седовшек Розалије Антон;

СО МЕДАЛ ЗА ВОЈНИЧКИ ДОБРОДЕТЕЛИ

Кунстек Валентина Карл, Пур Јожега Јоже, Вердев Франца Иван.

Бр. 125
14 септември 1973 година
Белград

Претседател
на Републиката,
Јосип Броз Тито, с. р.

У К А З

ПРЕТСЕДАТЕЛОТ
НА СОЦИЈАЛИСТИЧКА ФЕДЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА

врз основа на Уставниот амандман XXXVII точка 4 под 4 и член 4 од Законот за одликувањата одлучува да се одликува

— за заслуги во развивањето и зацврстувањето на пријателските односи помеѓу Социјалистичка Федеративна Република Југославија и Федерална Република Нигерија

СО ОРДЕН НА ЈУГОСЛОВЕНСКОТО ЗНАМЕ СО ЛЕНТА

Soji Williams, извонреден и ополномоштен амбасадор на Федерална Република Нигерија во Социјалистичка Федеративна Република Југославија.

Бр. 127
11 септември 1973 година
Белград

Претседател
на Републиката,
Јосип Броз Тито, с. р.

СО Д Р Ж И Н А:

Страна

69. Одлука за условите под кои може да се врши увоз на маслени погачи и сачми —	89
70. Правилник за техничките нормативи за електроенергетските постројки од називен напон над 1000 V — — — — —	89
71. Правилник за примена на одредбите од точ. 2, 3а и 4а на Одлуката за користење обврзници на федерацијата издадени според член 3 ст. 2 и 3 на Законот за извршување на Буџетот на федерацијата за 1973 година — — — — —	115
72. Упатство за начинот на составување на завршната сметка на сојузните органи на управата — — — — —	116
73. Упатство за начинот на издавањето, за текстот и за обликот на обврзниците на федерацијата и за пресметувањето на каматата по тие обврзници — — — — —	133
74. Решение за утврдување на стапката на порастот на цените на средствата за работа и на градежните услуги во 1973 година	135
75. Одлука за условите под кои се смета дека воен осигуреник ги издржува членовите на семејството и дека членовите на семејството немаат сопствени приходи доволни за издржување — — — — —	135
76. Одлука за учество на воените осигуреници и на членовите на нивните семејства во трошоците за користење на здравствената заштита — — — — —	136
77. Одлука за височината на надоместокот на патните трошоци во врска со остварувањето на правата од здравственото осигурување — — — — —	136
78. Одлука за височината на помошта за опремата на новородено дете — — — — —	136
79. Одлука за височината на надоместокот на погребните трошоци во случај на смрт на осигурено лице — — — — —	137
80. Спогодба за промена на затечените цени за одредени видови тркала за трактори и за тракторски приколки — — — — —	137
81. Спогодба за промена на затечените цени за скроб од пченка и за скробни преработки — — — — —	137
82. Спогодба за промена на затечените цени за гумени транспортни ленти, гумени погонски ремења и гумени клинесте ремења	138
83. Спогодба за промена на затечените цени за крстот на карданот за трактор TG-50	138
84. Спогодба за промена на затечените цени за одредени видови одливки на цилиндри, клипни прстени, клипови и оски на клипови за хидраулика — — — — —	138
85. Спогодба за промена на затечените цени за сачми од соино зрно — — — — —	138
86. Спогодба за промена на затечените цени за одредени видови полупроизводи за терморегулатори — — — — —	139
87. Спогодба за промена на затечените цени за одредени видови отковки — — — — —	139
88. Спогодба за промена на затечените цени за одредени видови отковки — — — — —	139
Одлука за оцена на уставноста и законитоста на член 31 од Правилникот за распределба на личните доходи на Станбеното претпријатие во Панчево — — — — —	140
Одликувања — — — — —	141

Ослободено од основниот данок на промет врз основа на мислењето на Републичкиот секретаријат за култура на СР Србија бр. 413-55/72-03 од 15 август 1972 година

Издавач: Новинска установа Службен лист на СФРЈ, Белград, Јована Ристиќа 1. Пошт. факс 226.
— Директор и главен и одговорен уредник Душан Машовиќ, Улица Јована Ристиќа бр. 1 —
Печати Београдски издавачко-графички завод, Белград, Булевар војводе Мишиќа бр. 17